

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
зкладами освіти

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

ІСТОРІЯ УЖГОРОДСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ
СТУПЕНІВ № 10 З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ ІМ. ДОЙКО
ГАБОРА

СТУПНІЦКІ БЕТТІНА ЛАЙОШІВНА

Студентка ІІ-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник:

Кучай Тетяна Петрівна,
доктор пед. наук, професор

Консультант:

Балог Лівія Іванівна,
ст. викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

Магістерська робота

**ІСТОРІЯ УЖГОРОДСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ
СТУПЕНІВ № 10 З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ ІМ. ДОЙКО
ГАБОРА**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка ІІ-го курсу

Ступніцкі Беттіна Лайошівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Кучай Тетяна Петрівна

доктор пед. наук, професор

Консультант: Балог Лівія Іванівна

ст. викладач

Рецензент: Поллої Каталін Дезидерівна

доктор філософії з гал. педагогіки

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés Tanszék

AZ UNGVÁRI 10. SZÁMÚ DAYKA GÁBOR MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPISKOLA TÖRTÉNETE

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Sztupnyicki Bettina

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Kucsáj Tetjana

professzor, a pedagógia tudományok doktora

Konzulens tanár: Balogh Livia

főiskolai adjunktus

Recenzens: Pally Katalin

PhD, docens

Зміст

Вступ.....	6
I. ПЕРЕГЛЯД ІСТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ.....	10
1.1. Коротка історія Закарпаття.....	10
1.2. Історії освіти Закарпаття. Структура освітньої системи.....	14
1.2.1. Історія освіти Закарпаття після I. світової війни (1920-1939).....	15
1.2.2. Закарпаття після II-ї світової війни під владою Радянського союзу (1940-1991).....	20
1.2.3. Закарпаття, як частина України (з 1991 року по сьогодні).....	25
1.2.4. Сучасний стан угорськомовної освіти на Закарпаття сьогодні.....	34
II. ІСТОРІЯ УЖГОРОДСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ I-III СТУПЕНІВ № 10 З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ ІМ. ДОЙКО ГАБОРА (від заснування по сьогодні).....	36
2.1. Мета, методика і гіпотези дослідження.....	36
2.2. Презентація нарису історії поселення.....	38
2.3. Створення та розвиток угорської шкільної системи в Ужгороді.....	44
2.4. Проблема двомовної освіти.....	47
2.5. Перегляд історії Ужгородської загальноосвітньої школи № 10 з угорською мовою навчання ім. Дойко Габора.....	49
2.6. Аналіз закінченого дослідження, результати дослідження.....	61
2.6.1. Життєві шляхи педагога.....	75
Підсумок.....	84
Резюме.....	86
Список використаної літератури.....	88
Додаток	

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	6
I. KÁRPÁTALJA TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE.....	10
1.1. Kárpátalja rövid története.....	10
1.2. Kárpátalja oktatástörténete. Az oktatási rendszer felépítése.....	14
1.2.1. Kárpátalja oktatástörténete az I. világháború után (1920-1939).....	15
1.2.2. Kárpátalja a II. világháború után – a Szovjetunió fennhatósága alatt (1940-1991).....	20
1.2.3. Kárpátalja Ukrajna részeként (1991-től napjainkig).....	25
1.2.4. A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján napjainkban.....	34
II. AZ UNGVÁRI 10. SZÁMÚ DAYKA GÁBOR MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPISKOLA TÖRTÉNETÉNE (megalakulásától napjainkig).....	36
2.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, módszerei.....	36
2.2. A település bemutatása, vázlatos története.....	38
2.3. A magyar iskolarendszer kialakulása és fejlődése Ungváron.....	44
2.4. A kétnyelvűség problémája az oktatásban.....	47
2.5. Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola történeti áttekintése.....	49
2.6. A végzett kutatás elemzése, a kutatás eredményei.....	61
2.6.1. Pedagógus életpályák.....	75
Összefoglalás.....	84
Rezümé.....	86
Hivatkozott irodalom.....	88
Melléklet	

Bevezetés

Ungvár, területét tekintve Ukrajna egyik jelentős városa, hisz Kárpátalja megyeszékhelye és egyben legnagyobb települése. A község az Ung folyó két partja mentén terül el, a város fölött magasodik Ungvár vára. Születésemtől fogva közelében élek, itt végeztem az egyetemet és mindkét magyar tannyelvű iskolájában dolgoztam. Az Ungvári Drugeth Gimnáziumban napközis nevelő voltam két éven keresztül, az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolában pedig két éve tanítok alsós pedagógusként.

Dolgozatom témaválasztását motiválta az ungvári magyar tannyelvű iskola múltjának megismerése, az elmúlt időszak fontosabb eseményeinek összegyűjtése, valamint a diáklétszám alulásának vizsgálata és a pedagógus életpályák részletesebb bemutatása. Az intézmény több mint 75 éve működik Ungváron, a Szovjetunió idejében nyitotta meg kapuit, mint magyar iskola és megmaradt Ukrajna függetlenné válása után is. Az emberek identitásának fejlődésében előkelő helyet kap a nemzeti és a helyi értékek, a történelmi hagyományok feltárása, megismerése. Ennek okán a helytörténetírás, ezen belül az iskolatörténeti kutatás erősíti az ember nemzeti öntudatát. A helytörténeti kutatás feltárja az adott hely múltját, keletkezésétől napjainkig, ezáltal gazdagítja a történettudományt. A helytörténeti kutatáson belül a szülőföld, az iskola múltjának megismerése felkelti az összetartozás érzését, megerősíti a környezethez való kötődést, a hazaszeretetet. Múltunk az örökségünk, általa vagyunk képesek a mai eredményeket még inkább megbecsülni. A helytörténeti kutatásnak egyik ágazata az iskolatörténet. Az iskola életét, oktató-nevelő munkáját, tanulói összetételét, anyagi helyzetét befolyásolja az a település, ahol alapították. Az iskolatörténet tematikája nem egyszerű tudomány, ennél fogva vizsgálhatjuk magát az iskolát, az iskola megalakulásának körülményeit, finanszírozását, irányítását, az iskola épületét és annak fejlődését, az iskola pedagógusait, tanulóit, valamint az iskola tananyagát, nevelési céljait (Kisfaludy, 1987).

Ungvár nagy történelmi múlttal rendelkezik, sok olyan esemény középpontjában szerepelt, ami jelentőséggel bírt a település életére, ezen belül az oktatás alakulására is. Egyik célom, megláttatni azt a sok értéket mely az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolát jellemzi. Az iskola történetének felkutatásával, a diáklétszám alakulásának vizsgálatával, valamint a pedagógus életpályák feltárásával szeretném az oktatáson kívül zajló folyamatokat, annak minden lényeges mozzanatát, eseményét az utókor számára megörökíteni. A vizsgált iskolában színvonalas oktató-nevelő munka zajlik, melyet arra alkalmas, munkájukra hivatásként tekintő pedagógusok végeztek megalakulásától napjainkig. Munkámban az intézményben dolgozó tanerő végzettségi, nemi, nemzeti hovatartozás szerinti változásait is megvizsgálom, valamint a pedagógusok életpályáját felkutatva mutatom be az oktatók – múltbéli és jelenkori – hivatásukhoz való hozzáállását.

A diplomamunka tárgya az Ungvári Középiskola történetének felvázolása elsősorban az egykori iskolai dokumentációk, valamint mélyinterjúk alapján. A tanintézet múltjának feltárásán kívül összegyűjtöttem és feldolgoztam a régió, valamint Ungvár történelmével kapcsolatban megjelent szakirodalmat, továbbá Kárpátalja jelentős oktatástörténeti eseményeit. Dolgozatom szerkezetét tekintve két fejezetre tagolódik, melyből az I. fejezet bemutatja Kárpátalja, valamint a régió oktatástörténetét visszamenőleg az I. világháborútól egészen napjainkig. A II. fejezetben Ungvár múltját, a település oktatástörténetét, valamint az iskola történelmét, diáklétszámának alakulását, egykori tanítóinak képzettségi, nemi, nemzeti besorolását, továbbá néhányuk életútját, pályafutását ismerhetjük meg, ezen kívül, hogy az ukrainai iskolarendszer történeti változásai hogyan jelentek meg az ungvári iskola mindennapjaiban.

Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy milyen hatást gyakoroltak az iskola létszámi alakulására az országunkban jóváhagyott törvények és rendelkezések, továbbá, hogy az adott intézmény sorsát milyen külső tényezők befolyásolták. Arra is választ szeretnék kapni, hogy milyen minőségű oktatói munka zajlik tanintézetünkben, valamint, milyen mértéket ölt a férfi pedagógusok számának folyamatos csökkenő direktívája. Kutatási kérdésem továbbá, hogy az intézmény kizárólag csak a magyar nemzetiségű pedagógusoknak biztosít, biztosított-e munkalehetőséget, vagy a környéken élő egyéb nemzetiség képviselői számára is egyaránt.

A kutatómunka során megfogalmazott hipotéziseim voltak:

- Az Ungvári Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola fontos szerepet tölt be a helyi magyarság életében.
- A beiskolázott diákok létszáma folyamatosan csökkenő tendenciát mutat.
- A tanintézmény falain belül szakképzett pedagógusok végeznek színvonalas oktatói-nevelői munkát.
- A pedagógiai végzettséggel rendelkező, szakmájukat elhagyó férfiak száma évről-évre növekvő tendenciát mutat.
- A nem magyar nemzetiségű tanítók hozzávetőlegesen a tantestület negyedét teszik ki.

Munkám megírásához szükséges volt, hogy a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtárban és az Ungvári Nemzeti Egyetem UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZETÉNEK Bercsényi Miklós Könyvtárban feldolgozzam a szükséges szakirodalom bázist. Kutatási módszereim eltérőek voltak, hisz alkalmaztam mélyinterjút, mely során jelenleg is dolgozó és nyugdíjas pedagógusok, valamint az intézmény egykori diákjai közül válogattam. Emellett dokumentumelemzéssel vizsgáltam az iskolai évkönyveket és egyéb forrásokat, valamint cikkek, folyóiratok elemzését végeztem az iskola történeti múltjának feltárásánál.

A kutatás helyszínei II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtára, az Ungvári Nemzeti Egyetem UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZETÉNEK Bercsényi Miklós Könyvtára, illetve az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola voltak.

Kárpátaljai iskolatörténeti kutatással több helyi, valamint külföldi szakember is foglalkozott. Témám kapcsán fontosnak tartottam áttekinteni Kárpátalja történeti, hovatartozási változásait, valamint az oktatás helyzetének alakulását Kárpátalján főleg az 1991 utáni időszakról a mai napig.

A kutatást megelőzően úgy tartottam helyénvalónak, hogy érdemleges munkát felmutatni kizárólag annak függvényében lehetséges, ha előtte megfelelően tájékozódok az iskolatörténet kutatásának módszereiről és menetéről. Ennek érdekében gondosan tanulmányoztam Kisfaludy Katalin: *Hogyan írjam meg iskolám történetét?* (Budapest, 1987) című kiadványát, melyben nemcsak a munka folyamatára, hanem annak feladataira és gyakorlati elemeire is kitér, valamint a gyűjtött anyag megfelelő rendszerezésére.

Felhasznált szakirodalmi forrásaimat két nagy csoportra tudnám osztani. Az első tömbbe azokat a köteteket, kiadványokat sorolnám, melyek a kárpátaljai oktatás helyzetét koronként mutatják be az aktuális oktatáspolitikai tükrében. A kisebbségi iskolahálózat alakulását a következő szakirodalom tárgyalja:

Orosz Ildikó: *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján (az ukrán államiság kialakulásának I. évtizedében (1989-1999))* című írása külön kitér a kárpátaljai magyar közösség földrajzi elhelyezkedésére, az anyanyelvi oktatás fejlődésének szakaszaira, az Ukrajnában használatos oktatási rendszer felépítését, szerkezetét vizsgálja. Munkájában külön kitér a magyar oktatás helyzetére, illetve olyan jellegű problémákra világít rá, amelyek felmerülnek az oktatási rendszerben.

Következő szakirodalmi forrásom Beregszászi Anikó – Csernyicskó István – Orosz Ildikó: *Nyelv, oktatás, politika (Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola, Beregszász, 2001)* című könyv volt, mely ezzel a három tényezővel: a nyelvvel, az oktatással és a politikával, valamint összefüggéseikkel foglalkozik, a kárpátaljai magyar közösség vonatkozásában.

Hasznos információkat találtam Fedinec Csilla: *Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között* (In: *Magyar Pedagógia*, 1996) című munkájában, ahol a II. világháború éveiben zajló politikai és oktatásügyi történésekkel foglalkozik, valamint, szintén Fedinec Csilla: *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938–1991)* (Nemzetközi Hungarológiai Központ Budapest, 1999) munkájában, melyben Kárpátalja, az előbbinél egy nagyobb periódus oktatásügyi helyzetét mutatja be a II. világháborútól a Szovjetunió széthullásának napjáig.

Munkám során betekintést nyújtok a törvényi rendelkezések közé, mely rész kidolgozásánál többek között Csernyicskó István: *Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában* című könyvet (Ungvár,

Audor – Shark, 2016), valamint Orosz Ildikó: Az ukrainai nemzeti és nemzetiségi oktatás elmélete és gyakorlata a függetlenség első két évtizedében (1991–2011) című írását használtam.

Természetesen az államnyelven íródott témámhoz kapcsolódó irodalmakat, és az Ukrajna Oktatásügyi Minisztériuma által kiadott állami szabványt is áttanulmányoztam.

A másik nagy csoporthoz, amelybe kutatásom szakirodalmi forrásait sorolom, azok a könyvek, tudományos munkák, publikációk tartoznak, melyek a régió iskolatörténeti kutatásait taglalják.

A régió és a település bemutatásánál a Botlik József- Dupka György: Ez hát a hon... (Mandátum-Universum Kiadó, Budapest-Szeged, 1991), Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján (Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1993) könyveket használtam, Kárpátalja korai történelmének bemutatását pedig Németh Adél: Kárpátalja (Panoráma, 1991) című munkája alapján végeztem.

A régióban élő magyarság életének történetébe betekintést nyújtó Fedinec Csilla: A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944 (Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó, Galánta–Dunaszerdahely, 2002) című írását is felhasználtam, amely részletesen taglalja a kormányi, tanügyi rendelkezéseket a csehszlovák időktől kezdve a szovjet rendszer bevezetéséig.

Számos publikációs anyagot néztem át, többek között:

- Tátrai Patrik – Molnár József – Molnár D. István – Kovály Katalin – Eröss Ágnes – Ferenc Viktória – Rákóczi Katalin (2018): A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására.
- Pally Katalin: Az ukrán oktatáspolitikai hatása a kárpátaljai magyar tannyelvű felsőoktatásra.
- Fedinec Csilla: Nemzetiségi iskolahálózat és magyaroktatás Kárpátalján. Társadalomtudományi Szemle, III. évfolyam, 2001/1. szám
- Burány Hajnalka, Juhász Lassú Kornélia: Nyelvhasználat a kétnyelvű családokban, 2016.
- Orosz Ildikó: Az ukrainai nemzeti és nemzetiségi oktatás elmélete és gyakorlata a függetlenség első két évtizedében (1991–2011), Az oktatás helyzete Ukrajnában, 1992.

A kutatás forrásául szolgáltak még cikkek, folyóiratok, iskolai évkönyvek, értesítők az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola adatai alapján, ezen kívül a korabeli sajtó, volt igazgatói kéziratok, valamint tanári visszaemlékezések.

I. KÁRPÁTALJA TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

1.1. Kárpátalja rövid története

A honfoglalás idején Kárpátalja főképp szláv és bolgár néptörzseknek adott otthont. A népvándorlás idején a karpok, jazigok, a gótok, hunok, gepidák, géták, longobárdok, szlávok, avarok, bolgárok és a magyarok is megfordultak. Kárpátalját, mint magyar területet a honfoglalástól kezdve tartották számon, amikor Árpád fejedelem 895-ben átvezette seregét a Vereckei-hágón. E terület volt az a kiindulópont, amely szerves részét képezte a honfoglalás hadműveleteinek. Kárpátalja térsége egy természet adta védőbástyaként funkcionált, aminek egy ideig nem szántak egyéb szerepet (Németh, 1991).

Később, Szent István király uralkodásának idejében létesített vármegyék között már szerepel Borsova (később Bereg) és Ung vármegye. Az ugoicsai és máramarosi hegyvidék egészen 1149-ig még nem volt a vármegyei szervezet része. Az ország ezen része az Árpád-házi királyok külpolitikájában kapott szerepet, alkalomadtán hadfelvonulási és hadműveleti terület volt. Mivel az Árpád-házi királyok politikai érdeklődése inkább nyugat felé irányult, így a XI. században kelet felől a besenyők és kunok gyakrabban pusztítottak Ung és Borsova vármegyékben (Németh, 1991).

1235-ben IV. Béla uralkodásának kezdetén egyik fő célja a rendteremtés, az eladományozott javak visszaszerzése volt, fő támasza a középbirtokos nemesség. Uralkodása alatt indult meg a terület fokozott benépesítése. A magyar betelepülők főleg a katonák és a kisbirtokos nemesség körébe tartoztak. Ezzel párhuzamosan szláv és német betelepítés is kezdődött. Kisebbszámúban érkeztek hunok, besenyők, izmaeliták is. 1241-ben, amikor a tatárok betörték a Vereckei-hágón, Magyarországra, a lakosság száma jelentősen megcsappant, ezért IV. Béla német telepéseket hozott. Ekkor indult meg a területen a várrendszer kialakítása, ami a királyi és egyházi birtokviszonyok megváltozását vonzotta magával. A XIII. században megindult a ruszinok betelepítése, elsősorban a szomszédságban lévő halicsi területről. Az Anjouk uralkodása alatt, főképp politikai és gazdasági szempontból, megnőtt az Északkeleti-Felvidék jelentősége. Az Anjouk kénytelenek voltak megküzdeni, hatalmuk biztosításának céljából, a területen élő oligarcha nemzetségeivel, az Abákkal és Borsákkal. Ebben az időben az oligarchákkal vívott harcoknak az lett a következménye, hogy a magyar kisnemesség lassan elvándorolt a régióból. A XIV. század közepén újabb nagymértékű betelepítés indult meg Kárpátalja egész területére. (Németh, 1991).

I. Ferdinánd uralkodásának idejében az ország három részre bomlott fel. A királyi terület 35 vármegyét birtokolt, köztük Ung, Bereg, Ugoicsa és Máramaros megye. 1567-ben Máramaros megyét az erdélyi fejedelemséghez csatolták. 1570-ben, János Zsigmond aláírta az I. Miksa királlyal kötött speyeri egyezményt, ezáltal lemondott a magyar királyi címről, Erdélyen kívül

csupán néhány tiszántúli régiót, valamint Máramarost tartotta meg. 1597–1604 között a törökökkel való harcok során majdnem teljesen elpusztult Máramaros megye (Németh, 1991).

1620-ban a pozsonyi országgyűlés alkalmával II. Ferdinánd ígéretet tett Bethlen Gábornak Ugocsa és Bereg megyék Erdélyhez való csatolásáról, amit később, 1622-ben békeszerződéssel erősítettek meg (Németh, 1991).

1678-ban Thököly Imre vezetésével kezdetét vette a szabadságharc. 1684-ben Thököly csapatai elfoglalták az ungvári várát, később, 1688-ban Zrínyi Ilona feladta Munkács várát a császári seregeknek. Bár a 1699-ben megkötött karlócai béke értelmében Thököly Imre és Zrínyi Ilona száműzetésbe kényszerült, ennek ellenére II. Rákóczi Ferenc szabadságharca dicső időszakként vonult be Kárpátalja történelmébe. A bécsi udvar minden figyelme az ország újjászervezésére, elnémetesítésére irányult, melynek következtében magasabbak lettek az adók, a szellemi élet megbénult, elkezdődött a protestánsüldözés. (Németh, 1991).

Az 1848–1849-es szabadságharcból Kárpátalja mindennemű lakossága kivette részét. Az akkori ruszinok magyarbarátok voltak, sokan csatlakoztak a szabadságharchoz (Németh, 1991).

Kárpátalján, az 1897–1901 közötti időszakban a zsidóság gazdasági hatalmának korlátozása céljából, Egan Ede (1851–1901) közgazdász, miniszteri biztos elindította az Egan-akció néven ismert gazdasági intézkedéseit, mely a kisparaszti gazdaságok megsegítésére, támogatására irányult (Németh, 1991).

Kárpátalja önálló története 1918 végén kezdődött, írja a szakíró, a gyakorlatban 1919-től. Ennek okán négy szakaszra osztja a két világháború közötti időszakot:

1. 1919. március 21 - május 5. - a tanácsköztársaság ideje;
2. Kárpátalja, mint csehszlovákia része: 1919. május 6. - 1938. november 2;
3. Magyarország részeként, 1938. november 2. - 1939. március 15.,
4. 1939. március 15-én a magyar hadsereg birtokba vette a területet, amely 1944. október végéig ismét Magyarországhoz tartozott (Botlik – Dupka, 1991).

1918. november 9-én alakult meg a 35 tagot számláló, magyarbarát irányzatot képviselő „magyar-ukrán néptanács”, mely Ungváron működött. Létrejöttét követően követelte a Károlyi-kormányt, hogy Máramaros, Bereg, Ung és Ugocsa megyék élére új, ruténbarát főispánokat nevezzenek ki és kapjon helyet a kultuszminisztériumban egy rutén ügyosztály, valamint létesítsenek rutén tanszéket az egyetemen. A kormány elfogadva a követeléseket az év decemberében közzétette „a Magyarországon élő ruszin (rutén) nemzet autonómiájáról” szóló néptörvényt. A X. néptörvény által önrendelkezési jogot kaptak a ruszinok a közoktatásban, a közművelődésben, a vallásgyakorlatban és a nyelv használatában, valamint megalapította a „Ruszka-Krajna” autonóm területet (Máramaros, Ugocsa, Bereg és Ung vármegyék ruszinlakta részei). A Ruszka-Krajna területén élő nem ukrán anyanyelvű lakosság igényt tarthatott a

helyhatósági és kulturális autonómiára. Az ungvári magyar-rutén néptanács 1919. január 7-én kimondta a csatlakozást Csehszlovákiához. A ukrán néptanács a nacionalista nyugat-ukrán államhoz való csatlakozást támogatta, és kikiáltotta Kárpátalja, az ukrán földekkel való egyesítését. 1919. január végén Kárpátalja legnagyobb része Magyarországhoz tartozott. Hivatalosan a terület hovatartozása még nem dőlt el véglegesen. Mivel az Egyesült Államok és Franciaország Csehszlovákia igényét támogatta, ez lényegében már eldöntötte, hogy kinek fogják ítélni a területet, mely fontos hídfő volt a bolsevizmus elleni harc szempontjából (Botlik – Dupka, 1991).

1919. szeptember 10-én a Saint-Germain-en-Laye-ben megkötött szerződés szerint, Kárpátalja Csehszlovákia része. A szerződéssel körülbelül 12.656 km² területet csatoltak Csehszlovákiához, Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros megyék jelentős részét. Az okmány minden Csehszlovákiában lakó kisebbségi állampolgár egyéni, kollektív nemzetiségi jogait is garantálta. A szerződés kimondta a törvény előtti egyenlőséget, azonos polgári és politikai lehetőségeket, valamint széleskörű nyelvhasználati jogot, anyanyelvi oktatás biztosított minden kisebbségnek. A kisebbségeknek jogában állt saját költségvetésből jótékonyági, vallási vagy szociális intézményeket, iskolákat és más oktató-nevelő intézeteket létrehozni, azt vezetni és ellenőrizni. A népszámlálási adatok bizonyítják, hogy jelentősen megcsappant a magyar kisebbség lélekszáma a területen, ehhez hozzásegített a magyar falvakba való (Csap, Eszeny, Bótrágy, Beregsom, Beregdéda stb.) cseh, ruszin, szlovák lakosság betelepítése is. A gazdaságilag fontos magyarlakta bányászati vasúti csomópont közelében létrehoztak egy önálló cseh telepességet (Svoboda - Nagybakos). A telepések mindenféle kedvezmények mellett szántóföldeket is kaptak (Botlik – Dupka, 1991).

Kárpátalján az 1930-as években már közel 20 párt tevékenykedett (Agrárpárt, Kárpátorosz Párt, Földműves Szövetség, Ruszin Szociáldemokrata Párt, Zsidó Néppárt stb.). A dr. Korláth Endre vezette Magyar-Rutén Politikai Párt 1921 szeptemberében panaszt intézett a Népszövetséghez a kárpátaljai nemzetiségeket ért sérelmekről (gazdasági, kulturális, iskolai és oktatásbeli). A csehszlovák kormány az előttart panaszokat igyekezett cáfolni. A két világháború közötti időszakot a szakíró a „*petíciók korának*” nevezi. A magyar polgári pártok beadványai, és a prágai kormány határozott elutasító hozzáállása által még inkább kiéleződni látszottak az ellentétek. A népszövetség tehetetlensége önnön hibájából eredt, jelentékeny döntést nem tudott, nem is szándékozott hozni. Mindez körvonalazta Csehszlovákia „kisebbségvédelmi” politikáját és annak csődjét (Botlik – Dupka, 1991).

A csehszlovák–magyar határ megállapítása érdekében hosszas időn keresztül tárgyalások folytak, melyek révén eljutottunk az 1938. november 2-i „első bécsi döntésig”. A határozat

értelmében Magyarország a dél-szlovákiai és a kárpátaljai magyarlakta területeket ismét magáénak tudhatta (Fedinec, 1999).

Kárpátalja történetében egy új időszak vette kezdetét, amikor 1944 őszén már biztosan tudni lehetett, hogy Magyarország veszít a világháború során, és elveszíti az 1938–41 között visszaszerzett területeket, ennek értelmében Kárpátalját is (Fedinec, 1999).

1944 októberében bevonult a térségbe az „ukrán front”, és rövid idő alatt megszállta a vidéket. Csap képezett kivételt, amit az ősz végéig tudtak tartani a magyar honvéd seregek, így 1944. november végén végleg szovjet kézre került. A helyiek ekkor még nem tudták biztosan, hogy hová tartozik majd Kárpátalja. Két féle felvetés keringett a levegőben: az első bécsi döntés érvényét veszíti és a terület birtokjoga visszaszáll Csehszlovákiára; a szovjetek, akik a „felszabadítás” jelszava alatt bejöttek, a Szovjetunióhoz csatolják a vidéket. Huszton, beszédet tartott František Němec, a csehszlovák kormány gazdasági és újjáépítési minisztere, mely során felszólította a helyi lakosokat, hogy felszabadítóként fogadják a „Vörös Hadsereget”. Kárpátalja területét két részre kívánták osztani, a csehszlovák kormánybiztossághoz kerültek az elmaradottabb régiók, a délnyugati hegyvidék, Kárpátalja többi része (Ungvár, Munkács, Beregszász körzete) pedig, a szovjet hadsereg hatáskörébe. A helyi nép akaratának álcázva próbálta Moszkva teljesen megszerezni Kárpátalját. A szovjetizálás érdekében ügynökök csoportját irányították a régióba Szovjetunió parancsára. A csapat vezetője Ivan Turjanica volt, aki a szovjet hatalom megszervezésének volt a felelőse (Fedinec, 1999).

A munkácsi, 1944. november 19-én megszervezett első kárpátaljai pártkonferencián megalakult a Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Párt, valamint kikiáltották Kárpátontúli Ukrajna függetlenségét. Majd a második munkácsi kongresszuson kikiáltották Kárpátontúli Ukrajna Szovjet-Ukrajnával való „újraegyesítését”, továbbá, hogy kilép Csehszlovákia kötelékéből. Az eseményeket a nép akaratként tüntették fel. Kezdetét vette Kárpátalja szovjet mintára történő átrendezése (Fedinec, 1999).

A 80-as években a szovjetrendszer meggyengült, melynek következtében Kárpátalján lehetőség nyílt a kisebbségek összefogására. A peresztrojka miatt a „vasmarok” fellazult, az országhatár nyitottabbá vált, lehetőség nyílt az anyaországgal való szorosabb kapcsolattartásra, melyek eredményeképp a régióban élő magyar közösség helyzete változásnak indult. Ennek következtében 1987-ben megalakultak az első magyar közművelődési egyesületek (Ungváron, Munkácson, Gáton, Dercenben, Nagyszőlősön stb.) 1989. február 26-án megalakult az első kárpátaljai tömegszervezet, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) Ungvár városában, Fodó Sándor vezetésével. A helyi hatalom hagyta megalakulni, és részt is vett a szervezet megalakításában, hogy felügyelhesse az önszerveződést. A KMKSZ-nek köszönhetően a kárpátaljai magyarság hosszú idő óta először ünnepelhette szabadon nemzeti ünnepeit. Az 1990-

es parlamenti és helyhatósági választásokon a KMKSZ először vett részt, azonban Fodó Sándor nem került be az Ukrán Legfelső Tanácsba (Botlik – Dupka, 1991).

Az 1980-as évek végén ifjúsági szervezetek is megalakultak, a Kárpátaljai Magyar Cserkész Szövetség, valamint a Kárpátaljai Magyar Diákok és Fiatalkutatók Szövetsége. Létrejött az Ukrán Magyar Demokrata Szövetség, megkezdtek működésüket az irodalmi, a képzőművészeti, az ismeretterjesztő magyar társaságok és klubok. 1994-ben létrejött a Beregszászi Illés Gyula Magyar Nemzeti Színház, mely a mai napig hivatásos magyar színházként működik a településen (Fedinec, 2002).

Az 1991-es moszkvai államcsínykísérlet következtében felgyorsult a régióban is a kommunista hatalom szétesése. 1991-ben Ukrajna független állam lett, Kárpátalját területének részeként tekintve. Leonyid Kravcsukot választották elnöké (Botlik – Dupka, 1991).

Az 1992-es évben a kárpátaljai magyarság meddő próbálkozásokat tett a terület autonómiájának megszerzése érdekében. A lakosság egyértelműen kinyilvánította akaratát, mely ellenére az autonómiával kapcsolatos elképzelések kudarcba fulladtak. Az Ukrán Legfelső Tanács 1992 júniusában végleg megfosztotta az itt élő magyar és ruszin kisebbséget Kárpátalja területi önnállóságának reményétől. A beregszászi autonómia ügyét sem koronázta siker. A kárpátaljai magyarság az események következtében megbizonyosodott arról, hogy esélytelen a jövőben a régió autonómiájának kérdése (Botlik – Dupka, 1991).

1.2. Kárpátalja oktatástörténete. Az oktatási rendszer felépítése

A magyar nyelvű oktatás kérdése sosem volt egyszerű a régió életében. A kárpátaljai magyarság az évszázad során tapasztalhatta, hogy milyen az, amikor a nagyobb hatalmak – mint egy „ragadozó az áldozatra” –, vérszemet kapva lecsap a maroknyi földre, melyre igényt tart. A szakirodalom feldolgozásánál a közhelyként ismert mondás jutott az eszembe: aki Kárpátalján született (1920 után), mind járt Csehszlovákiában, Magyarországon, a Szovjetunióban és Ukrajnában anélkül, hogy kitette volna a lábát hazulról. Minden ország, melynek fennhatósága alá tartozott Kárpátalja területe, másként kormányozta, irányította, de fellelhető egy közös vonás a megszállók közigazgatási politikájában: elnyomni, eltiporni a kisebbséget. Ehhez a legjobb módszer, ha megfosztjuk annak a lehetőségétől, hogy anyanyelven tanulhasson, elveszük az iskoláit, megfosztjuk a jogtól, hogy nemzeti oktatásban részesüljön, attól, hogy az legyen, ami valójában: esetünkben magyar. Az itt élő és szülőföldjén megmaradni kívánó magyarság helyzete napjainkban sem egyszerű. Nap mint nap meg kell küzdenünk azért, hogy megőrizhessük identitásunkat, kisebbségi jogainkat, ám még mielőtt ilyen nagyot ugranánk előre az időben, tekintsünk vissza a múltbéli eseményekre.

Kárpátalja iskolatörténeti áttekintését három nagyobb korszakra tagoltam: az I.-, valamint a II. világháború utáni évek (a Szovjetunió fennhatósága alatti idők), továbbá a kárpátaljai magyar oktatás helyzete Ukrajna részeként. Véleményem szerint, ezen felosztás segít átláthatóbbá tenni a dolgozatot.

1.2.1. Kárpátalja oktatástörténete az I. világháború után (1920-1939)

Gazdaságilag Kárpátalja volt a terület legelmaradottabb része. Az itteni értelmiség több évszázadon keresztül a papok és a tanítók voltak. A régióban két nagyobb múlttal rendelkező tanintézet létezett, az 1613-ban a Zemplén megyei Homonnán megalapított katolikus főgimnázium, ami 1646-ban Ungvárra lett áttelepítve és szintén itt az 1794 óta működő (1744-ben Munkácson alapított) görögkatolikus kántortanítóképző. A Csehszlovák Köztársaság megörökölte a terület különböző tannyelvű elemi iskoláit, csekély számú polgári tanintézményt és három magyar nyelvű gimnáziumot, több középfokú szakiskolát, három tanítóképzőt, egy ruszint és két magyar tannyelvűt. Ungváron és Munkácson apránként építették le a gimnáziumi magyar osztályokat, a magyar tannyelvű oktatás csak a beregszászi kéttannyelvű reálgimnázium párhuzamos osztályaiban maradt meg. Számos magyar nyelvű tanár elveszítette állását, mellette még állampolgárságát is. Egyedül az elemi oktatás maradt érintetlenül. A polgári iskolahálózat kibővült ugyan, de magyar nyelvű oktatás csak Ungváron és Munkácson volt a párhuzamos osztályokban (Fedinec, 1996, In: M. P: 367–375).

A csehszlovák időkben nehéz helyzetben volt a kárpátaljai magyar oktatás. Nemzetiségpolitikájának negatív vonásai főleg az iskolaügyben jelentkeztek. A magyar nemzetiségű pedagógusok nem tölthettek be vezető pozíciót sem a tanügyi igazgatásban, sem a járási tanfelügyelőségen, sőt, még a magyar gimnáziumok élén sem állhatott magyar igazgató. A csehszlovák polgári demokratikus állam közoktatásügyi politikáját jellemzi az is, hogy az ungvári magyar gimnáziumot teljesen megszüntették. Azokban az állami intézményekben, ahol magyar nyelven folyt az oktatás, elemi iskolákban, gimnáziumokban, szakiskolákban, tanítóképzőkben, a tanárok nagy része nem magyar nemzetiségű volt. A magyar pedagógusok ruszin és szlovák iskolákban kaptak helyet, aminek háttérében szintúgy tudatos politika döntés állt. Ami a felsőfokú képzést illeti, kizárólag a teológiát hallgatók tanulhattak magyarul a szlovákiai magyar intézményekben. Összességében elmondható, hogy Kárpátalján 31 %-kal kevesebb iskola működött, mint amennyit a népszámlálási adatokat tekintve, illetve volna. Bár a 189/1919. számú törvény lehetővé tette a magyar elemi iskolák létesítését, ahol legalább 40 magyar anyanyelvű tanköteles gyermek élt, ezzel szemben az 1936-1937-es tanévben több olyan kárpátaljai községben is, ahol a magyar ajkú lakosság lélekszáma meghaladta a kétszázat, melyből legalább 40 volt

magyar tanköteles gyermek, magyar nyelvű iskola nem létezett. Ezek ellensúlyozására Kárpátalján több mint ötven magyar településen, ahol elenyészően fordult elő csupán más nemzetiségű család, létrehoztak úgynevezett "csehszlovák" iskolát, ahol a csehek és szlovákok száma nem ütötte meg a kétszázat. Tiszacsomán 23, Benén 31, Macsolán 44 cseh kedvéért "csehszlovák" iskolát létesítettek. A fennálló magyar iskolák többnyire felekezeti és községi jellegűek voltak, a csehszlovák elemi iskoláknak pedig több, mint 40%-a állami iskola (Botlik – Dupka, 1991).

Ami a polgári iskolákat illeti, a magyarság helyzete még rosszabbnak volt mondható. A csehszlovák kormány mindent megtett, hogy a magyarság oktatásügyét minél szűkebb keretek közé szorítsa, ezért hűen akadályozta a magyar tannyelvű polgári iskolák létesítését, annak érdekében, hogy elemi iskolai szintnél nagyobb műveltségre ne tehessenek szert a diákok. Ezt bizonyítja, hogy például Csapon, amely magyar település volt, nem létezett magyar tannyelvű polgári iskola, viszont szlovák tannyelvű polgári iskola igen. A vidéken lévő magyar polgári iskolák nagy részét a felekezetek és a községek igyekeztek fönntartani. A csehszlovák kormányzat elhanyagolta a magyar szakoktatást, tanítóképzést, valamint a magyar férfiak magasabb képesítését is, amit az bizonyít, hogy a magyar polgári iskolák többsége leányiskola volt (Botlik – Dupka, 1991).

A csehszlovák állam negatív hozzáállását a magyar tanintézetek irányában az is alátámasztja, hogy míg a saját iskoláik részére új iskolapadokat, felszereléseket, felújításokat biztosítottak, addig a magyar iskolák régi épületekben kaptak helyet, ahol szűk tantermekbe zsúfolódva folyt az oktatás. Hiába való volt minden panasz a magyarság részéről az ellehetetlenített iskolai állapotok végett, már a csehszlovák megszállás kezdetétől fogva, a hatóságok mereven elzárkóztak, nem kívántak változtatni a helyzeten. Az elkeseredés nőttön-nőtt a magyarság körében, ennek hangot adva 1922. június 30-án országos iskolavédelmi napot szerveztek. Szlovákia és Kárpátalja több községében népgyűlésre került sor, a magyar lakosság az iskolaügyi igazságtalanságok ellen tiltakozott, viszont többnyire a gyűléseket megzavarták, több embert letartóztattak (Botlik – Dupka, 1991).

1939-ben Kárpátalja újfent Magyarország része lett. Az év novemberében Hóman Bálint vallás- és közoktatási miniszter, felszólalt az országgyűlés képviselőházában a felvidéki iskoláknak a magyar tanulmányi rendszerre való áttérésével kapcsolatban. Az ideiglenes rendelkezések értelmében minden pedagógust megtartanak helyükön azzal a feltétellel, ha hűséget tanúsít a nemzet irányába. Az oktatás azon területén, melyen tanerő hiány mutatkozik, a felszabadított területen élő képesítéssel rendelkező és a korábban megszálló hatalom által elbocsátott tanárokból pótolják. Azon pedagógusok, akik ellen felmerült a megbízhatatlanság gyanúja, internáló táborokba kerültek, illetve rendőri felügyelet alatt álltak. 1942-43 folyamán több tanárt is felfüggesztettek (Fedinec, 1999).

A Kárpátalján oktató tanítók részére átképző tanfolyamokat indítottak. 1939-ben, Ungváron, Munkácson és Técsőn magyar nyelvű, Ungváron, Munkácson és Huszton ruszin nyelvű, Huszton és Rahón magyar és ruszin nyelvű átképző tanfolyamokat működtettek. 1940-ben Miskolcon és Cinkotán a tanítónők részére indultak tanfolyamok. A tanárok számára Magyarország több városában is lehetőség nyílt magyar nyelvtanfolyamok elvégzésére: Debrecenben, Budapesten, Egerben, Miskolcon, Szegeden, Jászberényben. Ruszin nyelvtanfolyam egyedül Ungváron indult. Itt, 1941 nyarán Kárpátalján dolgozó magyar ajkú tanítóknak szerveztek tanfolyamot, hogy megismerkedjenek a ruszin nyelvvel, népművészettel, irodalommal (Fedinec, 1999).

1938 novemberében a magyar királyi vallás- és közoktatási miniszter megfogalmazta azon oktatást érintő irányelveit, mely szerint minden oktatási intézményben érvényben maradnak az addig használt tantervek, oktatási segédeszközök, tankönyvek, a magyar irodalmi olvasmányok, valamint egyéb tantárgyak (történelem, földrajz), melyek oktatása biztosítja a hazafias, magyar szellem érvényesülését. A nem magyar tannyelvű iskolákban bevezetésre került a magyar nyelv, mint tantárgy oktatása. Később azonban módosították az ideiglenes rendelkezéseket, mely szerint a tanítás anyanyelven zajlik a szlovák, ruszin vagy német tannyelvű iskolákban, az államnyelvet pedig mint tantárgyat, kötelezően oktatják majd. Továbbá be kívánták iktatni a magyar tannyelvű iskolákba az anyaországban is engedélyezett tankönyveket, a szlovák, ruszin vagy német tannyelvű iskolák részére pedig kiadatnak megfelelő tankönyveket. A ruszin nyelvű tankönyveket a kárpátaljai terület kormánybiztos hivatala, valamint a kárpátaljai Tudományos Társaság adta ki, Ungváron. A rendelet szerint az 1939 – 1940-es tanév még átmeneti időszak, a következő tanévtől fogva kezdik meg teljes egészében a magyar tantervek szerinti oktatást (Fedinec, 1999).

Az iskolakötelezettség a népiskola 8, avagy a polgári iskola 4, vagy a gimnázium alsó 4 osztályából állt. Kárpátalján 1939-ben 524 népiskola működött, melyből 444 ruszin, 18 magyar, 45 szlovák, 12 német, 4 román és 1 héber tanítási nyelvű volt. Ezek közül 469 állami, 48 felekezeti és 7 községi fenntartású. Az iskolák többnyire ideiglenesen tatarozott vagy bérelt helyiségekben működtek (Fedinec, 1999).

Fokozat szerint a népiskolát a polgári intézmény követte. Amikor a régió Csehszlovákia fennhatóság alá tartozott a polgári iskolákat illetően sajátos helyzet alakult ki. A szlovenszkói és kárpátaljai iskolák a magyar rendszer alapján négyosztályos, azonban az Ausztriához tartozott cseh, morva és sziléziai polgári iskolák háromosztályú iskolák voltak. 1925-ben a szlovenszkói polgári iskolákat egységesítették és háromosztályúvá tették. Kárpátalja polgári iskolái megmaradtak a négyosztályos iskolatípusban. Ám a szakíró felhívja a figyelmünket az évkönyvek vizsgálatára, miszerint, a nagybereznai ruszin polgári iskolában az 1933 – 1934-es tanév végén megszűnt a 4. osztály. A következő tanévtől előkészítő osztályt nyitottak és az 1. osztályba azokat vették fel, akik kijárták az előkészítőt. Az évkönyvben továbbá az is áll, hogy előkészítőt nem

nyitottak minden polgári iskolában, mivel azokat a szülők finanszírozták. Ennek okán a nagyszülősi polgári iskolába beiratkozók más-más tannyelvű iskolákból érkeztek, akiknek tudásszintje nem volt azonos, ez pedig megnehezítette az oktatást. Összességében, az "egyéves tanfolyam" bevezetése sikertelennek bizonyult, így az általános iskolák újfent négyosztályosak lettek (Fedinec, 1999).

Fedinec (1999) tanulmányában zsidó polgári iskolák évkönyveit vizsgálja, mely megfogalmazza a polgári iskola szerepkörét, céljait, feladatait. Eszerint a polgári iskola feladata a gyakorlati irányú iskolafaj megjelenítése, mely az életre neveli, készíti fel a diákokat. A polgári iskolák tantervét úgy állították össze, hogy a négy osztályt elvégzett diákok képesek legyenek a más iskolákban való továbbtanulásra, az ipari munkában való helytállásra, a lányok felkészüljenek a háziasszonyi teendők elvégzésére. A polgári iskolák célja volt többek között, hogy hozzáférést biztosítson a zsidó hagyományokhoz, szellemiséghez, valamint a világi műveltség alapjaihoz.

1938–39-ben a Volosin-kormány kitelepítette a nem magyar tanítókat és diákokat az ungvári, beregszászi, munkácsi gimnáziumokból Kárpátalja zsugorodott (Kárpáti Ukrajna) területére, majd több gimnázium is nyílt, melyben ukrán tannyelven folyt az oktatás. Az említett tanintézeteket a magyar hatóságok bezárták, vagy lefokozták polgári iskola szintjére. Három különálló tanintézetre szakították az ungvári gimnáziumot, kettőben magyar oktatás zajlott, ezek a fiúgimnázium (Drugeth) és a leánygimnázium (Szent Erzsébet) voltak. A harmadik megmaradt ruszin tannyelvű gimnáziumnak. A munkácsi gimnáziumot két tanintézetre osztották, mely ruszin és magyar tannyelvű, a Beregszászon lévő középiskola kizárólag magyar nyelvű volt. Az 1943 – 44-es tanévben Kárpátalján 305 ruszin, 215 magyar, 23 német népiskola, 4 ruszin, valamint 14 magyar polgári iskola, 2 ruszin, ezen kívül 4 magyar és 1 vegyes tanítási nyelvű gimnázium, továbbá szakiskolák, ipariskolák, 2 felső kereskedelmi iskola, 3 tanítóképző (2 felekezeti, 1 állami) működött (Fedinec, 1996, In: M. P: 367–375).

1940 – 1944 között teljes mértékben magyar tantervek szerint zajlott az edukáció az állam valamennyi tanintézetében.

A szakirodalom alapján 1920 előtt (Trianon) Ungvárnak két polgári iskolája volt: egy állami fiú-, valamint egy állami leányiskola (1914). Az 1919 – 1920-es tanévtől a fiú polgári iskola ruszin tannyelvű vegyes polgári lett, a következő tanévtől magyar párhuzamos osztályokat indítottak. A leány polgári iskola helyén 1920-ben szlovák tannyelvű polgári iskola indítottak, ahol az 1923 – 1924-es tanévtől cseh párhuzamos osztályok voltak. Később, 1937 őszén a szlovák és a cseh polgári tanintézetet különválasztották. 1938 novemberében visszaállították a magyar fiú és leány polgári iskolákat, a ruszin és szlovák diákok a párhuzamos osztályokba kerültek. Az 1939 – 1940-es tanévtől kéttannyelvű polgári iskola nyílt a ruszin és a szlovák osztályok részére (Fedinec, 1999).

A kárpátaljai tankerület polgári iskolái Fedinec Csilla munkája alapján: (Fedinec, 1999).

Település	Iskola típusa	Alakulása
Büke	polgári iskola	1923-ben, 1938-ben átvette helyét a ruszin gimnázium
Huszt	magyar és magyarorosz tanítási nyelvű fiú és leány polgári iskola	1897-ben, 1920-tól ruszin-, az 1939 – 1940-es tanévtől ruszin és magyar tannyelvű
	zsidó polgári fiú- és leányiskola	Megnyílt: 1940-ben, Tannyelve: magyar, az állami polgári iskolák tanterve szerint zajlik az oktatás
Nagyberezna	magyar királyi állami ruszin tannyelvű koedukációs polgári iskola	Megnyílt: 1920-ban, 1924-től indultak csehszlovák tannyelvű párhuzamos osztályok, 1939-től csak ruszin polgári, Kárpátalja és a község egyenlő finanszírozásában működött
Szerednye	magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű vegyes polgári iskola	Megnyílt: 1937-ben
Perecseny	állami ruszin és magyar tannyelvű koedukációs polgári iskola	Megnyílt: 1921-ben
Rahó	polgári iskola	Megnyílt: 1941-ben
Szolyva	magyar királyi állami ruszin tanítási nyelvű polgári koedukációs iskola	

1.táblázat. A kárpátaljai tankerület polgári iskolái

Létezett a polgári iskolától magasabb fokozattal rendelkező iskolatípus, a gimnázium, mely megvalósította a középszintű képzést. Ungváron, Munkácson, Huszton és Beregszászban is működött gimnázium, ezen kívül Beregszásznak polgári iskolája is volt (Fedinec, 1999).

A csehszlovák korszak végén Ungváron működött ruszin tannyelvű reálgimnázium, csehszlovák tannyelvű reálgimnázium és héber gimnázium is. Az első bécsi döntést követően a ruszin- és csehszlovák gimnázium diákjai jelentős számban átjelentkeztek a perecsenyi állami ruszin gimnáziumba. Az év novemberében az ungvári ruszin gimnáziumot magyar tannyelvűvé tették,

melyben ruszin párhuzamos osztályok is voltak. A perecsenyi gimnázium megszűnésével (1939) az addig ott tanuló diákok egy része az ungvári gimnáziumban folytatta tanulmányait (Fedinec, 1999).

Az első bécsi döntést követően a munkácsi állami reálgimnázium diákjait a kárpátaljai kormány Szolyvára irányította, ahol a beiratkozók ezer fölötti száma miatt a tanügy szétszította a növendékeket Rahó, Szolyva és Beregrákos között. A rahói reálgimnázium lett a fő intézet, melynek fiókintézetei a szolyvai hatosztályú és a beregrákosi hétosztályú gimnázium. Rahón ebben az időben sorra kezdték meg működésüket és zártak be a polgári tanintézetek. Valamennyi önállósult, később átszervezte vagy bezárta a magyar királyi állam (Fedinec, 1999).

A Munkácson, 1924-ben nyílt zsidó gimnázium 1925-ben nyilvánossági jogot kapott, majd 1939-től apránként megszűnt a koedukáció az alsó tagozatban. Ezzel egyidejűleg fejlődött ki a zsidó polgári leányiskola, mint az említett gimnázium testvérintézete. Az évkönyvből kiderül, hogy az 1942 – 1943-as tanévben több tanár volt „munkaszolgálatos”, többen is bevonultak, majd az iskola épületét katonai kórházi célokra lefoglalták (Fedinec, 1999).

Huszon, 1921-ben létesítettek gimnáziumot (ruszin, később cseh tannyelvű) az addig állami polgári iskolában, majd az 1925 – 1926-os tanév során fokozatosan átalakították reálgimnáziummá. Az épületet az első bécsi döntés után több menekülő hivatal kisajátította. A cseh párhuzamos osztályok helyére az 1939 – 1940-es tanévtől magyar tannyelvű osztályokat indítottak (Kárpátalja magyar fennhatóság alá került).

A csehszlovák időszakban az 1895-ben főgimnáziummá avanzsáló beregszászi középiskola ruszin tannyelvűként volt számon tartva, melyben működtek magyar párhuzamos osztályok, azonban az első bécsi döntést követően újfent magyar tannyelvű lett (Fedinec, 1999).

Az említett időszakban a népiskolai hálózat igazodott a lakossághoz, annak nemzetiségi-, és felekezeti hovatartozásához. Mindezek ellenére, nagy többségben az állami fenntartású intézmények álltak. A szakíró szerint, a polgári iskolahálózat voltaképp a csehszlovák időszakban jött létre. Ami a gimnáziumokat illeti, a magyar kormány a nagy létszámú ruszin ajkú lakosság számára mindössze három középszintű iskolát tartott fenn, figyelmen kívül hagyva a Volosin-időszakban kibővített intézményi rendszert (Fedinec, 1999).

1.2.2. Kárpátalja a II. világháború után – a Szovjetunió fennhatósága alatt (1940-1991)

1944 tavaszától felgyorsultak az események, ugyanis Kárpátalja ismét hadműveleti terület lett. Új fejezet vette kezdetét a régió történetében, amikor bevonult a szovjet hadsereg. Kárpátalja további sorsába már nem szólhatott bele Magyarország (Fedinec, 2002).

Az 1944–45-ös tanév egy átmeneti időszaknak csupán feltételelesen mondható. A szovjet katonai jelenlét következtében megváltozott az oktatás tartalma, a strukturális váltás pedig már 1945 nyarán bekövetkezett. Kezdetét vette a „szovjetizálás”, 1944. december 23–24-én folyt első tanári értekezleten elfogadtak egy közleményt, mi szerint, a gyerekeket a „szovjet haza” szeretetére kell nevelni, iskolákat kell nyitni több településen, félre kell állítani azokat a pedagógusokat, akik a „nép árulói” és a „megszállókat” szolgálták (Fedinec, 2001).

Az 1945. április 20-án napvilágot látott az 58. számú dekrétum, mely az iskolák államosítását rendelte el Ungváron. A néptanács meghozott egy határozatot, mely végérvényesen döntött az ungvári tanítóképzőkről. A tanítóképzés négyéves lett, koedukált. Ungvárról Husztra helyezték át az egyik tanítóképzőt, a munkácsi pedagógusképzőben pedig óvodai nevelőknek indítottak csoportot (Fedinec, 2001).

A tanulók ezentúl új tankönyvekből tanultak, amelyeket a Szovjetunióból hoztak. Tankönyvekből azonban kevés volt, valamint a magyar intézményekben használhatatlannak bizonyult az orosz nyelvezete miatt. A magyar diákoknak osztályt kellett ismételni a nyelvtanulás végett. Nem volt magyar nyelvű oktatás, a legtöbb intézményben eltörölték, nem képeztek kivételt a polgári iskolák sem. A magyar nyelv helyett orosz vagy ukrán tannyelvű oktatást vezettek be. Csak a beregszászi polgári iskolákban maradt magyar tannyelvű tanítás. Nagy feladat hárult a pedagógusokra, akik mind a tantervet és a tananyagot is maguk állították össze hiányos nyelvtudásuk függvényében. Az orosz tankönyvek hiánya miatt az új nyelv gyakorlásához az időnként kiadott újságokat alkalmazták. Ezen nehézségek eredménye képen számos pedagógus, főleg akik rendelkeztek felsőfokú végzettséggel, külföldre emigráltak (Fedinec, 2001).

Az 1945-től az átszervezett oktatási rendszer keretein belül került sor az új tanév megkezdésére. Megszűnt az eddigi elrendezés, nem léteztek tovább a népiskolák, polgári iskolák és gimnáziumok, helyükbe lépett a négyosztályos elemi, a hétosztályos általános iskola, valamint a tízosztályos középiskola (Fedinec, 2001).

1945 októberében megnyílt a *kárpátukrán egyetem*, mely a régió első felsőfokú intézménye volt, és 4 karral büszkélkedett: Történelem, Biológiai, Filológiai és Orvosi (Fedinec, 2001).

Az 1945 – 46-os tanév a szovjet oktatás szerves rendszeréhez kapcsolódott, olyan fordulatot jelentett ez a régió életében, amely az egész iskolarendszer alapjait módosította. Hiszen a törekvések nemcsak a tanterveket, tankönyveket változtatták meg, hanem az oktatási célokat is, melybe belekapcsolódtak az állampolitikai ideológiák. Az 1945 – 46-os tanévben 82 magyar tannyelvű elemi iskola és 17 hétosztályos iskola működött (Fedinec, 2001).

1944 végén kivonták a forgalomból azokat a tankönyveket, amelyek magyarul íródtak vagy az ott élő szláv lakosság irányvonalat képviselő szervezetek által (Proszvita Társaság és a Kárpátaljai

Tudományos Társaság) jöttek létre, a tankönyvek mellett minden olyan könyvet is diszkvalifikáltak, mely helytörténeti vonatkozású volt (Fedinec, 2001).

Az 1945 – 46-os tanévben a magyar iskolák, a járásban működő közoktatási intézmények kénytelenek voltak maguk összeállítani a tanmenet-tervet. A terv megszerkesztésére nyári tanfolyamokon kaptak utasításokat, amely nem volt egyszerű a nyelvi nehézségek miatt, hiszen ukránul és oroszul folyt az előadás. Később az ukrán és orosz tankönyvekből készítettek fordítást. A tanterveket a járási módszertani csoportok állították össze. Az első magyar nyelvi és irodalmi „tankönyvek” a pedagógusok által másolt kéziratok voltak. „Olvasókönyv” gyanánt az újságokat használták. Az összes tantárgyból a tanulók kénytelenek voltak mindent leírni, mely miatt sok gyerek ujja görcsöt kapott. Azok a tanulók, akik hosszabb időn keresztül mulasztottak, nehezen pótolták a tananyagot. Tovább nehezítette a helyzetet, hogy korábban a gyerekek zsinórírást tanultak, amit hirtelen váltott a dőltbetűs, melyre nehéz volt az átállás, így írásuk kusza volt. Az említett tanév végétől megjelentek az ungvári szerkesztőség által az orosz és ukrán nyelvű tankönyvek, melyeket magyarra fordítottak. Ezt a rendszert örököltük meg, hisz a mai napig fennáll (Fedinec, 2001).

1947-ben megjelent az első magyar ábécéskönyv, mely az első eredeti magyar nyelvű tankönyv, hisz ezelőtt az írás és az olvasás tanítására a fonomimika módszerét alkalmazták. A tankönyv szerzője Kutlán István volt, akinek munkásságát 1965 után Ónody Géza vitte tovább (Fedinec, 2001).

Az első hivatalos magyar nyelv és irodalom tanterv 1951-1952-ben jelent meg. Erre nagy szükség volt a régióban, hiszen egységes tantervek híján nehézségek, bonyodalmak akadtak az évről-évre vizsgákon. Mivel minden kárpátaljai járás közoktatási osztálya maga hagyta jóvá a tanterveket a pedagógusok javaslatai alapján, mindenhol más és más volt a tananyag. Ami pedig a tételeket illeti, azok területi szinten lettek összeállítva, melynek következtében olyan kérdéseket is tartalmaztak, amelyeket az adott iskolán belül csak némileg, vagy egyáltalán nem tanítottak. Így a pedagógusok kénytelenek voltak a szünetekben behívni a diákokat az iskolába, hogy megtanulhassák a vizsgatételek azon anyagát, melyet előtte nem tanultak (Fedinec, 2001).

Az 1950 szeptemberétől a magyar tannyelvű iskolák között 55 hétéosztályos, valamint 46 elemi iskola működött. A minisztérium ezután tette azt a megállapítást, miszerint: *“a fennálló iskolahálózat teljes egészében biztosítja a nem ukrán és nem orosz nemzetiségű gyerekek általános hétéosztályos anyanyelvi iskoláztatását.”* Kárpátalján az 1953 – 54-es tanévben kezdetét vette az oktatás az *első nemzetiségi középiskolákban*, szám szerint négy magyar-, továbbá egy moldován tannyelvűben. Évről-évre fokozatosan növekedett a magyar tannyelvű középiskolák száma a régióban, ennek ellenére az elemi, általános és középiskolák összmennyisége 90 és 100 között állandósult (Fedinec, 2001).

A magyar tannyelvű oktatási intézetekben 1945-től az orosz valamint ukrán nyelvet és irodalmat is egyaránt oktatták. Ez azonban nem volt eredményes sem a magyar, sem az orosz és ukrán tanítási nyelvű iskolákban, hisz kimagasló mértéket öltött a magyar, cseh és német szavakkal való keveredés. A minisztériumi rendelkezések értelmében 1947 decemberétől megszüntették az ukrán nyelv és irodalom tanítását a kisebbségi tannyelvű oktatási intézményekben annak érdekében, hogy a tanulók eredményesebben el tudják sajátítani az anyanyelvi és az orosz nyelvi ismereteket. Mivel a rendelkezés lényegesen nem sokat változtatott a helyzeten, 1953-tól a magyar tanítási nyelvű iskolákban orosz vagy ukrán tannyelvű osztályokat indítottak a magyar ajkú tanulók számára (Fedinec, 2001).

1945-ben közel 12 ezer magyar ajkú diák kezdte meg tanulmányait anyanyelvén. Az évtizedek során (1945-1968) a tanulólétszám hol jelentős növekedést, hol csökkenést mutat. Az 1958-ban napvilágot látott iskolatörvény alapján az 1960 – 61-es tanévtől a hétosztályos iskolát felváltja a nyolcosztályos. 1974-től kezdve a nemzetiségi iskolák tanulói számára előkészítő osztályt nyitottak, melyben 6 éves kortól történt a beiskolázás, itt anyanyelvükön tanultak meg a gyerekek írni és olvasni, majd az előkészítőt kijárva az első osztály első félévében sajátíthatták el az orosz ábécét. 1989-től kezdődően, miután eltörölték az előkészítő osztályt, 6 éves kortól történt a beiskoláztatás az elemi négy osztály első tagozatára, majd azt befejezve folytathatták tanulmányaikat a diákok az általános öt, majd a középiskola két osztályában (Fedinec, 2001).

Ami a pedagógusokat illeti, különböző intézkedéseket szorgalmaztak a pedagógusképzésben, mivel a legtöbb kárpátjai oktató külföldre utazott, vagy félre lett állítva. A szovjet regionális közoktatási ügyosztály elégedett volt, hogy *„sikerült szinte teljes egészében megszabadulni azoktól a tanítóktól, akik alkalmatlanok az ifjúság szovjet szellemű nevelésére”*, valamint kijelentette, hogy több magyar pedagógus is megtagadta hivatását. Annak érdekében, hogy pótolják a tanerőt érintő hiányosságokat, a Szovjetunió belső részéről küldtek ki pedagógusokat. A magyar pedagógusoknak állandó jelleggel tartottak átképző tanfolyamokat. A huszti tanítóképző 1947-től a magyar tanítóképzés első intézménye, melynek első csoportja 1950-ben végzett. Később a magyar csoportot Husztról Munkácsra helyezték. Ezzel egyidőben szüntették meg az ungvári középfokú tanítóképzőt, helyébe tanítóképző főiskolát létesítettek. A főiskolán az 1953 szeptemberétől Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Kar nyílt, mely rövidéletűnek mondható, hiszen az 1954 – 1955-ös tanévben a főiskolát megszüntették, a magyar szakos hallgatókat átvezették az egyetem orosz nyelv és irodalom szakára. Itt lehetőségük volt fakultatív módon, magyar nyelvet és irodalmat hallgatni. Hivatalosan az első olyan orosz tanárokként voltak számontartva, akik megfelelő képzéssel rendelkeznek ahhoz, hogy a magyar tannyelvű iskolákban dolgozzanak. Az 1956 – 57-es tanévben 1060 oktató dolgozott a magyar tannyelvű tanintézetekben, ezek közül 115-en rendelkeztek felsőfokú, 721-en középfokú

végzettséggel. Ezzel szinkronban az ungvári egyetem intézménye 92, a munkácsi tanítóképző 250 magyar nemzetiségű diáknak biztosított képzést. Az ungvári egyetemen 1963-ban nyitották meg a magyar nyelv és irodalom szakot, ahol 1965-től a mai napig, önálló (magyar filológiai) tanszék működik. A munkácsi tanítóképzőben, valamint az ungvári egyetemen mindössze a speciális tantárgyakat tanították magyarul. Egyéb oktatási intézményben, vagy az említett intézmények más karán a hallgatóknak nem volt lehetősége anyanyelvi oktatásban részesülni. Ebből kifolyólag a régióban zajló magyar nyelvű oktatási hálózat nem alkotott kifejlett infrastruktúrát, hisz csupán az érettségiig terjedt (Fedinec, 2001).

A szovjet rendszernek sikerült két évtized leforgása alatt megfelelőnek mondható feltételeket teremtenie az anyanyelven való oktatás hálózatának működéséhez, viszont, ha megfigyeljük az általános tendenciákat az 1980-as évek végéig, nem történik fejlődés, csak visszalépés. 1989-re már csak 50 magyar tannyelvű iskola létezett a 14 orosz, 10 román, 564 ukrán tannyelvűvel szemben, ezen kívül 49 vegyes tannyelvű (internacionalista) iskola, melyből 17 ukrán-magyar, 15 orosz-magyar, 3 ukrán-orosz-magyar tannyelvű. A tanulók nagy része ukránul tanult. A magyar tanítási nyelvű osztályokban az 1966 – 67-es tanévben még 21.8 ezren tanultak, ami az 1988 – 89-es tanévre 17.1 ezerre csökkent. Ha a számunkra aktuális települést nézzük, akkor csak Ungváron 43,8%-kal csökkent a magyar nyelven tanuló diákok létszáma. Meg kell említeni, hogy a magyar többségű beregszászi járásban az orosz iskolák tanulóinak 60,8%-a, az ukrán iskolák diákjaink 35%-a magyar nemzetiségű volt. Az 1980-as évek végére sorra zártak be a vegyes iskolák, a korábban bezárt magyar iskolák pedig ismét megnyíltak, emellett több szakiskolában magyar csoport indult (Orosz, 1992).

Ami az oktatási rendszer szerkezetét illeti semmiben nem tért el az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság fennhatóságába tartozó Kárpátalján, mint a többi köztársaságban. A rendszer szerkezete a következő volt:

Iskoláskor előtti nevelés (bölcsőde az 1-3 éves gyerekeknek; óvoda a 4-7 éveseknek). Intézménye az óvoda, amely átmenetet képez a család és a kötelezővé vált oktatás között. A gyermeknevelés szempontjából fontos hely, hiszen mind légköri és környezeti szempontból hasonlít a családi körülményekhez. Az intézmény segít megalapozni a gyermek mindennapi tevékenységét, s nem melleleg megalapozza a szocializálódás első lépcsőfokait. Felkészíti a gyermeket az iskolára, megtanítja a társak elfogadására. Amennyiben a gyermek még nem bizonyul eléggé érettnek a beiskolázásra, úgy az óvodában maradhat (Orosz, 2012a).

Kötelező középiskolán belül:

Alsó tagozat, 1-3, majd 1-4. osztály (7 éves korig)

Felső tagozat, másnéven *nem teljes középiskola*, 4-8, később 5-9. osztály. A 8. vagy később 9. osztály elvégeztével a diákok négy alapvető tantárgyból vizsgát tettek, mellyel megszerezheték az

általános iskolai végzettséget bizonyító okiratot, amely alapján folytathatták tanulmányaikat a különböző szintű szakképző intézetekben vagy a középiskolában (Orosz, 2012a).

Középiskola, 9-10, később 10-11. osztály, melyhez nem kellett felvételt nyerni, sőt kötelezővé vált minden diák számára, amennyiben folytatni akarta tanulmányait, de nem szakiskolában vagy szakközépiskolában (Orosz, 2012a).

Szaktanulmányok (az általános iskola elvégzése után). A felvétel általában beszélgetés alapján történt, de néhol elegendő volt csak a beiratkozás. Szakmától függően 1-3 éves felkészítés után a tanulók alapfokú szakképesítéseket szereztek, de nem zárult érettségivel. Az érettségit másutt, az esti vagy levelező intézményekben kaphatták meg a hallgatók (Orosz, 2012a).

Szakközépiskolák (az általános iskolákat követően). Az ide való felvételhez általában felvételi vizsgákra volt szükség, az oktatás 3-4 évig tartott, a tanulók a legkülönbözőbb szakképesítést és érettségit szerezhették meg. Egyes intézmények az általuk nyújtott okiratot diplomának nevezték, de ez nem felelt meg felsőfokú végzettségnek. Ilyen intézmények az óvónő- és tanítóképzők, baba- és ápolóképzők stb. voltak (Orosz, 2012a).

Technikumok (általános vagy középiskolára épülő intézmény). Hasonló a szakközépiskolákhoz, felvételi vizsgák letételével történt a beiskolázás, szakmát és érettségit jelentő diplomát biztosított, középfokú intézmény, ahol a képzési idő általános iskola elvégzését követően 4-5 év, középiskola után 2-3 év (Orosz, 2012a).

Főiskolák (érettségizett tanulók számára). Szakirányú képesítést biztosít, a képzés ideje 4 év. A főiskola sikeres elvégzése után a hallgatók diplomát szerezhetnek (Orosz, 2012a).

Egyetemek (érettségizett tanulók számára). Az intézmény tudományos és szakirányú képzést biztosít, a képzési idő itt 5-6 év (Orosz, 2012a).

Aspirantúra (az egyetemeken működő doktori iskola). A képzési idő 3 év, kandidátusi fokozatot nyújt, ehhez disszertációt kell készíteni, majd megvédeni (Orosz, 2012a).

1.2.3. Kárpátalja Ukrajna részeként (1991-től napjainkig)

Kárpátalja 1991-től új korszak elé nézett. Az új államalakulat, melynek kötelékébe került, egységes nemzetállamot kívánt építeni, így a kárpátaljai magyarság is új helyzet elébe nézett. A változásokkal újraéledt a felekezeti, a gimnáziumi oktatás is. Az alapítványi, magyarországi forrásokból fenntartott Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola bejegyzésre került (Beregszász). Ezen kívül mód nyílt rá, hogy magyarországi tanintézetekbe jelentkezzenek a kárpátaljai fiatalok középiskolai, szakiskolai, főiskolai és egyetemi tanulmányokra. A két ország között létrejött megállapodás értelmében a diplomákat kölcsönösen elismerik, viszont ennek a megvalósulása a gyakorlatban nem működik egyértelműen (Fedinec, 2001).

1991-ben, mikor Ukrajna függetlenné vált és köztársasági államformájú országgá lépett elő, egyik megyéje Kárpátalja lett. A terület, a hivatalos statisztikai adatok alapján, több mint 70 különböző nemzetiséghez tartozó nép otthona. Az itt élő kisebbségi nemzetek közül legnagyobb a magyar. Mára már sajnos szinte minden nap csökken az itt élő magyarság lélekszáma, ami főleg az országban uralkodó gazdasági válságnak és kisebbségellenes politikai cselekvéseknek köszönhető (Fedinec, 2001).

Az immár független Ukrajna megkezdte az iskolahálózat saját igényű kiépítését, így összehívta az ukrainai közoktatásügy első országos kongresszusát. A konferencián elfogadásra került az „Ukrajna a 21. században” című dokumentum, amely tíz évre előre meghatározta az oktatási rendszer felépítését. A fő cél a nemzeti oktatási rendszer kialakítása, annak átszervezése, valamint az oktatás szintjének fejlett országok színvonalára való emelése. Reformokat terveztek, mely a nemzeti oktatási rendszer újjáépítését tűzte ki fő célul. Első lépésben megfelelő körülményeket próbáltak teremteni az intézményekben, a hatékony munka érdekében. Ezen kívül a nemzeti nevelésre törekedtek, mellyel át kívánták örökíteni az ukrán nép szellemi értékeit, kultúráját, valamint megerősíteni a diákokban az ukrán néphez való tartozást, identitást (Orosz, 2012b).

Az oktatás szerkezetével kapcsolatban Ukrajnán belül kettősség alakult ki: a nyugati régiók vissza kívántak térni a régi oktatási konstrukcióhoz (líceumok, gimnáziumok létrehozását, visszaállítását támogatták), azonban a főleg orosz nép által lakott keleti megyék közigazgatása ragaszkodott a szovjet oktatási rendszer megőrzéséhez. A dualitás az 1991-ben elfogadott oktatási törvényben is fellelhető, melyen 1996-ban módosításokat is végeztek (Zakon Ukrajini Pro Oszvitu, 1996: 15). A törvény szerint az oktatás konstrukciója a következő: iskolaérett kor előtti nevelés (bölcsőde, óvoda); általános középiskolai nevelés (1-11. osztály); az iskola intézményén kívül zajló képzés; szakmai képzés; felsőfokú képzés; diploma utáni képzés; aspirantúra; PhD; önfejlesztés.

Az ukrán Oktatási Minisztérium 1992-ben fogadta el a közoktatás koncepcióját (Про концепцію середньої загальноосвітньої школи України, 1992, Інформаційний збірник Міністерства Народної Освіти України, 1992 N 4: 1-8), mely az előző bekezdésben foglaltakat erősíti meg.

1996-ban fogadták el az új alkotmányt, mely garantálja a kisebbségi jogok megtartását, biztosítja az országban élő összes kisebbség nyelvének szabad fejlődését, használatát. A 24. cikkely kimondja az állampolgári egyenlőséget, mind fajra, bőrszínre, politikai, vallási és egyébekre, identitásra, valamint nemre, etnikai és szociális hovatartozásra, vagyoni helyzetre, lakhelyre és nyelvi különbségekre. Ezen kívül szavatolják a jogot, hogy a kisebbség tagjai anyanyelvükön tanuljanak mind az állami, mind az önkormányzati oktatási intézményekben. A

11. cikkely alapján Ukrajna minden őslakos népének, nemzeti kisebbségének biztosítja vallási és nyelvi fejlődését (Orosz, 2012b).

Az új alkotmány tiltotta az addig megszerzett kisebbségi jogok szűkítését, ennek ellenére 1997-ben Ukrajna Oktatási Minisztériuma kidolgozta azon koncepciókat, mely a kisebbségi nemzet oktatásügyét nagyban befolyásolja. Az intézkedéseket a kisebbségek bevonása nélkül végezte. A koncepciók a nemzetiségi iskolák anyanyelvű oktatását az elemi iskola elvégzéséig kívánta visszaszorítani, melyet követően átvezetést javasolt államnyelvi oktatásra (Orosz, 2012b).

A kisebbségi jogokat korlátozó tervezet több oldalról is hatalmas ellenkezést váltott ki, melynek hatására többször is módosításokat végeztek rajta, de eszmeileg nem modifikálta az ukrán nemzetállam létrehozását célzó irányelveket. A fentiekben említett átigazolós, tranzitív oktatási modellel kívánták oktatni a nemzeti kisebbség tagjait, amely elvei szerint a kisebbségi gyermekek alsó tagozaton, anyanyelvi oktatásban részesülnek, majd fokozatosan áttérnének az ukrán nyelvű oktatásra (Orosz – Beregszászi – Cserniczkó – Bányi, 2011).

Ami a felsőoktatást illeti, minden intézményben kötelezővé kívánták tenni az ukrán nyelvű felvételi vizsgát, szakiránytól, nemzeti hovatartozástól függetlenül. Egy mondatban leírva: kitűzték célul a kisebbségek beolvasztását az ukrán népbe. Mondanom sem kell, hogy a tervezet figyelmen kívül hagyta a kisebbségek igényeit, valamint az ország saját törvényeit. Bár a tervezetet több évig tartó vita után elvetették, az oktatási minisztérium szakmai tanácsadó testülete nem tűzte napirendre, apránként elemeit mégis bevezették (Orosz, 2012b).

Az oktatási minisztérium 1996. december 26-i rendelete alapján az 1997-es tanévtől kezdődően a 9. és 11. osztályt elvégző tanulók a kötelező kimeneti érettségig az anyanyelv helyett ukrán nyelven vizsgáznak. A középiskolák végzősei öt tárgyból vizsgáztak: három kötelező tárgyból – írásbeli: matematikából és fogalmazás/tartalomírás (netán tollbamondás) anyanyelvből, vagyis az oktatás nyelvéből; szóbeli: Ukrajna XX. századi történelméből –, valamint két választható tárgyból (Orosz, 2012b).

2001-ben került sor a második kongresszusra, mely a következő tíz év oktatásügyét határozza meg. Mivel nem delegáltak nemzetiségi képviselőt Kárpátaljáról, így elvették annak még a lehetőségét is, hogy kifejtsék a közösségükre vonatkozó elképzeléseiket. Itt elfogadták azt az oktatási stratégiát, mely meghatározta, hogy az ország többek között, akkor válhat versenyképesé, ha az oktatás megfelelő színvonalra emelkedik. A Doktrína meghatározza a fő nevelési célt, miszerint a diákoknak tudatában kell lenni, hogy ők az ukrán néphez tartoznak. Az oktatás fő feladatának kell lennie a nemzeti eszme, a nemzeti öntudat kialakítása, a hazafi, az állampolgári identitás nevelése az óvodától az felsőoktatásig. Az Állami Közoktatási Terv reformelképzelései között helyet kap az ukrán, mint államnyelv népszerűsítése és kötelezése mindegyik oktatási intézményben. Az oktatás-nevelés nemzeti alapeszméit kifejtő miniszteri rendelet meghatározza,

hogy „*a nemzeti oktatás kiindulópontja az állampolgári, valamint a hazafias nevelés*” (Az oktatás nemzeti doktrínája 2002: 4). Azonban egyidejűleg szót emel a nemzetiségi tanintézmények kötetlen nyelvválasztásáról is, továbbá, hogy „*a kisebbségi nyelven tanuló növendékeknek garantálni kell a megfelelő feltételeket az ukrán nyelv elsajátításához*” (Orosz, 2012a; Balogh, 2008).

Ukrajnában, a 2004-es elnökválasztást követően a hatalom elsődleges célja egy monumentális nemzetállam létrehozása, az ukrán, mint államnyelv pozíciójának megszilárdítása volt. Az ukrán politikai elit biztos volt abban, hogy egy erős nemzetállam kiépítését az oktatás megreformálásán keresztül lehet véghez vinni. Így olyan újításokat vezettek be, melyek elsősorban az ukrán nyelv megszilárdítását célozták meg (Cserniczkó, 2009). Ezekkel az intézkedésekkel kívánták megerősíteni Ukrajna állami és az ukrán, mint államnyelv státuszát. Innentől kezdve az oktatási intézményekben megnövelték az ukrán nyelv és irodalom óraszámát és az érettségizőknek kötelező vizsgatárggyá lett (Orosz, 2012b).

Ukrajna 2005. május 19-től tagja a bolognai rendszernek, így a kormány rendelkezései alapján modifikálták a felsőoktatás szerkezetét, de számos elem megmaradt a szovjet oktatási konstrukcióból. A bolognai folyamatra csatlakozva minden intézkedést magára a folyamatra hivatkozva hozta meg a fiatal állam és úgy tüntette fel, mint európai elvárást, az európai normákhoz való igazodást. A 2005-től meghozott intézkedések zöme csak formailag követte az európai mintát, gyakorlatban az ukrán nemzeteszme kiépítését, az ukrán nyelv monopóliumának megszilárdítását szorgalmazták (Orosz, 2012b). Egy egységes felvételi mechanizmus került beiktatásra, mely által az érettségizők független vizsgaközpontokban, úgynevezett külső független tesztelés keretein belül tesznek emelt szintű érettségi vizsgát (ZNO).

Tovább nyirbálta a kisebbségi jogokat a 2007 júliusában elfogadott 607-es számú rendelet, mely kötelezővé tette az felsőoktatási intézményekbe való ukrán nyelv és irodalom felvételi vizsgát. Az újítás céljának az esélyegyenlőség biztosítását nevezték meg a felvételi vizsgák során. 2007-ben Sztanyiszlav Nikolajenko, ukrán oktatásügyi biztos elrendelte, hogy a 2008-2009-es tanévben minden felvételizni vágyó diáknak kötelező az emelt szintű ukrán nyelv és irodalom tesztvizsga megírása, amennyiben szándékában áll tovább tanulni valamelyik ukrainai felsőoktatási intézményben. Viktor Juscsenkonak, akkori államfőnek határozott meggyőződése volt, hogy egy versenyképes európai ország létrehozásának záloga az egységes államnyelv megerősítése (Cserniczkó, 2016).

Azon felvételizők, akik rosszul szerepeltek az ukrán nyelv és irodalom vizsgát, nem nyújthatták be jelentkezési kérelmüket, még akkor sem, ha a szaknak megfelelő tárgyból kitűnő eredményeket ért el. A többi tárgyból is ukrán nyelven kellett vizsgát tenni, nem számított, hogy a felvételiző például magyarul érettségizett. Ezen intézkedéseket azzal indokolták, hogy el kívánják kerülni a

korruptiót. Ezzel a kisebbség tovább tanulási esélyei jelentősen csökkentek, hiszen az állam nem támogatta megfelelően az ukrán nyelv elsajátításának feltételeit. A szakíró véleményével osztozom abban, hogy a felvételi rendszer diszkriminatív lett, hiszen kisebbségi jogokat sért. A szovjet rendszerhez képest is visszalépést lehet tapasztalni az új állam kormányzási eljárásait illetően. A nemzetiségi iskolák végzőseinek a felvételi vizsgák során így olyan diákokkal kell megmérgettni, akik az ukrán nyelv hibátlan ismerete mellett saját anyanyelvükök vizsgázhatnak a szaktantárgyakból (Orosz, 2012b).

A demográfiai tényezők nagyban befolyásolják az adott populáció elvárásait, a kisebbségi közösség oktatási struktúrájának felépítését, az oktatási intézmények számát és típusát. A kisebbségeket edukáló ukrain oktatási tanintézetek tannyelvük alapján többfélék lehetnek:

- a) az intézményen belül, az oktatás nyelve az adott kisebbség anyanyelve; ezzel párhuzamosan oktatják az államnyelvet (az ukránt) és egy (vagy két) idegen nyelvet, mint tantárgyat;
- b) az oktatás nyelve az államnyelv, a kisebbségi nyelv, mint tantárgy szerepel; egy (vagy két) idegen nyelvet is oktatnak;
- c) két- vagy többnyelvű tanintézetek, ahol az oktatás paralel osztályokban zajlik, melyekben a tannyelv a kisebbségi nyelv (azonos az a) típussal), vagy az államnyelv (a b) típussal megegyezik) (Cserniczkó – Melnyk, 2007).

Kárpátalján, a nemzeti kisebbségek nyelvén működő tanintézmények között a magyar tannyelvű iskolákból van a legszámozottabb. A Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció Oktatási és Tudományos osztályának statisztikai adatai alapján a magyar tanítási nyelvű intézményekben 2018-ban 16711 diák volt beiskolázva. A román tannyelvű iskolákban 2661 diák, az orosz tannyelvű oktatási intézményekben pedig a legelenyészőbb, szám szerint 1331 diák tanult. Megyénkben működik egy ukrán-szlovák tanintézet is, melyben 148 diák számára biztosítják a szlovák nyelven való tanítást (Cserniczkó – Melnyk, 2007).

A felsőoktatási intézmények státusza négy szintben valósult meg, az akkreditálásuknak megfelelően. *Első fokozatúnak* számítanak a technikumok, a szakmunkásképzők és az érettségis is adó szakiskolák. *Második fokozattal* rendelkeznek az akkreditált felsőoktatási intézetek, a collegek és más hasonló szintű intézetek. *Harmadik és negyedik fokozatúnak* a főiskolák, egyetemek, konzervatóriumok, akadémiák minősülnek, természetesen az akkreditálás eredményétől függően.

A felsőoktatási intézmények óraterveket maguk állíthatják össze a minisztérium által kidolgozott alapóratervek alapján. Ahhoz, hogy az intézmények használhassák szükség van a minisztérium engedélyére. Az óraterveket kreditrendszerben állítják össze. Az óratervek jórészt három részre oszthatók. Az első részben az általános ismereti tantárgyak szerepelnek (pl. filozófia, szociológia, politológia, vallástörténet, kultúrtörténet, esztétika, Ukrajna történelme, hivatali ukrán nyelv stb.), amelyek egy-két kredites tárgyak, amit Ukrajna mindegyik felsőoktatási

intézményében egységesen, a megadott óraszámokat figyelembe véve kell oktatni. A második blokkba tartoznak azok a tárgyak, melyek a szaknak megfelelő tudományterület elméleti tanait foglalja magába. A harmadik egységet azok a tanulmányok alkotják, amelyek a hallgatókat a szakmára készítik fel (Orosz, 2012b).

A felsőoktatási intézmény elvégzését követően a hallgatók szerezhethetnek:

- *ifjú szakember* képesítést (molodsij specialiszt); (I. fokozatú akkreditált intézmények);
- *baccalaureus* (bakalavr); (II. akkreditálású tanintézmények);
- *szakember, magiszter* képesítést (szpecialiszt, magisztr); (III. és IV. fokozattal rendelkező tanintézmények) (Zakon Ukrajini Pro Oszvitu, 1996: 15, 22).

Az oktatási törvény semmilyen formában nem szabja meg az aspirantúra és doktorantúra intézményi kereteit, csupán megállapítja, hogy a felsőoktatási intézmények, tudományos intézetek szakképzett tudományos tanácsa tudományos fokozatot adhat-e, de ehhez megfelelő eljárásokra van szükség, amit az ukrán kormányzás határoz meg. Hasonló eljárással lehet az intézményen belül különböző címekre szert tenni pl: tudományos főmunkatárs, docens, professzor (Zakon Ukrajini Pro Oszvitu, 1996: 16).

2010-ben megválasztották Viktor Fedorovics Janukovicsot Ukrajna elnökévé. A Janukovics-kormány enyhítésként engedélyezte, hogy lefordítsák az oktatási nyelvre a független tesztvizsgák kérdéseit, de csak a szaktárgyak tekintetében. Ezentúl is kötelező az ukrán nyelv és irodalom emelt szintű vizsga szakiránytól függetlenül. A nyelvi kisebbségben élők dolganak megkönnyítése érdekében bevezették, hogy aki a szaktárgyból 170 pontot szerez, az kiválthatja az ukrán nyelv és irodalom vizsgán szerzett alacsony pontszámát és benyújthatja jelentkezését felsőoktatási intézménybe. Az intézkedések fő célja a korrupció visszaszorítása a felsőoktatási intézményeken belül (Csernicskó, 2016; Orosz, 2012b).

Hoffmann Rózsa, Németh Zsolt államtitkárok nyomására, illetve Bayer Mihály nagykövet közbenjárásával módosítottak a 2012 – 2013-es tanévi rendeleten, a magyar szakra felvételizők magyar nyelvtanból belső felvételi vizsgát tehetnek a felsőoktatási intézményekben. Ez a lehetőség sajnos csak a magyar szakra bejutni kívánók számára érhető el (Orosz, 2012b).

Az említett törvényhozási folyamatok nagy hatást gyakoroltak a kárpátaljai magyar oktatás helyzetére, főleg, ha az emeltszintű érettségi bevezetésére gondolunk, mely több oldalból nézve is gátat vet a magyar kisebbség oktatásügye elé. Első sorban a külső független tesztelés bevezetése nem biztosít egyenlő lehetőséget a kisebbségi nyelven oktatott diákok részére, mivel ugyanazon követelményeket támasztanak feléjük, mint az államnyelven tanult diáktársaik felé. Ennek okán számos kárpátaljai magyar ajkú diák Magyarországra kényszerül, hogy folytatni tudja tanulmányait. Másodjára pedig, az itt élő magyar ajkú kisebbség jelentős számban íratja ukrán tannyelvű iskolába gyermekét, hogy ezáltal kellőképp tudjon boldogulni a későbbiekben, hiszen a

sorra megjelenő rendelkezések mindinkább gátolják a magyar ember boldogulását a régióban. A kárpátaljai megyei oktatási főosztály statisztikai adatokkal támasztja alá azt a kijelentést, miszerint a nemzeti iskolákba beiratkozók száma évről évre csökkenő tendenciát mutat. A mai napig észrevehetőek azok az állami törekvések, amely a kisebbségi nemzetek teljes elvándorlását, vagy asszimilációját hivatottak előidézni (Orosz, 2012b).

2013. novemberének végén az ukrán nép tiltakozása tüntetéssé fajult Kijev főterén, a Majdanon. A tiltakozást kiváltó ok az euro-atlanti integrációtól való visszalépés, az Európai Unió társulási szerződésétől való meghátrálás. Viktor Janukovics, Ukrajna akkori elnöke egy jutányos ajánlatot kapott Oroszország elnökétől, Vlagyimir Putyintól. A tüntetésnek erőszakos végkifejlete lett, november 30-án ismeretlen parancsra kényszerűen feloszlatták (Medvegy, 2014).

A tüntetéseknek végérvényesen az jelentett véget, amikor a parlament engedett a nép követelésének és elmozdította tisztségéből az ukrán elnököt. A parlament soron kívüli parlamenti választásokat rendelt el, majd a 2014 májusában végbemenő választásokon Petro Porosenko lett Ukrajna elnöke. Porosenko kormánya alatt számos olyan törvényi rendelkezést fogadtak el az ukrán országában, melyek visszaszorítják az itt élő őshonos nemzeti kisebbségek anyanyelv használati jogait, nemcsak az oktatást illetően, hanem a közösségi élet különféle területein belül is.

2015-ben Ukrajna Oktatási Minisztériuma egy újabb, a kisebbségek érvényesülését gáncsba fogó törvényjavaslatot fogadott el, miszerint külső független tesztelés formájában tegyék le az érettségi vizsgákat a kimeneti 11. osztályos tanulók is, függetlenül attól, hogy szándékában áll-e a végzősöknek felsőoktatási intézményben tovább tanulni. A külső független tesztelést minden érettségiző számára kötelezővé kívánták tenni (Pallay, 2014).

Az Ukrán Oktatási Minisztérium 2018-ban fogadta el a fent említett határozatot, mely kötelező jelleggel írja elő, a szakközépiskolák, a felsőfokú szakképzésben tanulók (koledzsek) végzőseinek, hogy mindannyiuknak kivétel nélkül külső független tesztvizsgát kell tennie. A rendelet értelmében, azon diákok, melyek nem teljesítik valamely kötelező tárgyból a megszabott ponthatárt, nem kaphatják meg még a szakképesítését igazoló oklevelet sem. A 2008. január 24-i 33-as számú dekrétum kimondja azonban, hogy a kisebbségi tanítási nyelvű intézmények diákjainak lehetősége van a szakvizsgákat az oktatás nyelvén letenni. Így a szakvizsgák vizsgafeladatait magyar, orosz, román, lengyel, moldáv és krími tatár nyelvekre fordítják. (Nakaz MON № 1030/32482) Mióta a független tesztvizsga bevezetésre került, azóta a nem ukrán iskolák végzősei első alkalommal kaptak némi engedményt. Kilenc ponttal lejjebb engedték az alsó ponthatárt a kötelező ukrán nyelv és irodalom független tesztvizsgán, ennek ellenére a tesztek nyelvtani részéből így is 16 pontot kellett szereznie minden vizsgázónak. (Pallay, 2019)

2017. szeptember 5-én az ukrán parlament elfogadta Az oktatásról szóló törvényt, amely az oktatás színvonalának megformálását szorgalmazza. A rendelet komoly tiltakozásokat váltott ki nemcsak a régióban, de külföldön is egyaránt, hisz a törvény korlátozza a kisebbségi nyelveken való oktatás folyamatát. A legnagyobb tiltakozást az oktatás nyelvéről szóló 7. paragrafus váltotta ki, mely egyértelművé teszi, hogy „*Ukrajnán belül az oktatás nyelve kizárólag az államnyelv lehet*”. A törvénynek eleget téve a nemzeti kisebbségek anyanyelven való oktatása – párhuzamban az ukránnal– az elemi iskola első négy osztályba lesz visszaszorítva, továbbá csak a helyhatóság által fenntartott tanintézmények külön osztályában lesz rá lehetőségek. Az 5. osztálytól felfelé, az anyanyelvi tárgyakat leszámítva, az összes tantárgyat ukránul tanítanak majd. Az állam által elfogadott rendelkezés sérti Ukrajna alkotmányát – hisz az kimondja, hogy minden kisebbségi nemzetnek joga van anyanyelvén tanulni –, ezen kívül a nemzetközi egyezmények által létrejött megállapodásokat is semmibe veszi (MTI, 2017).

A nemzeti kisebbségeket képviselők körében a jogszabály hatalmas felháborodást keltett, ami miatt később egy határozatot fűztek hozzá. A határozat értelmében Ukrajna őshonos népeihez, nemzeti kisebbségeihez tartozó azon érintettek, akiket 2018. szeptember 1. előtt iskoláztattak be általános közép fokú tanintézménybe, 2022. szeptember 1-ig az új reform érvénybelépése előtt fennálló szabályok szerint folytatják tanulmányaikat, az ukrán nyelven oktatott tantárgyak számát pedig apránként növelik.

A 2018-as évtől kezdődően az oktatás teljes egészére szóló radikális változásokat vezetett be az Ukrán Oktatásügyi Minisztérium. A reform a 2018 – 2019-es tanévtől vette kezdetét, az elemi oktatástól, elindult az Új Ukrán Iskola. Ukrajnában, így Kárpátalján is a NUS (Нова Українська Школа) létrejöttével átrendeződött az oktatás és egy új állami szabvány szerint végzi feladatait. Az Új Ukrán Iskola felépítése egy több éven át végbemenő reform, amely már 2016-ban kezdetét vette. Az rendkívüli újítást azzal indokolták, hogy elengedhetetlen az oktatásban egy olyan reform bevezetése, mely által a jövő generációja sikeresen megvalósítja magát az élet bármely területén. Szakértői meggyőződésre támaszkodva a jövőben azok a szakemberek lesznek a legsikeresebbek a munkaerőpiacon, akik képesek egész életük során tanulni, saját célkitűzéseket maguk elé állítani, képes kommunikálni, együttműködni másokkal, kritikusan gondolkodni, továbbá helyt áll a multikulturális környezetben. A NUS a különböző naprakész készségek fejlesztésére összpontosít, melyek elsajátításával a társadalom fontos részét képezik majd. A hozzáértők véleménye szerint a használatban lévő oktatási módszerek elavultak, nem motiválják eléggé a gyerekeket, a diákoknak nagyobb tudásra van szükségük, melyet az új ukrán iskola hivatott biztosítani, továbbá, hogy a gyermekek fejlődése saját, egyéni tempóban haladjon. A tankönyvek túlsúlyosak főleg információval, felesleges elméleti anyagokkal. Egy olyan alapvető reform megteremtése szükséges, mely kiküszöböli az imént említett negatív tényezőket, az ukrán iskola szociálisan

egyenrangúvá teszi az összes tanulót, melynek eredményeképp Ukrajna versenyképes európai országgá lesz, gazdaságilag pedig kellőképpen fejletté válik. Életerős országot és versenyképes gazdaságot kizárólag alkotó emberi közösségek képesek létrehozni, akikben megvan a vállalkozói szellem és felelősségteljes állampolgárai Ukrajnának.

2019. április 25-én Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa megszavazta az államnyelvről szóló törvényt. A jogszabály célkitűzései között szerepel, hogy az államnyelvet kiterjessze az élet minden területére, függetlenül attól, hogy ez hogyan érinti az országban élő őshonos nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogait. Az év áprilisában Volodimir Zelenszkij lett az Ukrán állam elnöke, aki ígéretet tett, hogy felülvizsgálja a rendet megfelelőségét az Ukrajna Alkotmányában foglaltakkal, ezen felül, hogy az országban élő állampolgárok mindegyikének, függetlenül nemzeti hovatarozásuktól, érdekeit szolgálja-e. Sajnálatos módon, minden remény szertefoszlott, amikor Zelenszkij elnökúr március elején aláírta az általános-, valamint középoktatásra vonatkozó törvényjavaslatot, melyet 2020 januárjában hagyott jóvá az ukrán országháza bizottsága (MTI, 2020).

Ukrajna Oktatási Minisztériuma 2020. március 13-án tette köze hivatalos honlapján a szaktárca által előterjesztett törvényjavaslatot, melyet be is nyújtottak Ukrajna Legfelsőbb Tanácsának, ez a Проект закону «Про повну загальну середню освіту» (Ukrajna törvényének tervezete „A teljes középfokú oktatásról”) című törvénytervezet, mely aprólékosan kidolgozza az oktatás szervezését, irányítását, felügyeletét az 1. osztálytól egészen a 12-ig. Lilia Hrinevics, akkori oktatásügyi miniszter nyilatkozata alapján, számos tárgyalás és konzultáció eredményeképp nyújtották be az általuk részletesen kidolgozott törvénytervezetet, ami egy olyan középfokú oktatási modellt szorgalmaz, melynek célja a gyerekek magas szintű államnyelv- és anyanyelv elsajátítása (Hodinka, 2019).

Az Ukrajnában tevékenykedő nemzeti érdekvédelmi szervezetek, mint a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ), a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség (KMPSZ) egyhangú tiltakozását fejezte ki a törvény igénybe vétele ellen, ezen felül Magyarország is kifejezte elégedetlenségét számos nemzetközi fórumon. Szijjártó Péter Magyarország külgazdasági és külügyminisztere több alkalommal tett olyan kijelentések, melyben emlékeztette Európát és Ukrajnát, hogy az utóbbinak nemzetközi kötelezettségei vannak, melyet be kell tartania. A külgazdasági és külügyminiszter azt is kijelentette, hogy készek mindaddig blokkolni Ukrajna NATO és uniós integrációs törekvéseit, míg az országban élő kárpátaljai magyarok vissza nem kapják korábban elnyert nyelvhasználati jogaikat (Kovács, 2020).

1. 2. 4. A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján napjainkban

2021. augusztus 6-án Volodimir Zelenszkij aláírta a 4629-1. számú törvényt a líceumok létrehozásáról, ezzel kívánta bevezetni a magas színvonalú szakirányú középfokú oktatást. A dokumentum lehetővé tette a líceumok létrehozását. A falu vagy a városi tanács, függetlenül attól, hogy hány lakost számlál, líceumot hozhatott létre. (Ukrán Oktatási és Tudományos Minisztérium, 4629-1. sz. törvénytervezet).

2022. február 23-án bekövetkezett az, amire szinte senki sem számított, kitört a háború Ukrajna és Oroszország között. Az országban, így Kárpátalján is megbénult az élet, menekülthullám indult meg Európa felé. A frontvonal kiterjedésétől tartva Kárpátaljáról is többen családotól együtt külföldre menekültek. A rémületből felocsúdva tapasztalhatták a régió oktatási intézményei, hogy milyen hatást gyakorolt ez az esemény a tanulóik és a pedagógusaik létszámára. Minden ukrain iskolában távoktatási formára tértek át, viszont a legtöbb elmenekült család gyermekét azonnal beiskolázták a menekülteket befogadó országokban. Az ungvári magyar iskolákban is megcsappant a diáklétszám, továbbá nemcsak az akkori tanév befejezésével, a kibocsájtó osztályok érettségijével kapcsolatban merültek fel kételyek, kérdések, hanem a következő tanév megkezdésének körülményeivel kapcsolatban is. Ma már tudjuk, hogy bár a háború nem érte el Ukrajna nyugati részét, mégis, csak a dolgozatomban vizsgált iskola tanulói létszáma több, mint 50 diákkal csökkent.

Tetézve a régióban otthonmaradt magyarság nehéz körülményeit, 2022 júliusában hatályba lépett az ukrán nyelvtörvény újabb passzusa, mely jelentős mértékben növeli az ukrán nyelv jelenlétét a mindennapokban és amellyel meg kívánják növelni az ukrán nyelv államnyelvi státuszát. *„Július 16-tól érvénybe lépett a nyelvtörvény 27. cikkelyének második és hatodik része, ami szabályozza az államnyelv internetes használatát és a termékekre telepített számítógépes programok nyelvi beállításait”* – áll az államnyelvvédelmi hatóság nyilatkozatában. Azon személyek, akik megsértik a nyelvtörvényre vonatkozó szabályokat, pénzbírsággal is büntethetik. Tarasz Kreminy államnyelvvédelmi biztos nyilatkozatában kiemelte, hogy azon személy, aki a háborús körülmények között nem veszi figyelembe a nyelvtörvényt, az *„az ellenség kezére játszik”*, továbbá feladatul tűzte ki a nyelv elsajátításához és fejlesztéséhez nélkülözhetetlen feltételek megteremtését, használatának nyomon követését. Így fogalmazott: *„Az ukrán nyelv megerősítésével megvédjük függetlenségünket, közelebb hozzuk az ukrán győzelmet”*.

Az év decembere valamelyest változást hozhat a kárpátaljai kisebbségek számára, hiszen az ukrán parlament december 13-án új törvényt fogadott el, mely hatályon kívül helyezte a korábbi. A törvény elfogadása az egyik feltétele annak, hogy Ukrajna megkezdhesse a tárgyalásokat az Európai Unióhoz való csatlakozásról. A törvény 5. cikkelye garantálja Ukrajna minden

állampolgárának az alkotmányban megfogalmazott társadalmi, kulturális, nyelvi jogokat, szabadságjogokat az etnikai, nemzeti hovatartozástól függetlenül. A kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezetek véleménye szerint a törvény még így is alkalmatlan az alkotmány rendelkezéseinek, illetve nem garantálja a kisebbségi jogok teljeskörű védelmét, ahogy a kisebbségi nyelven való oktatást sem.

Az oktatás szerkezete napjainkban nem sokat változott, hogy a jelenlegi állapot meddig tartható fenn, arról még nem tudok bővebben nyilatkozni.

II. AZ UNGVÁRI 10. SZÁMÚ DAYKA GÁBOR MAGYAR TANNYELVŰ KÖZÉPISKOLA TÖRTÉNETE (megalakulásától napjainkig)

2.1. A vizsgálat célja, hipotézisei, módszerei

Dolgozatom fő célja a lehető legtöbb adat összegyűjtése az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskoláról, annak megalakulásáról, melyet az intézmény saját dokumentáció gyűjteménye, korábbi kutatási adatok felhasználása, valamint mélyinterjú által, illetve az iskoláról korábban megjelenő újságcikkek, folyóiratok felhasználásával végzek. Jelen kutatásban az általam választott iskola történelmi múltját, megalakulásának körülményeit vizsgálom, ezen kívül az iskola épületének változásait, az évek során végbemenő fejlődését. Felkutatom az iskola diáklétszámának évről-évre történő alakulását, valamint kitérek a pedagógus életpályák vizsgálatára is. Az oktatás színvonalát, a szervezett oktató-nevelő munka minőségét tanulmányozom az intézmény múltjában és jelenében tanító tanárok véleményére, végzettségi, nemi, nemzeti, hovatartozására támaszkodva. Munkám során felkutatam és feldolgoztam továbbá azon szakirodalmi munkák összességét, melyek Ungvár település történelmi és oktatástörténeti tárgyával foglalkoznak. A legfontosabb történéseket dolgozatomban összegzem, a város történelmi múltját vázlatos formában közlöm.

Hipotézisem felállításában segítségemre volt annak a szakirodalombázisnak a feldolgozása, melyet kutatásomat megelőzve végeztem el. Több szakíró megfogalmazta munkájában, hogy egy nemzet fennmaradásának gyökerei az oktatásban rejlik, melyhez nem elegendő különböző oktatási reformok, rendelkezések bevezetése, fontos, hogy az intézményben szakképzett pedagógusokra legyen bízva az oktatás folyamata, mely csak annak tükrében kivitelezhető, amennyiben megfelelő képzésben részesülnek, folyamatos továbbképzéseken vesznek részt, amiért az adott iskola vezetősége felel. Az oktató-nevelő munka mellett az itt tanító pedagógusok a település életébe bekapcsolódva, sokoldalú tevékenységükkel meghatározó részei voltak a mindennapoknak ahogy ma is azok. Az Ungvári Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola a környéken élő őshonos magyar kisebbség identifikáló műhelye, falain belül napjainkban is kiváló minőségű oktató-nevelői munka zajlik, ahol nagy hangsúlyt fektetnek a nemzeti nevelésre. Ezen hipotéziseket a tanintézet történelmi életének, megalakulása körülményeinek felkutatásával, valamint az intézményben 1999-2023 között dolgozó pedagógusok nemi, nemzeti, rangi, továbbá néhányuk életpályájának vizsgálatával, megfelelő konzekvenciák levonásával kívánom igazolni.

Az intézményben színvonalas oktatómunka zajlik, melyet az itt érettségiző diákok előmeneteli érdemei támasztanak alá, hiszen az évek során több olyan végzöst mondhat az iskola magáénak, akik későbbi pályafutásukkal komoly szakmai eredményeket értek el, sokukból lett a jelen tanintézet kiemelkedő oktatója, néhány ilyen pedagógus életpályáját a fejezet végén mutatom be.

Az évek során az iskolát igazgató alkalmazottak áldozatos munkájának köszönhetően az intézmény épülete folyamatosan bővült és a felújítások mellett korszerűsítve, illetve megfelelően felszerelve lett. Az oktatási intézményekben elengedhetetlen a megfelelő körülmények megteremtése, mivel kizárólag ennek függvényében lehet az oktatás folyamata zökkenőmentes és kellően eredményes. Munkámban kitérek azokra a pozitív változásokra, amelyek az iskola épületének alakulására vonatkoznak.

A nyelvi kérdés mellett nem lehet szó nélkül elmenni, hisz a régió magyar ajkú lakosságára születésétől fogva kihatással van, hisz kétnyelvű környezetben élnek mindennapjaikat. Mivel kutatásom tárgya egy kizárólag magyar tannyelvű intézmény, melynek sorsát befolyásolja az itt élő magyar nemzet megmaradása, ezért fontosnak tartottam munkám során megvizsgálni azokat a problémákat, melyek a kétnyelvű oktatással kapcsolatban felmerülnek. A téma már évtizedek óta foglalkoztatja a kutatókat, akiknek számos munkája született e téren, így a dolgozatomban kitérek ezeknek a vizsgálatára is.

A beiskolázott diákok száma az országban zajló politikai tevékenységek hatására változott, mely a mai napig folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A jobb élet reményében történő kivándorlás fokozódott az utóbbi években, mely a diáklétszám alakulásának feltárásával is bebizonyítható. Munkám során megvizsgálom az intézmény dokumentációját, évkönyveit, mellyel alátámasztható az imént feltett állítás.

Az intézményben 1999-2023 között dolgozó pedagógusok nemi, nemzeti, rangi besorolásuk analizését végzem el. A több, mint 20 évet átfogó időintervallumon belül elkülönítettem 4 ciklust, annak érdekében, hogy a vizsgálati eredmények helytállóak legyenek, és azonos, vagy hasonló következtetéseket lehessen levonni mind az összesített, mind a korszakolt periódus alapján. A ciklusok között természetesen vannak átfedések, mivel sok pedagógus dolgozott már a kutatás évét megelőzően is egy bizonyos tanév kezdetéig. Néhány ilyen pedagógus ma is a tanintézet oktatója. Több tanár viszont csak „átutazóban” volt az intézményben, sokan egy vagy két tanév erejéig végeztek pedagógiai munkát az iskolában. Számottevőek viszont az olyan pedagógusok, akik csupán az utóbbi 5-10 évben csatlakoztak az ungvári középiskola életéhez. A korszakok a következők: 1999-től 2006-ig, 2007-től 2012-ig, 2013-tól 2018-ig, valamint 2019-től 2023-ig, azaz napjainkig.

Kutatómunkám során arról várok bizonyítékot, hogy a tanintézetben szakképzett pedagógusok irányítása alatt zajlik az oktatás-nevelés folyamata, amit a pedagógusok rangi osztályozási mutatójának vizsgálati eredményeivel kívánok alátámasztani.

A pedagógusok között évről-évre alacsonyabb számban fordulnak elő szakmabeli férfiak, a szakma egyre inkább elnőiesedett foglalkozás, amit korábbi kutatások alapján már bizonyos. A férfi tanárok tekintetében megfigyelem a létszámcsökkenés mutatóit, annak okait.

Kutatásom során tanulmányozom az iskola életében résztvevő pedagógusok nemzetiség szerinti hovatartozását, hisz a gyermekek fejlődése, az államnyelv és az anyanyelv hibátlan elsajátítása érdekében problémát jelenthet. Úgy gondolom, hogy az eredményesebb államnyelv elsajátítása érdekében az ukrán nyelv és irodalom tantárgyakat ukrán nemzetiségű pedagógusnak kell oktatnia. Emellett az oktatás nyelve az anyanyelv kell, legyen, hogy a gyermekek gond nélkül megértésük és memorizálják a tananyagot.

Hipotéziseim igazolására a dokumentumelemzést, iskolai évkönyvek elemzését, valamint a mélyinterjút találtam legmegfelelőbbnek. A kutatás módszere ennek függvényében kettősnek mondható, mivel alkalmazta a már meglévő, szintézis jellegű helytörténeti szakmunkánk feldolgozását, valamint az iskola archívumában fellelhető forrásfeltárást, emellett oral history-t.

2.2. A település bemutatása, vázlatos története

Ungvár az egykori Ung vármegye központja, 1946-tól ukránul *Uzshorod*. A településen több nyelvterület találkozik, vegyesen fordul elő ukrán, ruszin, orosz, magyar, szlovák ajkú lakosság. Kulturális központnak számít a vidék népcsoportjai számára. A város Kárpátalja területének székhelye és egyben legnagyobb városaként van számontartva. Vasútállomása, repülőtere a város belsejében működik. Az Ung folyó mentén elterülő város közvetlenül az ukrán-szlovák határ mentén fekszik. Tőle 27 kilométerre van a Csap-Záhogy ukrán-magyar határátkelőhely. (Botlik – Dupka, 1993)

A 2019-es népszámlálás adatai alapján a város lakossága közel 114 ezer fő, melynek 8-10 %-a magyar. A város rendelkezik magyar óvodával, középiskolával, gimnáziummal, valamint az Ungvári Nemzeti Egyetemen magyar kar is működik. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség és a magyar TV 21 székhelye, valamint otthont ad Magyarország és Szlovákia főkonzulátusának (Brenzovics et al, 2021).

A város neve az Ung folyó elnevezéséből ered, mely „kettészeli” a várost jobb és bal parti részre osztva azt. „1150 k./13–14. sz.: Hungar... Az Ung folyó nevének és a vár, „erősség” főnévnek az összetétele. Az Ung folyó mellett épült várra utal. A 19. sz. közepe óta adatolható ukrán *Uzshorod*, „Ungvár” a magyar név tükörfordítása.” (Botlik – Dupka, 1993)

A szakíró Ungvárt különböző városrészekre osztja: Váralja, Galagó, Kálvária, Füzes, Téglaszín, Bánya, Bozdos, Állomás, Bolotina, Ipari negyed. Ungvárba beolvadt több település is 1945 óta: Radvánc, Gerény, Domonya, Daróc. A városon át sétálva gyakran lehet magyar szót hallani valamint gyakran szembetűnnek magyar nyelvű emléktáblák is. Ungvár mozgalmas történeti múltra tekint vissza, melyet vázlatosan alább ismertetek Botlik József és Dupka György munkája alapján. Megannyi nevezetes személy született a településen, többek között nagy költők

Gyöngyösi István, Pálmai Ilka operett-énekesnő, Janovics Jenő filmrendező, Szepesi Attila József Attila-díjas magyar költő, Bódi László (Cipő), a Republic zenekar egykori frontembere, ezen kívül életének egy részében a városban tevékenykedett Dayka Gábor, Szabó Ervin, Szabó Dezső és Csontváry Kosztka Tivadar (Brenzovics et al, 2021).

Ungvár történeti múltja visszanyúlik egészen az ősidőkig. Előnyös elhelyezkedése lévén már az őseembereket is vonzotta, írja a szakíró. A területen kedvező feltételeket biztosított a síkvidék és a hegység találkozási pontja. Ezen megállapításra bizonyítékot találunk a helytörténeti múzeumban található különböző korszakokból származó régészeti leletek vizsgálata során. Földrajzi elhelyezkedése miatt az Osztrák-Magyar Monarchia korában a keleti végek fontos városa volt. Ennek okán nagy volomenű építkezések alakították a korabeli települést modern várossá a XX. század elején. Az első világháború azonban megakasztotta a folyamatot, az addigi világrendet eltörpítve egy egészen más pályára állította Ungvár további fejlődését. (Botlik – Dupka, 1993, Brenzovics et al, 2021, Mészáros, 1861).

A település vázlatos története Botlik József és Dupka György munkája alapján (1993):

- 1241. A tatárok elpusztítják Ungvárt és környékét.
- 1279. IV. (Kun) László az Aba nembeli Finta erdélyi vajdának adományozza Ung megyét.
- 1311. október 3. Az Amadé-fiak egyezséget kötnek a kassai polgárokkal, szándékukban áll visszaadni a királynak Ung megyét.
- 1312 körül. Károly Róbert az addigra már romokban heverő ungi várat Drugeth Fülöp grófnak adományozza a pozsonyi csatában tanúsított vitézségéért. Az idegenből ide érkezett Drugeth-nemzetség majd 400 évig közel egy millió holdnyi területet birtokolt a 12 vármegye által.
- 1317 után. Károly Róbert csapatai elfoglalják az újból fellázadt Amadé-fiak várait, Ungot és Nevickét.
- 1320-1327 körül. Drugeth Fülöp megkezdte a ma is álló vár építését, melyet Homonnai-Drugeth János fia, László fejez be. A vár ekkor várkastély volt, a sáncon belül két palotából és a ma is fennálló négy sarokbástyából állt.
- 1400 körül. Ungváron két iskola működik.
- 1384-ben a vár déli árka mellett a Drugeth-család a legműveltebb magyar szerzetesrendnek, a pálosoknak épít kolostort és templomot, valamint Ungvárra telepíti őket. Ebben a kolostorban működött 1430-ig a paulinusok híres iskolája.
- 1430-ban Ungvár már privilégiumokkal felruházott város: „*Privilegiatum oppidum Ungvár*”.

- 1540 körül. Szapolyai halálát követően az ungvári várnak vissza kellett volna szállni Ferdinánd császárra. Szapolyai özvegye, Izabella azonban csak 1551-ben adta át Castaldo császári tábornoknak.
- 1558. Izabella seregei Szerednye és Ungvár várát körülzáják, de nem tudják bevenni.
- 1561-ből származik Ungvár legrégebb pecsétje, egy faágot ábrázol négy levéllel és egy csillag alakú virággal.
- 1559—1564 között Ungváron császári lobogó leng.
- 1546-ban református egyházközség alakult Ungváron, a római katolikus egyház nem sokkal később megszűnt.
- 1589-ben a Drugethek által Ungvár lett a kiindulópontja az új református hitnek. Ekkor református iskolája is volt a városnak.
- 1602—1606 között Bocskai István birtokában volt az ungi vár, majd Drugeth Bálinté.
- 1608—1610 Pázmány Péter Drugeth Györgyöt visszatéríti a katolikus hitre, melynek következtében leromboltatta a luteránusok vár körüli templomát, parókiáját és iskoláját. Hibáját jóváteve, még abban az évben a jelenlegi római katolikus templom helyén a luteránusok számára a Sós utcában templomot, paplakot és iskolát építtetett.
- 1613-ban Drugeth György Homonnán alapít kolostort és kollégium-gimnáziumot, amelyet később 1646-ban fiának özvegye, Jakusits Anna grófnő Ungvárra telepít át, a később épült püspöki palota helyére.
- 1526-ban, a mohácsi vész után a reformáció idején a Drugethek Kálvin tanait fogadták el. A három részre szakadt országban Ungvár végvár lett a török hódoltság és Erdély, valamint Lengyelország között.
- 1619. Bethlen Gábor elfoglalta az ungi várat, amelynek ura, Drugeth György Lengyelországba menekült a homonnai jezsuitákkal együtt.
- 1630-ban, Bethlen Gábor halálát követően Drugeth György elkobzott birtokait fia János, szerezte meg, aki folytatta apja hittérítő munkásságát.
- 1644-ben Balling János munkácsi kapitány büntető hadjáratának eredményeképp a protestánsok visszakapták jogaikat Ungváron.
- 1645. december 16-án megkötött linzi béke kétoldalúan biztosította a szabad vallásgyakorlatot, melynek következtében a jezsuiták visszatérhettek Ungvárra. Özvegy Drugeth Jánosné támogatásával hamarosan elnyomták a reformációt.
- 1646. Az ungvári vártemplomban sor került az unió megkötésére, mely egyesítette a görögkeleti ruszin unitosokat a római katolikus egyházzal. Körülményei homályosak.

- 1672. február 7-én Szegedi Ferenc egri püspök ismét megkezdte a reformátusok üldöztetését. Az ungvári reformátusokat megfosztotta templomuktól, iskolájuktól, az akkori prédikátornak, Németh Istvánnak megtiltotta a lelkesi teendők ellátását.
- 1678-1679. Thököly Imre lengyel és tatár csapatokkal megszállta Ungvárt. Katonái kirabolták, leöldösték Ungvár katolikus lakosait, a várost felperzselták. Thököly vezére, Galambos Ferenc, a jezsuiták fészket, a várat, a kollégiumot és a város nagy részét felgyújtotta.
- 1684. április 14. Thököly véget vet a majd 400 éves Drugeth-uralomnak és általa hal ki az egész Drugeth-nemzetség.
- 1685-ben Schultz császári hadvezér ostromolta Ungvárt, bevenni azonban nem tudta, mert Thököly a város segítségére sietett, elűzte a németeket, de nem tudta sokáig tartani a várost.
- 1691. után az ungvári uradalom gróf Bercsényi Miklós tábornokra, Drugeth Krisztina férjére szállt, aki Ung megye örökös főispánja lett. A földesúr rendbehozatta a várat, fényes udvart tartott. Bercsényi Miklós és a szomszédos munkácsi vár ura II. Rákóczi Ferenc herceg között meleg barátság alakult ki. A vár falai között tervezgették Magyarország Habsburg uralom alól való felszabadítását. Tervük idő előtt kitudódott az ungvári jezsuiták kéme által, Bercsényi Lengyelországba menekült, Rákóczit a bécsújhelyi börtönbe hurcolták, ahonnan kiszabadult felesége segítségével, majd követte Bercsényit Lengyelországba. Itt készítették elő a szabadságharcot Seniawska hercegnő közreműködésével, aki 800 kozák katonát bocsátott rendelkezésükre.
- 1703. Rákóczi csapatai Vereckénél lépi át a határt. Elsőként a ruszin nép csatlakozott hozzá, amely mindvégig híven kitarzott mellette. Ezzel kezdődött a kuruc szabadságharc.
- 1703. szeptember 17. Az Ungi Krajna ruszinsága Beca Iván vezetésével elfoglalta Ungvárt.
- 1704 márciusában félévi ostromot követően a vár megadta magát. A jezsuitáknak „mint a nemzet ellenségeinek”, az 1705. évi Széchenyi országgyűlés határozata értelmében el kellett hagyniuk a várost.
- 1707. Rákóczi egy évig lakott Ungváron, de később is innen kezdeményezett diplomáciai tárgyalásokat, itt fogadta a külföldi követeket, valamint hadvezéreit.
- 1711. május 15. Pálffy János gróf, császári főhadvezér hirtelen rajtaütött Ungvár városán, a várat rövid ostrom után el is foglalta, majd Munkács visszafoglalására indult, amely június 23-án megadta magát.
- 1715. évi XLIX. törvénycikk értelmében Bercsényit árulónak nyilvánították, birtokait elkobozták. Az ungvári uradalom a kincstár tulajdonába került, s a várba helyőrségként császári katonaságot szállásoltak.
- 1728-ban az ungvári vár leégett.

- 1735-ben III. Károly király a várost és uradalmat a későbbi grófi rangra emelt báró Gyulay Ferenc, Ung megyei főispánnak adta jelzálogul élete végéig. Az új földesúr a várat visszaállította régi fényébe.
- 1740-ben Gyulay meghalt, a város a várral együtt visszaszállt a kincstárra. Ungvár „Királyi Kamerális Uradalmi Mezőváros”-sá vált.
- 1775-ben Mária Terézia a Munkács melletti csernekhegyi kolostorból kiszorult munkácsi unitus püspöknek adományozta az ungvári rendházát a templommal együtt, valamint nekik adományozta az ungvári várat, ahol papneveldét helyeztek el. Ennek következtében Munkács helyett Ungvár vált a hit- és szellemi élet központjává.
- 1769 körül Ung megye székhelyét áthelyezik Ungvárra.
- 1769-ben megkezdtek a vármegyeháza építését, amely 1809-ben elkészült. Az addigi épületet a főszolgabírói hivatalnak adták át.
- 1783-ban II. József császár engedélyével a korábban Radvánra szorult református egyház visszaköltözhetett Ungvárra.
- 1796-ban a Vármegyeház-téren épült fel a református templom, jelenlegi formáját 1906-ban kapta.
- 1762-ben épült a római katolikus templom, a mellette lévő plébánia pedig 1767-ben.
- 1794-ben épült a zsinagóga.
- 1792-ben nyílt a zsidó iskola. A gazdasági élet irányítása már ekkor a 2500 lelket számláló zsidóság kezében volt, amit az 1940-es évekig megtartott.
- 1794-ben Ungváron 475, 1819-ben már 806 ház állt, a növekedés 25 év alatt 331 épület volt.
- 1835. évi január 25-én kelt 125. számú határozatával a megyegyűlés Ungvárt rendezett tanácsú városnak nyilvánította.
- 1847. július 11-én Ungváron járt Petőfi Sándor.
- 1848-49-es szabadságharc idején Ungvár is felszabadult a kincstár földesúri hatalma alól.
- 1869-ben a város vásártartási jogot kapott. A középületek száma egyre gyarapodott: görög katolikus püspöki palota (1846), a vele összeépített kettős tornyú székesegyház (1876—77), Drugeth- gimnázium az egykori Drugeth téren épült (1893), zsidó gimnázium (1936), az askenázi ortodox izraelita zsinagóga monumentális mór stílusú épülete (1904), színház (1907).
- 1896-97 új közúti vashíd épült.
- 1914-15-ben Ungvár az első világháború idején a Böhm-Ermoli hadseregcsoport főhadiszállása volt.

- 1919. január 12: Szobránc felől behatolt Ungvárra a csehszlovák hadsereg. A cseh uralom alatt Ungvár Podkarpatszka Rusz fővárosa. Ekkor épült a kormányzósági palota (1932—1936); észak-orosz stílusban a pravoszlav templom (1930), a kiskalagói hivatali negyed, az új közúti híd, szabályozták az Ung folyót stb.
- 1930-as népszámlálás szerint a város lakóinak száma 26 675. A magyarság aránya a 20%, melynek következtében a magyar nyelv, mint a város egyik hivatalos nyelve megszűnt, csak a kárpátukrán és a „csehszlovák” maradt meg annak.
- 1938. november 2-ai első bécsi döntést követően Ungvárt is Magyarországnak ítélték, véget ért a csehszlovák uralom.
- 1939 márciusától Ungvár Kárpátalja fővárosa lett, megyei város címmel.
- 1939. július 15. Ungvárt törvényhatósági jogú város rangjára emelték. A fejlődés a településen lassú volt, a háború következtében beállt pangás miatt. Ekkor több park, járdaszakasz, több emlékmű is épült, például Drugeth János szobra az egykori Drugeth téren.
- 1940. május 15. Radváncot és a gerényi telepet Ungvárhoz csatolják.
- 1944. október 27. A szovjet hadsereg bevonult Ungvárra. 1946 januárjában a város hivatalosan az USZSZK Kárpátontúli területének székhelye.
- 1944 novemberében közel ezer magyar férfit hurcoltak el a sztálinisták. Ebből mintegy százán odavesztek. (Botlik – Dupka, 1993)

Ungvár a vidéknek ipari, közigazgatási és kulturális központjává vált, mely következtében nagy arányban települtek be ukrán és orosz nemzetiségű emberek. A város magyarságának aránya így az összlakossághoz viszonyítva mindössze 15%. Nem árt nem elfelejteni, hogy 1941-ben Ungvár lakossága 35251 fő, melyből 27397 ezer magyar (77,7%). A magyar ajkúak sorait a spontán asszimiláció itt sem kíméli. Az új államhatalomra való tekintettel, már 1944 novemberében a magyarok közül sokan szlováknak, ukránnak vallották magukat. (Botlik – Dupka, 1993)

Ezt elősegítette a magyar férfiak deportálásának félelme, a szülők gyermekeiket szlováknak, illetve ukránnak írtatták be. A városban már korábban is jelen volt egy olyan réteg, amely felemás nemzetiségű, kétnyelvű. A magyar ajkú zsidók száma is erősen csökkent a deportálás, az elköltözés, a Nyugatra történő kivándorlás következtében. *„A magukat magyarnak valló családok hagyományörzőek. Sorikat állandóan felfrissítik a vidék magyarlakta falvaiból beköltözöttek. Egy részük a termelésben, a magánszektorban a többi a helyi irányításban, szolgáltató egységekben, tanintézetekben, különböző hivatalokban és a magyar művelődési intézményekben dolgoznak. Az ungvári járás magyar falvaiból több ezren bejárnak Ungvárra dolgozni”* – írja a szakíró (Botlik – Dupka, 1993).

Ungváron a magyar kulturális élet beindulása a glasznosztj és a peresztrojka hatásának köszönhető. A korszakot a kárpátaljai magyarság újjászületésének kezdeteként lehet megemlíteni. (Botlik – Dupka, 1993) A településen több irodalmi és történelmi emlékhely található, közöttük az ungi vár, Bercsényi „sasfész- ke”. Ezen kívül bőséges látnivalót kínál a Várkert. Udvarában fenyők és tuják övezte Hidraölő Héraklész szobra látható, melyet 1842-ben öntöttek Ungváron. Tőle nem messze található a közismert antik szobor öntött mása: A pihenő Hermész. Az udvar sarkában az egykori vártemplom romjai találhatóak. A várudvar főépületében került berendezésre a tájtörténeti múzeum, a Várhegyen, azaz a vár tövében pedig a falumúzeum, a skanzen található. Az ungvári egykori vármegyeháza épülete jelenleg képtár, itt található a Kárpáti Kiadó, a festők és az írók szövetsége (Botlik – Dupka, 1993).

2.3. A magyar iskolarendszer kialakulása és fejlődése Ungváron

Az Ungváron kialakuló oktatás gyökerei mélyre nyúlnak vissza a történelemben és egyértelműen a Drugethek nevéhez fűződik. Az országba érkező Drugethek Károly Róbert királlyal lépnek az országba, majd az Északkeleti Felvidék főurai lesznek.

Feltétlen meg kell említeni Drugeth Györgyöt, aki a harmadik ezen a néven. Pázmány Péter hatására viszatér a katolikus hithez, ahogy fentebb már olvashatjuk a település történetének feltárásakor. 1613-ban kezd iskolaalapítást, miután Bethlen Gábor kapja a fejedelmi széket. Pápai engedéllyel jezsuitákat kezd letelepíteni, akik Homonnán kezdik meg a tanítást 1614-ben. Így alapítja meg a jezsuita kollégiumot, melynek alapítólevelét az ungvári vár falain belül írja alá, ahol korábban a reformátusok iskoláját romboltatta le (Fedinec, 1998).

A tanítás egészen addig volt folyamatos, amíg Bethlen Gábor seregei fel nem dúlják a vidéket és el nem foglalja Ungvárt 1619-ben. Drugeth György Lengyelországból visszatérve lengyel és kozák zsoldosokkal legyőzi Homonnánál Rákóczi György hadait. A jezsuiták azonban csak 1630-ban látnak neki újra a tanításnak Homonnán, amikor Drugeth György fiához, Jánoshoz, visszakerülnek korábban elvesztett birtokai. A jezsuiták ekkor visszatérhettek az addigra igen népszerű intézménybe, ahová sorra sereglett az ifjúság Magyarország különböző vármegyéjéből, valamint Erdély délkeleti vidékéről, Székelyföldről, Horvátországból, Dalmáciából, nemcsak magyarok, de erdélyi székelyek, tótok, lengyelek, horvátok valamint rutének is társadalmi hovatartozástól függetlenül, polgárok, köz- és főnemesek egyaránt (Fedinec, 1998).

1640 júliusában Drugeth János új alapítólevelet ad ki, magyar nyelven, melyben megfogalmazza a Homonnai kollégium áttelepítésének szándékát, valamint okait. Még abban az évben megkezdik a tanintézet építését Ungváron.

1644-ben, amikor I. Rákóczi György erdélyi fejedelem elfoglalta Ungvárt, az addig épülő kollégium falai teljesen megrongálódtak. Mind e közben Rákóczi György Homonnáról elűzi a jezsuitákat, akik ezúttal is Krakkóban lelnek menedékre, majd 1645-ben visszatérhetnek Homonnára. A kollégium 1646-ban költözött Homonnáról Ungvárra, amikor az építkezés befejeződött. Az ungvári építkezést Jakusits Anna grófnő, Drugeth János özvegye vette kézbe. Az első tanintézetet létrehozó alapítólevelet III. Ferdinánd is megerősíti 1649. április 28-án. (Fedinec, 1998).

Az ungvári gimnáziumban 1679-ig gondtalan volt az oktatás folyamata, addig, amíg Thököly el nem foglalja a várost és rá nem bízta Galambos Ferencre, akinek almamáttere volt a gimnázium. Galambos Ferenc zsarnok „uralmának” a császári hadak vetettek véget, mivel a sereg közeledtének hírére feladta a várost.

1695-ben Drugeth Krisztina visszaadta a gimnáziumot a jezsuitáknak, mely szervezetileg a többi magyarországi jezsuita gimnáziummal egyetemben az osztrák rendtartományhoz tartoztak.

1773-ig zavartalan folyt a tanítás, a jezsuita rend betiltásával megszűnt a tanintézet jezsuita jellege, később 1774-ben a város nagy része, a kollégium melléképületei porrá égtek.

1775-ben Mária Terézia átengedi a kollégium, a templom és a vár tulajdonjogát a munkácsi görög katolikus püspökségnek. A régióban az ungvári gimnázium volt az egyetlen középiskola, melyet az 1777-ben megjelent Ratio Educationis magyarországi tanügyigazgatás dokumentuma támaszt alá (Fedinec, 1998). Ungvár így, az ország kilenc tankerület egyikének székhelyévé válik.

Az 1780-as években az ungvári gimnázium nehéz helyzetben találta magát, mivel II. József a latin helyett a német nyelvet teszi az iskolák hivatalos nyelvéné, ezen kívül tandíjat is bevezet. Az intézet története során 1786-ban volt az intézménynek a legkevesebb diákja, pontosabban 59. Nem nehéz megmagyarázni a drasztikus létszámcsökkenés okait, első sorban a német nyelv erőltetése és a fizetésképtelenség, viszont az említett időszakban az Északkeleti Felvidék volt az ország legritkábban lakott része (Fedinec, 1998).

1787-ben vezették be a gimnáziumban az előmenetelnek „*eminentia, prima, secunda* és *tertia* kalkulussal való jelölését” a felső osztályokban. 1790-től II. Lipót ismét bevezeti a latin nyelvű oktatást, az 1790 – 91-es tanévben pedig már tanítják a magyar nyelvet. A gimnázium egyik tanára Sándrovics János, ingyenesen vállalkozott a feladatra, ekkorra tehető a magyar nyelv tanításának megalapozása Ungváron. A gimnázium első rendes magyar nyelv tanára Bélteki-Kricsfalussy György lesz, az ő helyére lép az 1795 – 96-os tanévtől az általam kutatott intézmény névadója, az akkor már súlyos beteg költő, Dayka Gábor (Fedinec, 1998).

A magyar nyelvvel egy időben jelenik meg a gimnáziumban a ruszin nyelven való oktatás. Az 1849-50-es tanévtől lesz a ruszin nyelv rendes tantárgy. Az intézet az 1857 – 58-es tanévben válik nyolcosztályos főgimnáziummá. 1856. május 24-től az intézményt német-magyar tannyelvűnek

nyilvánítják. 1861-től a tanintézményt a vegyes gimnáziumok közé sorolják be, mely magyar tannyelvű ruszin segédnyelvvel. 1883 júniusában Ungvárra látogat Trefort Ágoston vallás és közoktatási miniszter, aki a régi épületet a folyamatosan növekvő diáklétszám miatt szűknek találja, így elrendeli az új gimnázium építését (Fedinec, 1998).

Az 1919. szeptemberében, amikor az Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyéinek nagyobb részét Podkarpatszka Rusz néven a Csehszlovák Köztársasághoz csatolták, az Ungvári Katolikus Főgimnáziumot ruszin tannyelvű reálgimnáziummá nyilvánították, a magyar nyelvű osztályokat apránként leépítették, s helyükbe cseh tannyelvű osztályokat léptettek, ahogy ezt a régió történetének feltárása során is említettem.

1938. novemberében, amikor Kárpátalja egy része, közte Ungvár is magyar fennhatóság alá kerül, visszatér a területre a magyar nyelvű oktatás és egészen 1944 szeptemberéig, a szovjet csapatok bevonulásáig megmarad, amíg a magyar tannyelvű népiskolákat és polgári iskolákat mindennütt be nem zárják. Sándor Lászlónak köszönhető a magyar iskola megnyitása Ungváron, mint hétosztályos iskola, ahol a tanítás 1946 novemberében veszi kezdetét, ami az 1954 – 55-ös tanévtől már középiskola, mely egyben a jelen munka által kutatott intézmény. Ungvár egyetlen magyar oktatási intézete sokáig a 10. számú, korábban Zalka Máté Középiskola, ma Dayka Gábor nevét viselő középiskola volt (Fedinec, 1998).

1989. elejétől lehetőség nyílt Ungváron egy magyar óvodai csoport indítására a 4. számú bölcsőde-óvoda keretein belül. A város több mint 15 ukrán és orosz tannyelvű középiskolának ad otthont, valamint iparművészeti és kultúrfelvilágosító, zeneművészeti szakközépiskola és több egyéb tanintézetnek is. Az Ungvári Nemzeti Egyetemen 1963-tól önálló magyar filológiai szakon vette kezdetét a magyar nyelv- és irodalom tanárok képzése, ahol a szaktantárgyakat magyarul hallgathatják a diákok (Botlik – Dupka, 1993). Mára már több szakon is tanulhatnak részben magyar nyelven a hallgatók. 2008 szeptemberétől 2017. március 1-ig Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kar, ma az Ungvári Nemzeti Egyetem Ukrán-Magyar Oktatási-Tudományos Intézete (UMOTI) keretein belül három tanszék működik: Magyar Filológiai Tanszék, Magyar Történelem és Európai Integráció Tanszék, Fizika és Matematika Tanszék, amelyek közül mindegyik IV. akkreditációs szinttel rendelkezik. Az említett tanszékeken belül a következő szakokra várják a felvételizni vágyó diákokat: Magyar nyelv és irodalom, Matematika és informatika, Fizika és informatika, Történelem, Nemzetközi kapcsolatok, társadalmi kommunikációs és regionális stúdiumok, Finn-ugor nyelvek és irodalom - Fordítás.

1. 4. A kétnyelvűség problémája az oktatásban

A tanítás nyelvi kérdései, az oktatásügy, az identitás, a nyelvi jogok tárgya már jóval a háború előtti időtől kezdődően rendszeresen vitatott kérdés a régió közéletében. Az államnyelv oktatásának problémái már Ukrajna függetlenné válása előtt és után is napirendi pont volt a helyi magyarság és más itt élő kisebbségi nemzetek életében, a vizsgált időszakban úgyszint felmerültek, ennek okán érdemesnek tartom dolgozatommal ismertetni. Kárpátalján az oktatás ügye kiváltképp fontos szerepet kap, hisz ahogy a megyénk történetének bemutatásánál is említettem, egy olyan régióról beszélünk, mely többnemzetiségű, ahol eltérő anyanyelvű gyermekek közoktatását kell koordinálni. A témakörben számos kutatás, felmérés és tudományos munka készült, melyek különböző nyelvhasználati területeket érintenek, mint például a kárpátaljai magyar oktatást, nyelvhasználati tényezőket, vagy a hivatalos nyelv oktatásának problémáit.

Mivel Ukrajnában az államnyelv az ukrán, ezért a Kárpátalján élő magyarság kénytelen használni az ukrán nyelvet a mindennapokban, ennek okán kétnyelvű beszélőnek tekinthető. A „kétnyelvű beszélő” meghatározását több szakíró is definiálta, vizsgáljuk meg ezen munkák alapján, hogy maga a fogalom milyen jelentést hordoz, hiszen megmaradásunk tekintetében egy fontos befolyásoló tényezőnek számít.

A kétnyelvűség, idegen szóval bilingvilitás, egy szociolingvisztikai kifejezés, mely utalhat egy közösségre, egy személyre, vagy egy egész társadalomra egyaránt. Tágabb értelemben bárki lehet bilingvis, aki tud kommunikálni két nyelven. Szűkebb értelemben arra az egyénre mondhatjuk, aki ki képes magát kifejezni – az élet bármely területén – két nyelven. A világon szinte mindenütt élnek kétnyelvű emberek, akik a mindennapi életük során két, vagy több nyelven is képesek kommunikációra. Funkcionális meghatározás szerint a beszélő akkor kétnyelvű, ha a mindennapjaiban két nyelvet használ. Kétnyelvű társadalmak jönnek létre, amennyiben egy adott településen belül, vagy családon belül olyan emberek élnek egymás mellett, akik két eltérő nyelven beszélnek. Az ilyen esetek többségében az egyik nyelv a hivatalos nyelv, a másik pedig ennek akár alárendelt, előnyöket nem kínáló a többségi nyelv beszélői számára. Ezzel ellentétben egy ország hivatalos nyelve nem minden esetben a többség nyelve is egyaránt, és a kisebbségi nyelv sem mindig alárendelt. Előfordulhat, hogy egy kétnyelvű társadalomban az egyik nyelv nimbusza folyamatosan csökken, így generációkon belül kihalhat a társadalmi kétnyelvűség. A beszélők beolvadnak, és a populáció egynyelvűvé válhat (Burány – Juhász, 2016).

A kétnyelvűség megkülönböztethető a nyelvelsajátítás módja szerint is, mely értelmében beszélünk természetes, önkéntes és elrendelt kétnyelvűségről. Akkor nevezzük természetesnek több nyelv elsajátítását, amennyiben a gyermek családi környezetében, szinte egyidejűleg sajátítja el azokat. Önkéntes kétnyelvűségről akkor van szó, ha a másodlagos nyelvet az egyén saját tudatából, akaratából tanulja meg, célja érdekében erőfeszítéseket tesz. Elrendelt kétnyelvűség

akkor keletkezik, amikor egy intézmény keretein belül, általa ellenőrizve történik a másodnyelv memorizálása (Bartha 1999, Karmacsi, 2007).

Fontosnak tartom megvizsgálni azokat a körülményeket, ahogyan a gyermekek kétnyelvű családokban nevelkednek. A vegyes házasságban élő családok esetében megfigyelhető, hogy a legmagasabb presztízsű nyelv válik uralkodóvá, erről hű képet fest a gyermek nyelvtudása, egy- vagy kétnyelvűsége, nyelvhasználata. A vegyes házasságban élő felek elfogadják a másik fél népszokásait, vallási ünnepeit, az ebből adódó különbségeket. Életük folyamán azonosulnak a másik nemzet kultúrájával, életfelfogásával, életvitelével. A kétnyelvű családba születő gyermek idővel képes elsajátítani mindkét nyelvet, feltéve, ha születésétől fogva két nyelven beszélnek hozzá a szülei. Az ilyen esetek többségében ezek a gyermekek valamivel később kezdenek el beszélni, mint azok a társaik, akik egynyelvű családban nevelkednek. Nem lehet szó nélkül elmenni amellett, hogy az is meghatározó tényező lehet egy gyermek nyelvhasználatában, hogy melyik országban van az otthona. Egyértelmű, hogy azt a nyelvet fogja előnyben részesíteni, amelyiket az otthon falain kívül gyakrabban hallja, valamint amellyel könnyebben ki tudja fejezni magát (Burány – Juhász, 2016).

A nyelvfejlődés tekintetében a családi környezet a legelső társadalmi közeg, mely meghatározza a gyermek életének, fejlődésének első szakaszait. A gyermek anyanyelvét a családban tanulja meg. Szintén a családja alapozza meg a gyermek szocializációját és identitástudatának mivoltát. A családon belül történő nyelvelsajátítás ösztönös, nem a nyelv rendszerét tanulja meg a gyerek, tehát nem egy előre eltervezett út mentén megy végbe a folyamata (Karmacsi, 2007).

A családi nevelésen kívül a kisebbségi kultúra és a nyelv átörökítésében fontos szerepet játszik az óvodai közeg, az intézmény keretein belül zajló nevelés. Itt valósul meg az iskola előtti nevelés intézményes formája. Rendeltetését tekintve óvó-, védő-, szociális-, nevelői, valamint személyiségfejlesztői szerepe van a gyermek életének korai szakaszában. Az iskolás kor előtti kötelező egy éves óvodai nevelés hozzájárul a gyermek szocializációjához, illetve megkönnyíti az iskolába való eredményes átlépést, zökkenőmentesíti a társak elfogadását, a környezetbe való beilleszkedést, ezen kívül elősegíti a személyiségvonások fejlődését (Beregzászi – Csernicskó – Orosz, 2001).

Navracsics (2010) véleménye szerint a kétnyelvűség csak nyelvi fáradozások árán alakulhat ki, melynek folyamatában az egyénnek koncentrálnia kell, a nyelvmegtartási és a nyelvelsajátítási komponensek egyensúlyára. A kisgyermekkorban elkezdett második nyelv megtanulása a memória, a figyelem, a gondolkodási műveletek területén mentális erőfeszítést igényel a gyermek részéről, ugyanakkor formálja az anyanyelv használatát, a beszédészlelést és a beszédmegértést is.

Az óvodás korú gyermek nyelvhasználatában a nyelvi szintjén való minőség és mennyiség folyamatos fejlődésen megy keresztül. A gyermekek többsége általában szívesen tesz fel számos kérdést, szeret beszélni, így szókincsük folyamatosan bővül. Azok a gyerekek, akikhez születésük napjától több nyelven beszélnek, eleinte mindkét nyelv szavait használják, attól függetlenül, hogy milyen nyelven szóltak hozzájuk. Ez a két- vagy többnyelvű nyelvfejlődési folyamat természetes jelenség az első néhány évben, hiszen kiskorban még képtelenek megkülönböztetni és szétválasztani az egyes nyelveket. A beszédfejlődés korai szakaszában a „nyelvkeverés” leggyakoribb oka, hogy a gyermek még nem ismer minden szót a másik nyelven, vagy a beszéd pillanatában nem jut eszébe. Eleinte sokszor azzal sincs tisztában, hogy melyik szó, melyik nyelvhez tartozik. Az is előfordulhat, hogy bár mindkét nyelven ismeri a kifejezést, valamiért csak az egyik nyelven hajlandó használni, aminek egyik lehetséges oka, hogy a választott kifejezés, szó kiejtése számára könnyebben kimondható. Az is egy lehetőség, hogy a gyermeknek pusztán kedvére való az adott szó hangzása, és ezért szívesebben használja, mint a másik nyelvbéli megfelelőjét. A kevert megszólalások idővel magától likvidálódnak a gyermek beszédéből, ehhez persze hozzájárul a szülők következetes, helyes nyelvhasználata (Nemes – Révész N. 2017).

A kétnyelvűvé válás leggyakrabban az iskolai nyelvtanulás folyamán következik be. Az idősebb gyermekek esetében a kétnyelvűvé válás, a nyelv elsajátítása az intézményes oktatás hatékonyságának függvénye, vagyis annak az idegennyelv-tanítási módszereitől függ. Régióinkban a magyar tannyelvű iskolák magyar ajkú diákjai számára oly módon oktatják az államnyelvet, mintha az az anyanyelvük lenne és nem, mint úgy, mint idegen nyelvet. Ez lehet az egyik nyomós oka annak, hogy a tisztán magyar környezetben nevelkedett, tanított gyermek alig, vagy teljesen képtelen az államnyelv elsajátítására (Imre, 2005).

2.5. Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola történeti áttekintése

Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola nagy múltra visszatekintő tanintézmény. 1946-ban nyitotta meg kapuit a magyarul tanulni vágyó diákok előtt. Az azonban bizonyos, hogy a magyar tannyelvű iskola által kapott érettségi bizonyítvány birtokában lévő tanulók az élet bármely területén megállták helyüket. Megnyitásának körülményei, nehézségei, kihívásai a mai napig jelentős eseménynek számít Ungvár történelmében. Több jelentős eseményről tartunk számot, mely szerepet játszott abban, hogy a tanintézmény megnyíljon és abban is, hogy magyar maradjon. Az intézmény elhivatott pedagógusainak munkája éppúgy szerepet játszott ebben a történelem során, hiszen hosszú

évtizedeken keresztül megküzdöttek nemcsak az anyagi elmarasztalásokkal, de nyelvi problémákkal is. Mindezt nem gazdagság reményében, kitüntetések, elismerések szerzésének céljából, hanem gyermekszeretetből és nemzeti kötelességtudatból végezték (Meskó János elmondásai alapján).

Ahogy az előző alpont során már említettem, az Ungváron végbemenő oktatásnak igen korai emlékei vannak, melyek a XII.-XIII. században megindult latin nyelvű egyházi oktatásról tanúskodnak. A reformáció midőn elérte Ungvárt is (1589-ben), hatására megnyílt az első református egyházi iskola. Itt már a latin mellett megjelent a magyar és ruszin nyelvű oktatás is. (Fedinec, 1998).

A minőségibb, gimnáziumi oktatás megszervezése Ungvár városában egy olasz eredetű főnemesi család nevéhez, a Drugethek köthető. Az első ilyen adat 1614-ből származik, amikor Homonnay Drugeth György jezsuita kollégiumot alapít. E tanintézményt Drugeth János 1636-ban Ungvárra helyezi át (Fedinec, 1998). A jelen kutatás tárgya történelmi és jogilag leszármazottja a XVII. században létesült ungvári magyar tannyelvű oktatási intézetnek, és az Ungvári Magyar Királyi Állami Drugeth Főgimnáziumnak.

Kárpátalján a magyar nyelvű oktatás több mint 300 évvel ezelőtt kezdődött. Magát az oktatás folyamatát megnehezítették a vidéken történt események, ezek közé soroljuk a nagy mértékű vallási ellentét jelenlétét, a török uralom kibontakozását, a Rákóczi szabadságharcot. 1776-ban egy meghatározó esemény történt, Mária Terézia az „*archi gymnasium*” címmel tüntette ki az itteni iskolát, ami ezúton főgimnáziummá vált. 1795-96 között tanár volt az intézményben későbbi névadója, a magyar szentimentalista költészet kiemelkedő alakja, Dayka Gábor.

Az akkori főgimnázium, az 1800-as években, ezen a vidéken a magyar és ruszin nyelvű oktatás fő központjává vált. A század második felében alakult meg például a Dayka Gábor Önképző Kör és a Landon István féle Landon-kert létrehozása.

Az 1920. június 4-én, a trianoni békediktátum értelmében Kárpátalja Csehszlovákiához került, a magyar iskolákat bezárták, az ungvári gimnáziumot pedig ruszin nyelvűvé nyilvánították. 1938. november 2-tól Kárpátalja újra a Magyar Királyság része lett, a magyar és ruszin nyelvű tanítás újra elindult és az utolsó, 1943-44-es tanévben a tanulók száma már elérte az 583 főt. A rendszeres oktatási folyamatot megzavarta a német csapatok bevonulása Magyarországra. A tantermeket több alkalommal használták fel a magyar és német katonák elszállásolására. Az utolsó tanítási nap 1944. március 31-e volt, és a szovjet csapatok bevonulása miatt az 1944 – 45-ös tanév megkezdésére már nem volt lehetőség. Kárpátalja 1945-ben a Szovjetunióhoz került, az akkori hatalom pedig eleinte nem támogatta egy ungvári magyar tannyelvű iskola létrehozását. (Fedinec, 1999; Botlik, 2000: 284)

A szovjet hatalom egy teljesen új oktatási és társadalmi rendszert vezetett be. 1944 decemberében Munkácson, napvilágot látott a Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa által elfogadott, az oktatási rendszert szabályozó dekrétum. A rendelet értelmében létrejött a 17 fős közoktatási hivatal Pedagógiai Bizottság néven. Innentől kezdve a bizottság foglalkozott az iskolai ügyekkel. Felhívást intéztek a pedagógusokhoz, hogy jelentkezzenek azon intézetekben, ahol korábban is tanítottak és mielőbb kezdjék meg az oktatást. A tanintézetekből összegyűjtötték és elzárták az összes tankönyvet, térképet, szemléltetőt, mely nem orosz vagy ukrán nyelven íródott. A helyhatósági szerveket arra kötelezték, hogy az oktatási célokra alkalmas épületeket bocsássák a megbízotti közoktatási hivatal rendelkezésére. Továbbá, rendbe kívánták hozni az összes eddigi iskolaépületet. (Fedinec, 1999)

1945-ben Kárpátalja szerte megtörtént a tanintézetek soronkénti államosítása. Az év áprilisában Ungváron kiadott 58. számú dekrétum kimondta:

- az ifjúság nevelése és oktatása Kárpátontúli Ukrajnában állami feladat, a végrehajtó hatalom a Néptanács közoktatási megbízottjának kezében összpontosul;
- a teológusképzőök kivételével minden tanintézet állami fennhatóság alá tartozik;
- a pedagógusok mindegyike állami alkalmazott;
- az oktatás és a nevelés tudományos alapokon működik;
- a volt egyházi iskolák kivételével minden tanintézetet állami költségvetésből finanszíroznak, az előbbieket mindegyike községi, illetve városi kezelésbe kerülnek (Fedinec, 1999).

1946-ban került sor a könyvtárak, egyesületek könyvállományának felülvizsgálására, melynek következtében a magyar könyvek nagy részét „fasiszta irodalomnak” nyilvánították és megsemmisítették. A magyar könyvek helyébe a „nép felvilágosítása” érdekében, orosz és ukrán nyelvű politikai műveket utaltak ki a könyvtárak részére, melyek Lenin és Sztálin életét dicsőítő alkotások voltak (Botlik, 2000: 284).

A szovjet hatalom céljával tűzte ki a kárpátaljai oktatási rendszer átépítését. Már 1946 végén eltörölte Ukrajna Oktatási Minisztériuma a régi kárpátaljai rendszert és érvénybe lépetette az új szovjet iskolarendszert. Az intézményekbe belső Ukrajnából küldtek új tanárokat, oktatókat. (Нариси історії Закарпаття, Том III (1946-1991), Ужгород, Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003)

Később megtört a jég, napvilágot látott azon rendeletet, mely értelmében magyar iskolákat létesíthetnek Kárpátalján. A rendelet magába foglalta az intézmény megnyitásának feltételeit, mely szerint az adott körzetben számottevő kell legyen a magyar ajkú lakosság, valamint a szülőknek kérelmezniük kell a járási oktatásügyi hivatalnál a magyar nyelvű iskola létrehozását.

Rekordidő alatt sikerült többszáz kérelmet benyújtani, melynek következtében kezdetét vette Kárpátalján a magyar oktatás. Sorra nyíltak meg az iskolák Kárpátalja szerte, szinte minden településen. Az intézmények létesítése során nem hagyták figyelmen kívül a település lakosságának nemzeti összetételét, melynek köszönhetően a magyar falvakban és városokban magyar tannyelvű iskolák nyitották meg kapuikat. Ungváron ennek ellenére nem nyílt meg a magyar iskola azzal az ürüggyel, hogy a városban, mint megyeközpontban, nincs szükség magyar oktatásra, az itt élő magyarok válasszanak ukrán vagy orosz tannyelvű intézményt. A magyarajkú lakosság nem volt megelégedve az oktatási hivatal döntésével, ennek okán Sándor László megszerkesztette az új iskola létrehozását szorgalmazó beadványt, melyet több százan írtak alá. 1946 októberének elején Antalovszki Vaszil segítségével engedélyt kaptak a magyar iskola megnyitására Ungváron, melynek helyszínéül az akkori Sztálin tér, 20. szám alatti épületet (jelenleg a Petőfi téri művészeti iskola épülete) bocsájtotta a magyarok rendelkezésére (ebben az épületben, korábban a Fekete Sas szálloda volt, ott szállt meg 1847. július 11-12. között Petőfi Sándor) (Fedinec, 1999). Az épület szinte romokban hevert, melyet a beiratkozó gyermekek szülei kezdtek el saját költségen felújítani, mivel a városi tanácsnak nem volt lehetősége a költségvetésből pénzt elkülöníteni az épület rendbehozatalára. A szülői közösség kőműves, asztalos, villanszerelő munkacsoportokat szerveztek és az ősz végére végezték el a tatarozást. Az iskola december 2-án kezdte meg működését 7 osztályos iskolaként, 652 beiskolázott tanulóval. (Meskó János elmondásai alapján)

Az ungvári magyar iskola első igazgatója Pazuhánics György volt, akire nagy feladat hárult Begya György igazgatóhelyetttel együtt. A tantestület toborzásán kívül új tanterveket kellett bevezetni, ami nem volt könnyű feladat, hiszen nem voltak magyar nyelvű új tankönyvek, a régieket pedig nem volt szabad oktatási célokra felhasználni. A háború utáni ungvári magyar oktatás alappilléreit tette le Pazuhánics György és Begya György, valamint a tantestület többi tagja: Kalinyák Mária, Szttegura Anna, Sándor Margit, Lukács József, Nánási Erzsébet, Radik Aurélia, Kalinyák Adél, Homicskó Márta, Rigei Bertalan, Badik Margaréta, Polyánszky Gizella, Burlukova Tatyjana, Matyarovszki Margit, Bunda Péter, Harajda Anna, Haszinec Adél. 1947 januárjától és az év következő tanévétől újabb pedagógusok kapcsolódtak be az iskola pedagógusgárdájába: Kreizman Margit, Enyingi Bertalan, Mihajlova Szeréna és Orosz Márta, Szocska Anna, Jankovics Emília, Jackovics Magdolna, Bulecza Irén, Harajda Mária, Szűcs József, Bakos András. (Meskó János elmondásai alapján)

Az rendbehozott épülethelység szűknek bizonyult, ezért a Petőfi téri Mária házban is tanultak a diákok, valamint az Új Polgári Leányiskola (jelenleg 1-es iskola) alagsorában, de az utóbbiban csak délutánonként. Az alagsorban nem voltak sem padok, sem székek, ezért a tanulók a táskájukon ülve hallgatták a tanórákat – állítja interjújában az egyik megkérdezett volt pedagógus.

Tankönyvek híján régi matematika könyvekből vagy újságokból voltak kénytelenek a pedagógusok olvasni tanítani a diákokat. 1947-től az oktató-nevelő munka minősége emelkedni kezdett a magyar nyelvű tankönyvek megjelenésének köszönhetően (Meskó Irén elmondásai alapján).

Az intézmény első igazgatója nem sokáig maradt a pozícióban, őt váltotta Fedor Aurélia (1948-1953), akinek az igazgatása alatt az iskola az ötvenes évek elején a mai Ung-parti épületébe költözött. Levéltári adatok bizonyítják, hogy az épületben korábban a 11-es zsidó iskola működött. Az átköltözés pontos évszáma vitatott, a levéltári adatok alapján 1949 vagy 1950 tavaszán történt meg az új épületbe való berendezkedés. Az iskola igazgatóhelyettese 1948-53 között Dorogi György volt (Meskó János elmondásai alapján).

Árhij József, az intézmény történetének legrövidebb ideig posztum lévő igazgatója, pontosabban kerek egy hónapig vezette a tanintézetet, őt váltotta 1951-ben Turjanica Olena, aki 1953-ig volt igazgatói beosztásban. Néhány évvel később a regionális pedagógiai intézetet, majd az 1. Számú Tarasz Sevcsenko Középiskolát vezette (Meskó János elmondásai alapján).

1953-ban az iskola élére Lesó Györgyöt nevezték ki, valamint új tanerőkkel bővült a tantestület. Az iskolához került: Pusecskina Jevdokija, Vladimir Piroška, Aljohin Olga alsó osztályos tanítónő, aki kiemelkedő tehetsége mellett az oktatás kiváló munkatársa, tantervek, tankönyvek összeállítója, valamint Kolozsvári Ilona, szintén alsós tanítónő, kinek munkássága, pedagógiai és módszertani tevékenységének híre eljutott az ország határain kívülre is, továbbá Kapitány Marianna, akinek a nevéhez köthető a kísérlettel bevezetett „előkészítő” osztály beindítása Ukrajna szerte, melyet az eszlő fejezetben említettem (Aljohin György elmondásai alapján).

1954. május 26-tól az intézmény, mint középiskola lett számontartva, mely státuszát a mai napig megőrizte, így az egyetlen magyar tannyelvű középiskola a régióban. Az oktatási intézmények átszervezéséről szóló 2018-as 367. rendelet szerint, a középiskolák líceummá rendeződnek át, ennek ellenére az ungvári 10-es iskola még középiskola.

1953-tól az iskola élén Lesó György, kinek szervező munkája által 1957-ben megkezdődött az iskola új épületszárnyának építése, melyben hatalmas szerepet kapott a szülői közösség, melynek akkori elnöke Keresztúri Imre volt. A szülői közösség által létrejött népi színtársulat előadásokkal, jótékony célú estekkel járták a környéket, a társulat bevételét az iskola és a tanulók javára ajánlották fel. A „mozgalom” vezetője és szervezője, László Zoltán, tanár volt. A szülői tanács gyakran magáravállalta az iskolán kívüli programok intézését, tanulói kirándulásokat, üdültetéseket szerveztek, emellett anyagilag támogatták a rászoruló családokat (Meskó János elmondásai alapján).

Az első érettségire 1957-ben került sor a középiskolában, ahol 52 tanuló szerzett bizonyítványt.

Az elkövetkező években nem volt egyszerű az oktató-nevelő munka megszervezése a régióban, így a vizsgált oktatási intézményben sem. A kormány bevezette a kötelező általános 7, majd 8 osztályos végzettséget a diákok számára. A tantestület fő feladatkörének tekintette nevelési szempontból a tanulók személyiségének kialakulásának biztosítását, fejlesztését; a demokratikus, internacionalista világnézet tudatosítását; erkölcsének, kultúrájának, magatartásának fejlesztését, továbbá hogy emberszeretetre, tiszteletre, becsületre nevelje a diákokat, akik népét, szülőföldjét, nyelvét, nemzeti kultúráját és önérzetét meg nem tagadó emberré lesznek. Oktatási célul tűzték ki az általános korszerű műveltség biztosítását, az alapvető tudományokban való jártasság garantálását, a gyakorlati készségek kialakítását, valamint a tanulók képességének sokoldalú fejlesztését (Bújdosó, 2011).

A tanárok, tanítók, nevelők tevékenységének, valamint a fent említett célkitűzések útjában állt ugyan a gyakori tanterv megváltozása, a tankönyvek és felszerelések hiánya, az anyagi nehézségek, de mindezek ellenére 1957 és 1968 között összesen 1628 tanuló jutott érettségi bizonyítványhoz. Sajnálatos módon ezen diákok közül nem sokaknak sikerült főiskolákon folytatni tanulmányaikat, hisz az akkori felvételi vizsgarendszer, szinte teljesen ellehetetlenítette azt (Bújdosó, 2011).

1963-ban az oktatási intézmény a 10. Számú Zalka Máté Középiskola nevet vette fel. Jelenleg az intézmény a felvilágosodás korabeli magyar költő, Dayka Gábor nevét viseli, aki rövid élete során az egykori ungvári gimnázium tanára volt (Meskó János elmondásai alapján).

1967-től Vladimir Piroskára hárult a középiskola igazgatásának feladata. A hatvanas évek második felében és a hetvenes évek elején sorra jelentek meg a különböző oktatási reformok, újítások, melyek végrehajthatatlan rendeleteket és követelményeket, tantervváltoztatásokat hoztak az oktatási intézetek életébe nem csak Ungváron, hanem területszerte. A magyar iskolák folytonosan hiányt szenvedtek, ami mind a szükséges tantermeket, berendezéseket, oktatási felszereléseket és tankönyveket illeti, mind az anyagiakat. Az ungvári iskola két váltásban folytatta működését, ami szinte ellehetetlenítette az órán kívüli és a pótfoglalkozások meglétét, a szak- és önképzőkörök munkáját. Az magyar oktatási hálózat meglétének hiánya megnehezítette a fiatalság tanulási lehetőségeit, hiszen nem létezett magyar nyelvű oktatás az óvodától egészen a főiskoláig, csupán az általános középiskolai szinten. Ennek eredményeképp sok szülő úgy látta jónak, ha gyermekét ukrán vagy orosz tannyelvű intézménybe iskoláztatja be (Láver Katalin elmondásai alapján).

Az oktatás szerkezete folyton változott, hol 11 osztályos, hol 10 osztályos volt a középiskolai rendszer. Az alapszintű oktatásra az 1-4. osztályokban, a nem teljes középiskolára az 5-9. osztályokban került sor, a teljes középiskolai végzettséget pedig a 10-11. osztály elvégzésével, az érettségi vizsgák sikeres letételével szerezhették meg a tanulók. A párt- és komszomolszervek

nézetei által kiemelkedő helyen szerepelt az internacionalista nevelés, viszont az orosz nyelv megfelelő elsajátításán kívül egyéb elvárásaik nem voltak az iskolával, a tantestülettel szemben. A 70-es évek elején Pásztor Erzsébet magyar nyelv- és irodalomtanár valamint Koleszár Károly igazgatóhelyettes szervezésében megalakult a 10. Számú Zalka Máté Középiskolában az ifjú internacionalisták klubja. A klubtagok számos kapcsolatot építettek ki az ukrainai és a szovjetuniói iskolákkal (Bujdosó, 2011).

1971 szeptemberében új igazgatót avattak fel, Takács József személyében, helyettesei Mihálka Márta, Koleszár Károly és Resetár Mária voltak. Ekkor az iskolában 21 osztályban 612 fő tanult, a tanári kar 55 pedagógust számlált. Az iskolában két váltásban oktattak. Több probléma is napirendre került, amelyeknek a megoldása nem tűrt halasztást, ilyen volt az iskola berendezésének felújítása, a kazánház átépítése, a fűtési berendezések és a világítási hálózat átalakítása. Az iskola szakelőadótermeknek is híján volt, csak két csekélyen felszerelt, egy fizikai és egy kémiai szakteremmel rendelkezett. Az épület homlokzata is szinte romos állapotban volt. A 70-es években a tanulók körében rohamosan növekedni kezdett a felsőoktatásban való továbbtanulási igény, mely elé akadályt gördített az orosz nyelv hibás, eredménytelen oktatása, melyet a tanulók szaktantárgyi tudása sem tudott kiváltani (Bujdosó, 2011).

Az iskola támogatói által nyújtott anyagi felajánlások segítségével további szaktermeket rendeztek be, magyar irodalmi, két orosz nyelvi, idegen nyelvi, történelmi, biológiai, két matematikai és az 1-4. osztályok részére szaktermeket. Az ungvári ruhagyár berendezett és felszerelt az épületben egy kisebb nagyüzemi varrodai szekciót, ahol a felső osztályos lányok szabás-varrást tanultak Havasi Mária irányításával. Az autóiskola is felszerelt egy oktatótermet, melyben László Zoltán oktatta a felsős fiúkat. Továbbá, központi költségvetésből sikerült berendezni fém- és vasmegmunkáló tanműhelyeket, ahol az alapismereteket László Zoltán valamint Csemet László tanította meg az 5-8. osztályos tanulóknak. Az anyagi támogatók segítségével köszönhetően alaposan felszerelt konyhát és étkezőt kapott a középiskola, így már 500 diákot is képesek voltak napi háromszoros étkeztetéssel ellátni. Az ungvári bútór- és furnérgyár, valamint ruhagyár segítségével berendezték az iskola rendezvénytermét, filmvetítések, gyűlések, műsoros estek lebonyolításának helyszínt biztosítva. Felújították a fűtési rendszert és a világítóberendezéseket is. Az említett újításokban a szülők is jelentős segítséget biztosítottak, közöttük Pricsinyi Sándor, Kiss Bálint, Fogas Sándor stb. (Bujdosó, 2011).

A 70-80-as években megjelentek az újabb közoktatást megreformáló rendeletek, melyek kötelezővé tették a középiskolai oktatást, és elrendelték a 6 éves korban történő beiskoláztatást, első körben kísérleti alapon. (Fedinec, 1999). Az utóbbi rendelkezés nem okozott nehézséget az intézmény számára, hiszen a tanintézet több pedagógusa is a régi rendszer követelményei alapján, 6 éves korában került iskolapadba. Az orosz nyelv oktatásában Kapitány Marianna jeleskedett,

hisz, mint minden nemzetiségi iskolában, vidékünkön is különleges figyelmet kellett fordítani az orosz nyelv tanítására. Az intézményben tanulók számottevő része ungvári származású volt így nem az iskola falain belül ismerkedtek meg először az orosz nyelvvel, ezért különös nehézségek ebből kifolyólag nem merültek fel. Az említett időszakban hívta fel az iskola magára az Ungvári Állami Egyetem (napjainkban Ungvári Nemzeti Egyetem) figyelmét, mivel több hallgató végezte pedagógiai gyakorlatát a tanintézetben belül. A gyakorló diákokkal többnyire Mihálka Márta, Szabó Árpád, Gáborec Margit fizikatanárok, Dobrovolyszka Márta, Járema Magdolna, Volosin Ilona matematikatanárok, Borkó Georgina, Fera Jolán kémia tanár, Ugrjumova Mária biológiai tanár, Takács József történelemtanár, Leitereg Mária német szakos tanár, Szilvay Katalin és Boniszlavszy Gábor angoltanárok foglalkoztak. A 80-as években az egyetemi felvétel terén, az ungvári középiskolák (19 iskola) között a 6-8. helyet foglalta el a magyar iskola (Bijdosó, 2011).

1986-ban kezdetét vette a gorbacsovi „peresztrojka”, mely a politikai-gazdasági rendszer átalakítását szorgalmazta. (Sz. n. 1997) 1987 májusától az iskola igazgatója Aljohin György lett. Aljohin György orosz származása lévén vonakodva fogadta el a tantestület döntését, amikor igazgatónak választották, ennek ellenére nevéhez több olyan esemény fűződik, amely véleményem szerint a mai napig meghatározó jelentéssel bír az ungvári magyar oktatás életében. Véleménye szerint a magyar iskolák élére magyar igazgatót kell kinevezni, ezt az álláspontját tartja a mai napig, melyet a vele készült mélyinterjú során meg is erősített. Az iskola történetében ő volt az első igazgató, aki kitűzte a magyar zászlót az intézmény homlokzatára, valamint, aki az 1990-es tanévet a magyar himnusz elhangzásával nyitotta meg. Bátor lépések voltak ezek, hiszen hiába volt „glasznosztj” (Gorbacsov által elfogadott reform, melynek jelentése: nyíltság, nyitottság), megvolt annak a kockázata, hogy az igazgató börtönbe kerül miatta. Ezen cselekedetekkel a célja az volt, hogy nemzetközi és nemzetiségi kapcsolatokat építsen ki, továbbá bebizonyítsa, hogy a nacionalizmus mennyire távol áll tőle. Igazgatósága alatt olyan intézkedéseket hajtott végre a továbbiakban, melyek az iskola épületének bővítését szorgalmazták. Kitartó munkája eredményeként, a városban belül egy új épületrészt, a Petőfi utcai, volt 8. számú középiskola egyik épülethelységét szerezte meg az iskolának, ahová néhány osztályt átköltöztettek. A bővítésre azért volt szükség, mert gyarapodott az első osztályba iratkozók száma, hisz sok nem magyar anyanyelvű tanulót is be szándékoztak iskoláztatni a magyar tanintézménybe, annak érdekében, hogy megtanuljanak magyarul. Két év alatt elkészült a tervrajz és azon dokumentációk összessége, mely már csak egy aláírásra várt, hogy a gyakorlatban is megkezdhesék az építkezést az akkor még Zalka Gábor nevét viselő középiskolában (Aljohin György elmondásai alapján).

Kárpátalján, Ungvárt is beleértve, sok akadályozó tényező nehezítette az oktatás folyamatát. Főképp a magyar tankönyvek állandónak mondható hiánya, aminek pótlása a pedagógusok és a diákok nem kevés erőfeszítését kívánta. Mivel folyamatosan változott a tanterv, szinte lehetetlen

volt követni, mert amikor kiadták az orosznyelvűt, azt előbb le kellett magyarra fordítani. A pedagógusoknak folyton új tantervek, oktatási programok alapján kellett tanítani, ami a szükséges tankönyv nélkül komplikált volt. A tankönyvek, szöveggyűjtemények írásában, összeállításában kivették részüket az iskola oktatói is: Becánics Olga, Vladimir Piroška, Kapitány Marianna, Kolozsvári Ilona, Csengeri Éva, Láver Katalin, Takács József, Abraskevics Gennagyij, Aljohin Olga (Láver Katalin elmondásai alapján).

1988 szeptemberében a magyar iskolákban megkezdődött Magyarország történetének fakultatív oktatása, melyben a Dayka Gábor Középiskola szerepe úttörő volt. A magyar történelem tanításának megszervezése nagy előrelépést jelentett a kárpátaljai magyarság életében, mivel ezáltal nemcsak szélesebb ismeretekre tettek szert, hanem megerősítette nemzeti identitásukat is. Ez egy kaput nyitott azon tanulók előtt, akik magyarországi felsőoktatási intézményekbe szerettek volna felvételizni. A 80-as évek végén vette kezdetét és a mai napig is fennmaradt az iskola pedagógusainak magyarországi továbbképzése. Az intézmény számos szakkönyvben, tankönyvben, tanári kézikönyvben részesült Magyarország, valamint a Soros-alapítvány jóvoltából, szépirodalmat kaptak az Országos Széchényi Könyvtárból és a Magyar Állami Tankönyvkiadótól.

A korábban (1987) megszerzett plusz épületrész nem oldotta meg a szűk helység okozta hiányosságokat, nehézségeket ezért 1992-ben a regionális tanács elnökhelyettese, Molnár Bertalan és a városi bizottság elnökhelyettese, Kövér György közbenjárására az iskola rendelkezésére bocsátották az ungvári Hrusevszkij utcai óvoda épületét, melyben nyolc elemi osztályt helyeztek el. Még ebben az évben elkészült az új iskolaépület tervdokumentációja Kiszely Tihamér mérnök, a KMKSZ ungvári alapszervezetének akkori elnöke és Pricsinyi Sándor, a szülői tanács tagja által. Lassú ütemben, de épülni látszott az iskola új szárnya az Ung partján. A középiskola egyváltásban dolgozott tovább, a tanhét pedig ötnapos lett, amiért Aljohin György, akkori igazgató járt közben. Az egykori igazgató elmondta, hogy a város mérete miatt és a tanulók lakhelyéhez képest az iskola nehezen volt megközelíthető. A tanulók többsége temérdek időt töltött azzal, hogy eljusson az intézménybe, akik pedig második váltásban tanultak, késő este értek haza, ami a tanulási eredményeikre negatív hatást gyakorolt. Továbbá, a fiatalok túl kevés időt töltöttek otthon, ahol a ház körüli teendőikben kellett volna szüleik segítségére lenniük. Ezen okokból kifolyólag kérelmezte Aljohin György, az öt napos tanhét bevezetését, melyet azonnal elutasított a helyhatósági tanács, ám egy nappal később telefonon keresztül értesítették az iskolát, hogy egész Ukrajna területén áttérnek az öt napos munkahétre (Aljohin György elmondásai alapján).

Ukrajna függetlenségének kikiáltásával, újabb nehézségek merültek fel az oktatási intézmények számára, hisz életbelépett a nyelvtörvény, mely immár az ukrán nyelv oktatásának bevezetését szorgalmazta (Orosz, 2005). 1991 eseményeit követően hirtelen változás történt a

tanári kar összetételében. Számos tanár a jobb megélhetés reményében külföldön vállalt munkát, közöttük: Borkó Georgina, Szabó Árpád, Pásztor Erzsébet, Szanyi Katalin, Balogh Ilona és Szombati Katalin. Más tanintézményhez szegődött: Nagy Ibolya, Maha László, Ladányi György és Gulácsy Éva. Megmaradt a középiskola tanárának: Kapitány Marianna, Meskó Irén, Kolozsvári Ilona, Bara Ibolya, Láver Katalin, Meles Katalin, Oláh Katalin és Maharita Katalin. A tantestületre ismét nehéz feladatok hárultak, az átmeneti időszakban felmerülő bugdácsló politikai és gazdasági rendszerbeli nehézségek miatt. Ám történtek pozitív események is, 1991-ben a KMKSZ és a szülői közösség közreműködésével, magyarországi támogatással, egy korszerű számítástechnikai szakterem került berendezésre. Mondanom sem kell, hogy ez az esemény óriási lehetőséget nyitott meg a diákok előtt, forradalmasította az oktatási folyamatot.

Az 1996 – 97-es tanévtől Árpa Pétert nevezték ki az iskola igazgatójának. Helyettesei pedig Rezes Katalin, Koscsák Olga valamint Sterr Attila voltak, a szervező pedagógus Havassi Andrea lett. Közben vontatott ütemben (1992 óta) épült az iskola új szárnya, melynek építése az ország nehéz gazdasági helyzete következtében végül teljesen leállt. Mivel az iskola nem állíthatott őréséget az épülő objektum területén, hisz az jogilag még nem tartozott hozzá, a mozdítható építkezési alapanyagokat apránként elhordták a hajléktalanok. Az iskola vezetése több alkalommal is levélben fordult a Megyei Oktatási Főosztály vezetőjéhez anyagi támogatást remélve, hogy mielőbb befejezhessék az építkezéseket, de sokáig ezek meddő próbálkozások voltak. Később feléledt a remény, Mikola Timoscuk levelében hírül adta az intézménynek, hogy 2001-re 1 millió 150 ezer ukrán hrivnyát különítenek el az iskola építkezésének folytatására. Ám 2001. augusztus 27-én, a Megyei Oktatási Főosztály élére Kacsur Borisz került, aki eltörölte azon kormányzói határozatot, melyet elődje jóváhagyott. A régióban 10-15 iskolát érintett a határozat semmissé tétele. Így, az iskola ezentúl is fel volt osztva a város két különböző pontja között. Minden stagnált, nem rendelkezett a középiskola sem tornateremmel, sem öltözővel, sem könyvtárral, olvasóteremmel, ülésteremmel és az étkezde is a régi maradt, a konyháról pedig ne is beszéljünk, mely szabálytalanul volt elhelyezve szükségmegoldásként. Az intézmény nem kapott engedélyt az iskola körbekerítésére, mivel amennyiben a jövőben folytatnák az építkezéseket, az meggátolná az építőanyagok szállítását. Ennek következtében az udvar teljesen nyitott volt (Meskó János elmondásai alapján).

2002-ben az intézmény nem sok esélyt látott arra, hogy a megyei költségvetésből kap némi juttatást az építkezések folytatására. Mindeközben a 2002 – 2003-as tanévben az iskolában elindították az első gimnáziumi osztályt, mely az 1944-ben bezárt Drugeth Gimnázium újraélesztése irányába tett kezdő lépésnek számított. 2003 februárjában Joszip Pohvan levelet intézett a középiskola felé, melyben elmondta, hogy a helyi költségvetésből 200 ezert hrivnyát kap az iskola, melyet az építkezésére fordíthat. A kirendelt összeg nem sokra volt elegendő, hiszen

töredéke volt annak, amelyet az objektum teljes felépítése és rendbehozatala kívánt. Az összegből bele sikerült kezdeni az új kazánház létesítésébe, de befejezetlen maradt. A vezetőségnek nem volt más választása, mint újabb kérelmezések, levelezések, melyek ismét eredménytelen próbálkozásoknak bizonyultak. 2003. május 14-én beadványt intéztek Ukrajna Legfelsőbb Tanácsához, hogy a Miniszteri Kabinet a központi költségvetésből különítsen el 3,5 millió hrvnyát az iskola építkezésére, de sajnos a kérésnek nem tettek eleget. Gajdos István, parlamenti képviselő, külön levélben fordult Pogorelov Viktorhoz, az akkori ungvári polgármesterhez, melyben kérte a betervezett összeg felemelését, legalább 600 ezer hrvnyára, de ezt a kérelmet szintén elutasították. Ekkor Gajdos István képviselő úr elhatározta, hogy 1 millió hrvnyát folyósít az iskola számára, ám végül meggondolta magát (Bujdosó, 2011., Árpa Emese elmondásai alapján).

2004-ben a középiskolától elszeparált, így újra megnyílt Ungváron a Drugeth Gimnázium jogutódja, az Ungvári Magyar Tannyelvű Drugeth Gimnázium. Ez az történés történelmi eseménynek számít az ungvári magyarság életében.

2005. február 7-én a megyei kormányzás élére Viktor Balogát nevezték ki. Az új megyei kormányzó Ungvár tisztségviselőivel, tanáraival, orvosaival való találkozásán tájékoztatta a közel 300 fős hallgatóságot, hogy „*ideje ráhangolódni a munkára és abbahagyni a politizálást*”. Ez a kijelentés némi reménnyel kecsegtetett az iskola építésének folytatásával kapcsolatban. Továbbá azt is közölte, hogy a közel 15 éve épülő objektum mára már politikai kérdéssé nőtte ki magát. Az év februárjában a kormányzó megbízásából létrejött 4 tagú bizottság megállapította, hogy az épülő iskolarészre legalább 4 millió hrvnyára van szükség. Minden igyekezet ellenére a megyei adminisztráció Tervezési és Finanszírozási Főosztályának akkori vezetője, Tatyjana Sapoválova a megyei forrásokból finanszírozott objektumok sorából kizárta az iskolát. 2005 tavaszán Viktor Baloga kormányzó, Julija Timosenko miniszterelnökasszonyhoz intézett levélelében 4 millió hrvnyát kért az építkezési munkálatok befejezéséhez (Bujdosó, 2011).

2006 őszén megtörtént a „csoda”, elkezdték az iskola külső és belső falainak vakolását, amit be is sikerült fejezni az új ablakok behelyezésével egyetemben. A kitartó kérelmezés meghozta a remélt eredményeket, igaz 15 év kellett hozzá. Jelen pillanatban az iskola összfeldterülete 4645 m², ebből 921 m² beépített terület, az udvarrész pedig 3724 m². 2004-ben az iskolában 32 osztály működött, melyben összesen 950 diák tanult. A tanerő 65 tagból, valamint 40 egyéb alkalmazottból állt (Árpa Péter jegyzetei alapján, 1996-2012).

2004-től egy új lehetőség nyílt az iskola diákjai számára, azon tanulók, akik elvégezték a 9. osztályt az elkövetkezendő két évben reál vagy humán szakosított osztályokban tanulhattak tovább. Ezentúl a humán szakosított osztályokban megnövekedett a magyar nyelv és irodalom, ukrán nyelv és irodalom, angol nyelv valamint történelem órászám, a reál szakosított osztályokban pedig a biológia, kémia, matematika, mértan órák száma. A szakosításnak köszönhetően a

tanulóknak lehetőségük nyílt mélyebb tudás elsajátítására azon tudományokból, melyből felvételizni szándékoznak valamely felsőfokú tanintézmény egyikébe. Az újítás sajnálatos módon nem eredményezte az elvárt sikereket, ezért 2005 szeptemberétől eltörölték.

A 2005 – 2006-os tanévben 96 végzős diák kapott érettségit, ebből 9 tanuló éremmel fejezte be az iskolát, amely elsőként fordult elő a 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola történetében.

2008 decemberében készült el az iskola új szárnya, így az intézmény több osztályhelyiséggel, nagy sportteremmel, étkezdével és konferenciateremmel bővült. 2012 szeptemberében elhunyt Árpai Péter, akinek áldozatos munkája bár komoly megpróbáltatások árán, de meghozta gyümölcsét, hisz elkészült az iskola. *„17 év az első kapavágástól az átadásig... De panaszra nem lehet okunk, hiszen ezalatt az idő alatt Ungváron más középiskola nem épült fel állami finanszírozásból.”* – írja le jegyzeteiben Árpai Péter. Október 1-től az iskola igazgatója Keszler Sztella lett. 2014. január 30-tól iskolánk hivatalos neve: Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola. A tanintézménynek akkor 469 tanulót és 42 fős tanári kart számlált.

A Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola ma is kulturális és szellemi szerepet tölt be Kárpátalja szívében, hiszen a mai napig a magyarság identitásalakító műhelye. Az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar tagozatának 60-65%-át a középiskolánk adja. Az iskola keretén belül évente kerül megrendezésre a Himnusz-, Szózat-, Nemzeti- dalmondó verseny. Az Ungvári Magyar Gimnázium kezdeményezésére az utóbbi években ballada- és mesemondó versenyeket rendeznek az intézményben. Minden 5. évben ünnepélyes kereteken belül megrendezik az iskola fennállásának évfordulóját, ahová meghívják az intézmény volt diákjait, pedagógusait (Kulin Judit elmondásai alapján).

2018 óta Kulin Judit azon intézmény igazgatója, mely idén ünnepli a 77. születésnapját, és melynek a falain belül egyetlen fő cél lebeg a megalakulásától számítva napjainkig: megőrizni Ungváron a „magyar szót”, az ungvári magyar tannyelvű oktatás gyökereit. Az intézményben jelenleg 21 osztályban, 489 diák tanul, vegyesen magyar és ukrán nemzetiségűek. A tanári kar 43 pedagógust számlál. Az oktatási nyelv szabályozásáról szóló reform még nem lépett életbe teljesen, így az oktatás nyelve teljesen magyar, emellett tantárgyként tanítják az ukrán nyelvet és irodalmat, az angolt és a németet, mint idegen nyelvet. A középiskola hat jól felszerelt szaktanteremmel rendelkezik, melyek: fizika, kémia, ukrán nyelv, matematika, informatika és biológia. Emellett megmaradt tágas tornaterme, lány és fiú öltözője, konferencia terme, valamint tágas étkezdéje.

Az iskola egy olyan közoktatási létesítmény, melynek helyszínén az oktatás és a tanulás folyamata zajlik, egymással kölcsönhatásban. Legfontosabb feladata a felnövekvő generáció szakszerű oktatása és nevelése. Alapfeladata az írás, olvasás elsajátíttatása az erre a célra

fenntartott és létesített intézmény keretein belül, a megfelelő képesítéssel rendelkező pedagógusok által (Mezei, 2003). Munkám során megállapíthatom, hogy az országban végbemenő politikai törekvések, irányvonalak egyaránt befolyásolják az adott intézmény oktatási és nevelési törekvéseit, módszereit és eszméit. Erre Ukrajna történelme során több alkalommal is volt példa.

A szülők számára akkor imponál egy iskola, ha abban magas színvonalú munka folyik, képzett pedagógusai vannak és azt nyújtja, ami a szülő elvárásainak eleget tesz a gyermeke nevelése, tanítása szempontjából. Egy tanintézetnek az alapszolgáltatásokon felül jóval több lehetősége nyílik az ismeretek és a kultúra fejlesztésére, ezt bizonyítják az iskolában zajló szakkörök, ünnepek, jeles napok méltatására megrendezett rendezvények megléte. Iskolákban ma is működik napközi, énekkar, néptánckar, kézműves szakkör, valamint a gyermekeknek lehetősége van különböző küzdősport edzéseken is részt venni. A tanintézet falain belül hatféle szakkör működik, énekkar – Kornejsuk Lili vezetésével, néptánckar – Botos Boglárka tánctanár irányításával, festészet – Szopko Margaréta vezetésével, aikido – Kukta Gergely vezérlésében, dzsúdó – Kovács Livia irányításával, valamint kézműves szakkör – Tóth Antónia vezetésével. Ezek mind azt tanúsítják, hogy a diákoknak a tanórákon kívül is biztosítva van a testi, lelki fejlődés lehetősége.

A közel nyolcvan éve működő tanintézet falain belül generációk nőttek fel, akik a tudás megszerzésén kívül számtalan élménnyel lettek gazdagabbak. Több helybéli és környékbeli pedagógusnak nyújtott és nyújt ma is nemcsak munkahelyet, hanem életcél, valamint örömforrást is egyaránt. A településen élő magyar kisebbség érdekében szervezett iskolaalapítási és építési akciókban a helyi lakosság, a szülők, az értelmiség, a helyi érdekvédelmi szervezetek mint együtt dolgoztak, küzdöttek és együtt örültek az elért eredményeknek. Kárpátalja életében, Ungvár magyar középiskolája egy olyan kohéziós erő, mely egykor összekovácsolta és több évtizede tartja egységben a város magyar ajkú lakosságát egy nemes cél, a gyermekeink jövője érdekében.

2.6. A végzett kutatás elemzése, a kutatás eredményei

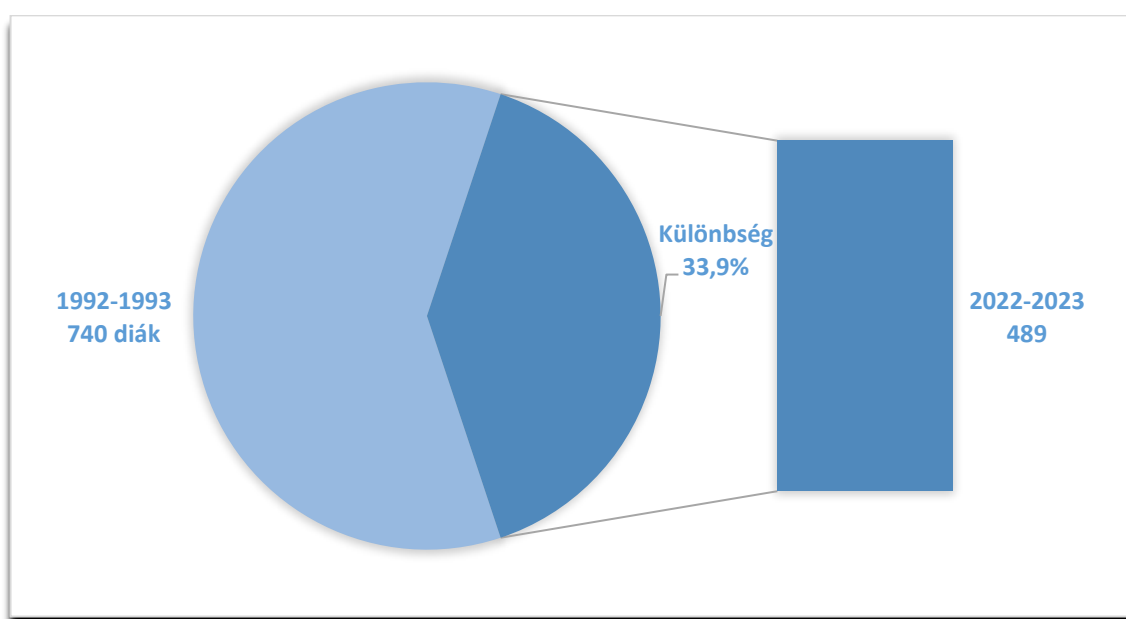
A tanintézmény történelmi múltjának feltárásán kívül az intézmény diákjainak koronkénti létszámi változásait vizsgálom munkám során, melyhez az iskola archivumában jutottam. Sajnálatos dolog, hogy a legkorábbi feljegyzések csupán az 1960 – 61-es tanévből maradtak fenn. Ennél korábbi adatokat csak az intézmény megnyitásának évéből, 1946-ból találtam. Akkor 652 tanulóval kezdte meg munkáját az iskola, melynek létszáma, véleményem szerint, az évek során nagyban nem változott. Erre enged következtetni a következő évtizedek vizsgálata. A 360 éves történelmi múltra visszatekintő tanintézmény diáklétszáma az 1955-től számítható harminc év alatt 400-600 fő között ingadozott. Sokkal érdemlegesebbnek tartottam számszerűen vizsgálni azt az

időszakot, amikor a kárpátontúli terület kikerült a szovjet fennhatóság alól. A „vasfüggöny” lehullása után lassacskán elindult a létszámnövekedés, ami többek között az anyaországba való betekintésnek volt köszönhető. Ez egyben az új ukrán érát is jelentette. Az évszázadok óta keveredő ungvári lakosság megérezte Magyarország gazdasági és kulturális magaslatát és kiutat látva a nehéz helyzetből lemondott az asszimilációról, így újra megtelt a magyar iskola. Munkám során tüzetesebben vizsgálom az elmúlt 30 évet, az 1992-2022 közötti időszakot, amikor Kárpátalja már Ukrajna részeként szerepel. Az imént felvetett állítások bizonyítására az iskola dokumentációjában bukkantam megfelelő forrásra, melyből a diáksereg létszámi alakulásának változása mutatható ki.

A táblázatban tanévenkénti számadatokat láthatunk:

1992- 1993	1993- 1994	1994- 1995	1995- 1996	1996- 1997	1997- 1998	1998- 1999	1999- 2000	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004
740	785	848	883	937	1019	987	980	962	952	911	870
2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009	2009- 2010	2010- 2011	2011- 2012	2012- 2013	2013- 2014	2014- 2015	2015- 2016
679	612	516	463	456	483	443	389	347	383	428	456
2016- 2017	2017- 2018	2018- 2019	2019- 2020	2020- 2021	2021- 2022	2022- 2023					
469	499	521	541	551	540	489					

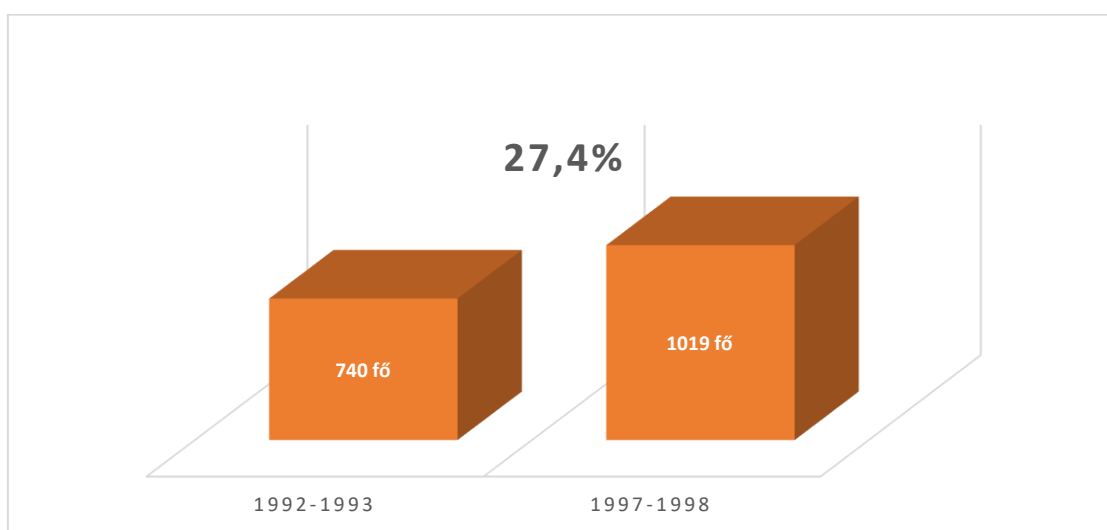
2.táblázat. A diáklétszám alakulása az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolában 30 évre visszamenőleg

1.ábra. A diákok létszámának különbsége a vizsgált időszak első és utolsó tanévében

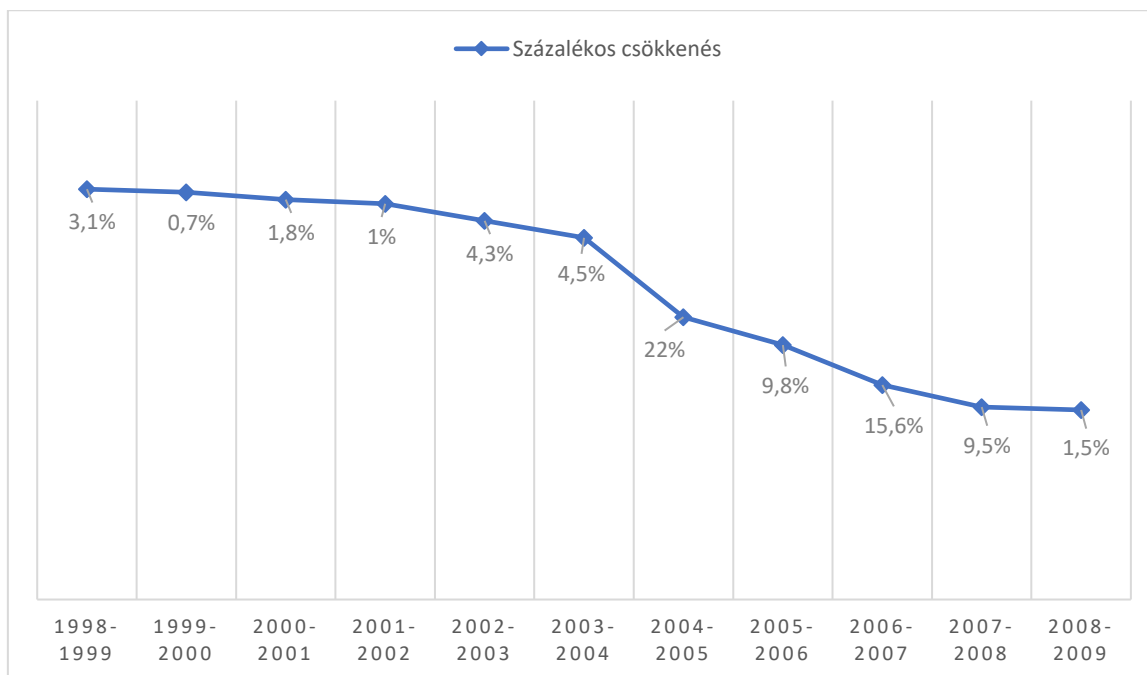
A számadatokat összevetve jól látható, hogy évről-évre csökkenő tendenciát mutat az iskolában tanuló diákok létszáma. Az 1992 – 1993-as tanévet 740 tanulóval indították, míg a 2022 – 2023-ast 489-cel, ami 251 diákkal, vagyis 33,9%-kal kevesebb, mint 30 évvel korábban. Napjainkban jelentősen megnőtt a külföldre való elvándorlás rátája, amiért számtalan ok felsorakoztatható, kezdve az ország hanyatlóban lévő gazdasági helyzetétől, a sorra érkező kisebbségi törvényekig (Tátrai et al, 2018), majd a háborúig. Ezen tényezők jelenléte mind befolyásolja a régióban élők lélekszámi adatait, melyből következik az iskolába járó diákok létszámi csökkenése.

A vizsgált időszakban a legkiemelkedőbb az 1997 – 1998-as tanév, melyet a legmagasabb diáklétszámmal kezdte meg a tanintézmény, mely több mint kétszerese a jelenlegi diáksereg létszámának. Akkor, 1019 tanulót oktattak az intézmény falain belül, ami 27,4%-os növekedést jelent az 1992 – 1993-as tanévhez viszonyítva.

2.ábra. A diákok létszámának növekedési aránya

Az épület bővítése bár folyamatban volt, mégis egy helyben toporgott, akkor vette át az iskola irányítását Árpá Péter, kire azonnal nehéz feladatok hárultak. Az intézmény vezetésén kívül, mely épp hely szűkében volt, két váltásban voltak kénytelenek tanítani. Mindezek ellenére szemmel látható létszámnövekedés a magyar tannyelvű iskolában. A következő tanévekben ugyan csökkent a diáksereg lélekszáma, de csak néhány százalékkal, az 1998 – 1999-es évet 3%-kal, az 1999 – 2000-est még 0,7%-kal kevesebb tanulóval indították. A lemorzsolódás apránként következett be, de a 2008 – 2009-es tanévre már elérte a több mint ötven százalékos létszámcsökkenést, melyet az alábbi ábra segítségével jól láthatunk.

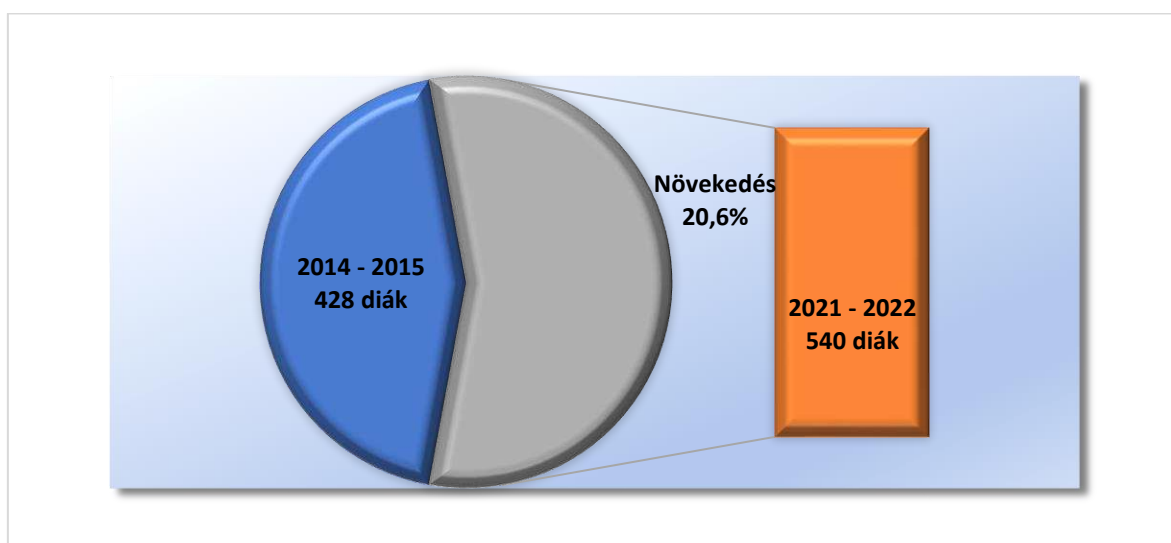
3.ábra. A diákok létszámának zuhanása 1998-2009 között

Az fentebb említett nehézségeket tetézte a későbbiekben az Oktatási Minisztérium azon rendelete, mely a 2007-es tanévtől lépett életbe. A parancs értelmében a kimeneti 9. és 11. osztályosok az anyanyelvi vizsga helyett ukrán nyelven kellett, hogy megmérettessenek (Orosz, 2012b). Azonban a változások, a magyarságot érte csapások, a nehézségek jelenléte nem állította meg azon szülők szándékát, akik a Daykába kívánták iskolába járatni gyermeküket, ezt bizonyítja az öt tanév (1998-tól 2003-ig), amikor az intézmény diáklétszáma stabilan 900 fő fölötti volt. Ahogy már korábban is említettem, az ungvári lakosok gyermekeinek nem voltak különösebb problémái az államnyelvvvel, hisz vegyesnyelvű környezetben éltek és több esetben vegyes házasságból származtak. Ennek okán bátran iskoláztatták be magyar tannyelvű intézménybe gyermekeiket, hisz tudták, hogy a vizsgákon helyt állnak majd, mint magyar, úgy ukrán nyelven is.

A 2003 – 2004-es valamint a 2004 – 2005-ös tanévek között egy hatalmas törés látható, hiszen iskolánkban közel 200 diákkal lett kevesebb, ami csupán az előző tanévhez viszonyítva 22%-os létszámcsökkenést jelent. A drasztikus zuhanás a történelmi események tudatában nem meglepő, hiszen 2004 szeptemberében újra megnyílt Ungváron a Drugeth Gimnázium, melynek élére a Középiskola egykori magyar nyelv és irodalom tanárát, Kovács Pétert nevezték ki, aki a mai napig irányítja a tanintézetet. Ezzel, a városnak már két, egymástól különálló magyar tannyelvű iskolája lett. A gimnáziumi osztályokba a V-től XI-ig iratkozhattak át a diákok, az elemiiskola 4 osztálya sértetlenül megmaradt a Dayka Gábor Középiskolában. Az iskolai parancskönyveket vizsgálva kijelenthetem, hogy a 2004 – 2005-ös tanévet az intézmény minden idők legjobb eredményével zárta, mivel 9 tanulót tüntettek ki éremmel.

2005-től 2013-ig folyamatosan zuhant a diákok létszáma, melynek több oka is van, többek között a gimnázium jelenléte, melynek történelmi elődje magasabb színvonalú oktatással kecsegtette a tanulókat és szüleiket. A jelenlegi igazgatóasszony elmondásai alapján, bár az iskolák között a különválást követően is megmaradt a „testvérintézményi” viszony, több pedagógus oktatott mindkét tanintézetben is, a tantestületek egymással jó viszonyt ápoltak, azonban azokat a szülőket, melyek eltökélt szándékkal inkább a gimnáziumba adták be, vagy át gyermeküket, lehetetlen volt visszatartani. A létszámcsökkenésnek másik oka, az állam által kiadott további törvénytervezetek, törvénykezések. 2004-től Ukrajna elnöke Viktor Juscsenko lett, akinek célja az ukrán, mint államnyelv megszilárdítása, valamint egy nagy nemzetállam létrehozása volt. 2005-től országunk a bolognai rendszerhez csatlakozva, azt ürügyként felhasználva, minden rendelkezést az ukrán nyelv hivatalának megerősítésére hajtott végre. Az intézkedések egészében reformálták meg az oktatást, az iskolákban nagyobb óraszámokban oktatják az ukrán nyelvet és irodalmat, valamint megváltoztatták a felsőoktatás szerkezetét. 2008-tól kötelezővé vált az ukrán nyelvű felvételi vizsga a felsőoktatási intézményekben való továbbtanuláshoz. Az intézkedések azt eredményezték, hogy a főképp magyar környezetben nevelkedő gyermekeket ukrán tannyelvű iskolákba írták be, hogy kellőképp elsajátítva az államnyelvet, a későbbiekben boldogulni tudjanak, hisz az ukrán független tesztelésen rosszul szereplők előtt zárva maradt a továbbtanulási lehetőségek ajtaja. (Csernicskó, 2012)

A vizsgált időszakban a 2012 – 2013-as tanévben volt a legkevesebb tanulója az iskolának, mindössze 347 fő. Az újonnan meghozott törvények árnyékában ez nem meglepő változás és nem azt jelenti, hogy eltűnt a magyar ajkú lakosság fele a környékről, csupán egy helytálló képet mutat az államvezetés hozzáállásáról, a kisebbségi őshonos népekkel való szándékáról. Hisz mi más lehetett az intézkedések célja, ha nem az, hogy a Kárpátalján megmaradt maroknyi magyarságot teljesen „magába olvassza”.

4.ábra. A diákok létszámának növekvő tendenciája 2014-2022 között.

2014-től 2021-ig az iskola diákjainak száma évről-évre növekedni kezdett. A 2014 – 2015-ös tanévet 428 diákkal, azonban a 2021 – 2022-est már 540 tanulóval kezdhette meg a tanintézet. A növekedésre okot adott, hogy a régióban élő ukrán nemzetiségű családok körében egyre népszerűbbé vált az európai országokhoz való közeledés, esetünkben Magyarországhoz. A magyar nyelv elsajátításának pedig a legjobb módja, ha a gyermeket kisiskolás korától magyarul oktatják. Az ilyen gyermekek anyanyelve az ukrán marad, így a külső független tesztelés nem okoz számára nehézséget, ha hazai felsőoktatási intézmény választ, emellett, amennyiben a magyarországi továbbtanulás lehetősége mellett dönt, akkor is megállja helyét.

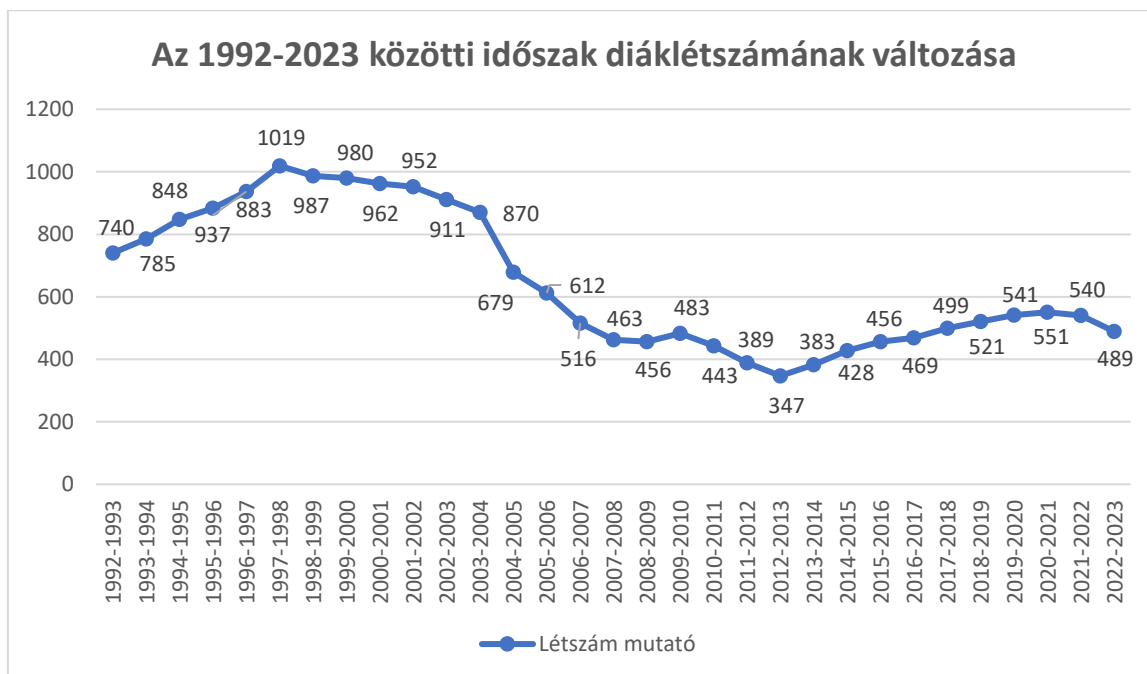
Az imént említett időszakban sorra jelentek meg a kisebbségi anyanyelvhasználati jogokat porba tipró rendeletek, törvénykezések, mind a Porosenkó kormány, mind a jelenlegi alatt. A 2015-ben elfogadott törvényjavaslat értelmében minden 11. osztályos végzős diáknak a külső független tesztelés formájában kell érettségit tenniük akkor is, ha nem szándékoznak tovább tanulni, a rendelet 2018-ban lépett életbe (Pallay, 2014).

A sorra érkező törvények nem befolyásolták negatívan a tanintézmény diákjainak létszámát, hiszen a 2014 – 2015-ös tanévtől szinte a mai napig tart a növekvő tendencia. 2017 szeptemberében az ukrán parlament által elfogadott törvény szerint a jövőben csak az elemi osztályokban lesz lehetőség anyanyelvi oktatásra, ennek megvalósítása még nem következett be és remélhetőleg nem is fog. 2018-tól az elemi osztályos tanulókat a NUS keretein belül oktatják, jelen pillanatban az intézményünkben 1-től 5. osztályig zajlik az új forma szerinti tanítás.

A jelenlegi ukrán elnök, Volodimir Zelenszkij, 2021-től az oktatási intézményeket megreformálva a középiskolák helyére líceumokat hozott létre, mely alól eddig kivétel a régióban az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola, hogy meddig marad meg minőségében középiskolának, azt nem lehet tudni. A 2022-ben kitört ukrán-orosz háború következtében az iskola több, mint 50 diákot veszített a 2022 – 2023-as tanévben. A jelenleg számoltartott 489 diák közül csak 408-an tanulnak jelenléti oktatásban, a maradék 81 tanuló családi, vagy online oktatásban vesz részt, mivel sok szülő külföldre vitte gyermekét, ahol be is iskoláztatta.

A 31 tanévet összehasonlítva megvizsgáltam nemcsak a diákok létszámának változásait, hanem azokat az országban zajló történéseket is, melyek befolyásolták annak alakulását. A kárpátaljai magyarság számára mindenekelőtt fontos, hogy gyermekük anyanyelven tanulhasson, hisz csak úgy képes később a társadalom hasznos tagjává válni. Ezért is kap fontos szerepet egy régió történelmében az iskolatörténeti kutatás, mely által hű képet kaphatunk az országban zajló politikai irányelvekről, tevékenységének hatásáról, befolyásáról az itt élő őshonos kisebbségi népek tekintetében. Nem lehet elmenni azon tények mellett sem, amelyek az iskola nehéz életéről tesznek

tanúbizonyoságot. A szülőföldön való megmaradásnak lehetősége csak abban az esetben adott, ha az ország vezetése nem vet gátat elé. Az anyanyelvi oktatás visszaszorítása, a magyar iskolák bezárása elvágja az itt élő magyar nép gyökereit. Minden kornak megvan a maga „harca”, ahogy annak idején harcokat kellett megvívni az iskola megnyitásáért, úgy a mai kor emberének is meg kell vívnia a megmaradásért.

5.ábra. Az 1992-2023 közötti időszak diáklétszámának változása

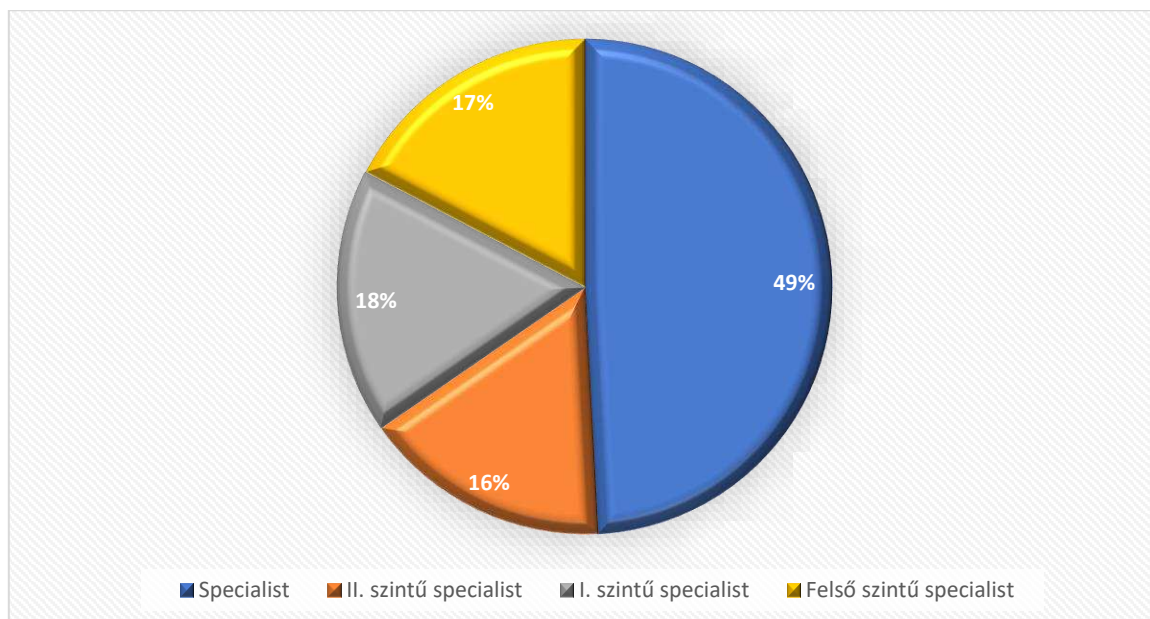
A diagramm legmagasabb értéke az 1019 fő, míg a legkevesebb a 347 fő. Az adatok alapján a tanulói létszám átlagosan az elmúlt 31 tanévben 650 fő volt.

További kutatómunkám során megvizsgáltam az iskola archívumában lévő dokumentumok azon feljegyzéseit, ahol az intézményben 1999-2023 közötti időszakban pedagógiai munkát folytató személyek listája, valamint róluk egyéb származási, végzettségi, pedagógiai kvalifikáció szerinti adatok szerepelnek. Az intézményben dolgozott és ma is dolgozó oktatók pedagógiai rang, nem és nemzetiség szerinti besorolását 24 tanév adatai alapján tanulmányozom. Ahhoz, hogy átlátható képet kapjak és az adatokat össze tudjam vetni, nem csak az adott időszakban vizsgáltam, hanem elkülönítettem 4 ciklust, melyek a következők: 1999-től 2006-ig, 2007-től 2012-ig, 2013-tól 2018-ig valamint 2019-től 2023-ig. Fontosnak tartottam vizsgálni az intézményi tanerő mibenlétét, hisz csak abban az esetben tudunk a tanintézményben zajló oktatási folyamat színvonaláról, az iskolai környezetről helytálló következtetéseket levonni, amennyiben feltárjuk az iskolában dolgozó, a gyermekek nevelésében, fejlődésében mérvadó szerepet játszó egyének nemi, nemzeti, származási, végzettségi adatait. Az összegyűjtött és összesített anyagot néhány kiemelkedő munkát végző pedagógus életpályájának megörökítésével és vizsgálatával zárom.

Ukrajnában, így Kárpátalján is nagy hangsúlyt fektetnek a pedagógusok folyamatos továbbképzésének megvalósítására. Országunkon belül minden pedagógiai munkát végző diplomás személy számára elengedhetetlen évente részt venni továbbképző tanfolyamon vagy tanfolyamokon, ezen kívül nem ritkábban, mint öt évente, minden pedagógusnak kötelező az *atesztációs* vizsga letétele. A pedagógusok rangját érintő rendelet megtalálható Ukrajna „Oktatásáról” (Pro Osvitu) szóló jogszabályában, melynek 27. az „Általános középfokú oktatásról” szóló cikkeje kimondja, hogy minden közép és általános iskolában tanító pedagógus kötelező nem később, mint öt évente atesztációs vizsgát tenni. Ukrajnában az atesztáció a pedagógiai kvalifikáció magasabb szintre léptetése céljából került bevezetésre. A vizsga célja az oktatói tevékenység átfogó értékelése egy arra a célra létrehozott bizottság által. Az értékelés során a testület megbizonyosodik arról, hogy alkalmas-e a pedagógus az oktató-nevelő munka ellátására, felméri képzettségének szintjét és annak megfelelően pedagógiai rangot rendel, mely által, az ukrán törvények értelmében, a tanár bérének megemelésére kerül sor. Az Oktatási Tudományos Minisztérium által jóváhagyott, 2010-től bevezetésre került 930. rendelet értelmében *„az oktatási és egyéb intézmények alárendeltségébe tartozó központi végrehajtó hatalmi szervek a régió központi oktatási végrehajtó hatalmi szervével egyetértésben kidolgozhatják a pedagógiai dolgozók minősítésére vonatkozó szabályzatukat, amely meghatározza a képesítési kategóriák, pedagógusi besorolási fokozatok kiosztásának feltételeit és eljárásának rendjét, azáltal, hogy figyelembe veszi a pedagógus munkavégzését, képességeit, valamint hozzáértését.”* (Міністерство Освіти і Науки України, НАКАЗ N 930, 06.10.2010. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників)

Országunkban a középiskolai oktatók tudásszintjét 4 fokozattal jelölik. A legalsó fokozat a *specialist* (szakember), aki rendelkezik bakalavrus vagy magiszteri fokozatú oklevéllel és kevesebb, mint 2 éve lát el pedagógusi feladatokat. Ezt követi a *II. szintű specialist*, aki legalább 2 éves szakmai tapasztalattal rendelkező tanár vagy tanító, és átesett már egyszer kvalifikációs vizsgán, majd az *I. szintű specialist* és a legmagasabb kategória a *felső szintű specialist*, azon pedagógusok, akik rendszeresen atesztálódtak.

A választott kutatási perióduson, azaz a 24 tanéven belül szám szerint 174 pedagógus fordult meg az ungvári magyar tanintézetben, melyek többségében az alapszintű, specialist kategóriai besoroláshoz tartoztak. Ám ez nem azt jelenti, hogy nem szakképzett oktatókról beszélünk. Mindegyik pedagógus rendelkezik felsőfokú végzettséggel egyaránt, ami a mellékletben csatolt összesített táblázat alapján megtekinthető.

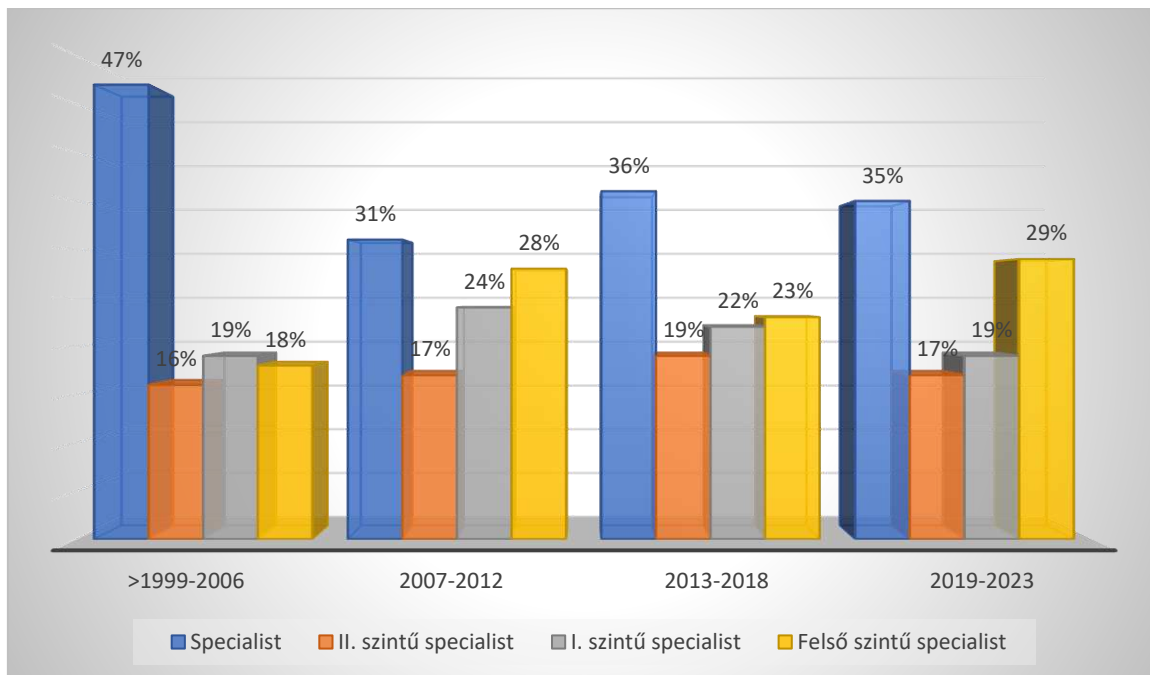

6.ábra. A pedagógusok kategória szerinti besorolása az 1999-2023 közötti időszakban

Az ábrán feltüntetett adatok alapján elmondható, hogy összességében a középiskolában 24 tanéven át oktató pedagógiai munkát ellátó személyek többsége, azaz 49%-a kizárólag a felsőfokú végzettséget igazoló okmány birtokában voltak. Ez annak tudható be, hogy több friss diplomás végzős nem volt elkötelezve a szakma irányába, így néhány év elteltével tovább állt, nem atesztálódott, az élet egyéb területén keresett megélhetési lehetőséget, vagy éppen más országban. Az iskola történetének feltárásánál már említettem, hogy sokan költöztek külföldre a jobb megélhetés reményében. A vizsgálat során levonhatjuk azt a következtetést, hogy a tanerő tekintetében nagymértékű mozgás tapasztalható.

Az I. kategóriával rendelkező személyek a pedagógusok 18%-át, a Felső szinttel rendelkezők a 17%-át, a II. kategóriával ellátott pedagógusok pedig a 16%-át tették ki az iskolai oktatóknak. Ezek azon pedagógusok, akik szakmájukhoz hűen, folyamatos továbbképzéseken és kvalifikációs felméréseken vettek részt. A vizsgálat eredménye alapján a megfogalmazott hipotézis, mely szerint az intézményben színvonalas oktatói munka folyik teljesen helytálló, hisz ha nem is nagy mértékben, de többségben voltak azok az oktatók, akik valamilyen pedagógiai rangot már elnyertek. Az tanintézményi oktatás minőségének megállapítása szempontjából korrekt képet kaptam.

Vegyük sorra a négy elkülönített időszak adatait, mely alapján még inkább megerősíthető vagy épp cáfolható megállapításom. A periódusok ciklusonkénti szórása tekintetében találhatóak átfedések, hisz akadnak olyan oktatók, akik már a vizsgált időszak előtt és mai is a tanintézet dolgozói. Az alábbi diagramm intervallumonként mutatja be a tanárok rang szerinti adatait.

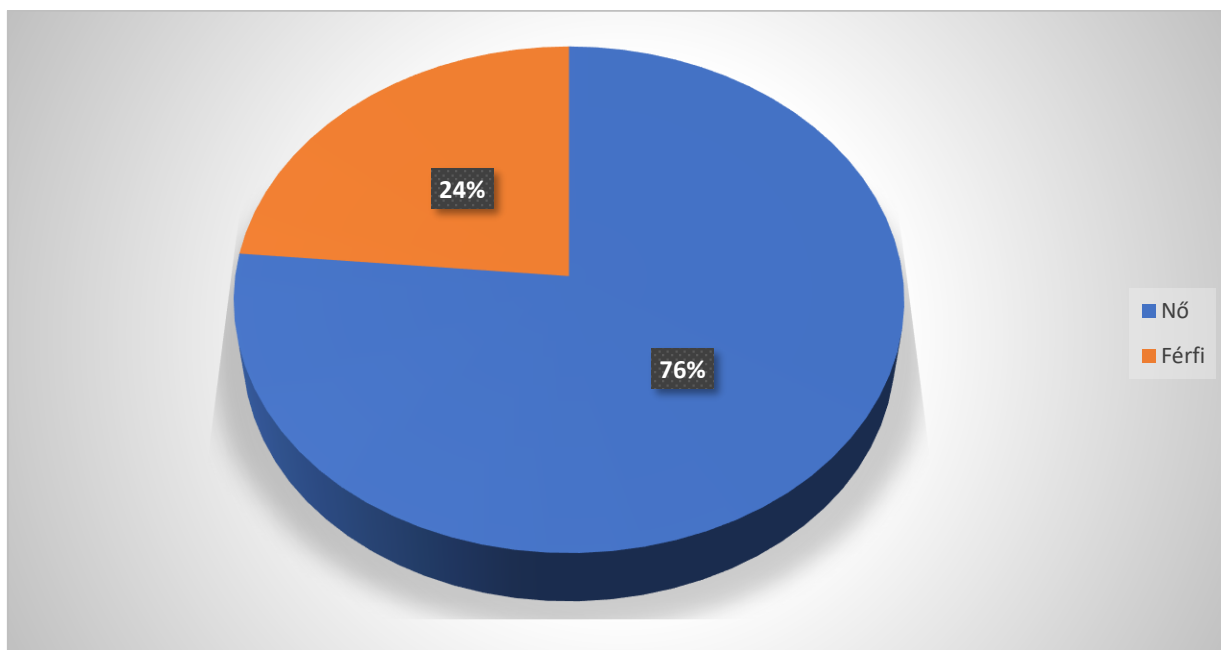

7.ábra. A pedagógusok kategória szerinti besorolása négy perióduson belül elkülönítve

Hasonló eredményeket kapunk, ha összevetjük a ciklusos analízist az összesített kutatásban szereplő adatokkal. Az első oszlopban az 1999 előtti időszaktól 2006-ig százalék szerinti megoszlásban a pedagógusok 47%-a csak alapszintű kategóriai besorolást kap. Ennek mértéke jelentősen csökken, szám szerint 16%-kal a második periódushoz viszonyítva. A 2013-2018 közötti időszakban a pedagógusok csupán 36%-a, az utolsó mért időszakban pedig 35%-a kap alapfokú kategóriai szintet. Ebből azt a konzekvenciát tudjuk levonni, hogy az intézmény nagy figyelmet fordít a pedagógusai fejlesztésére, motiválására, a szakma iránti elhivatott magatartásra. Ami a magasabb pedagógiai rang szerinti besorolást illeti, a Felső szinttel rendelkező tanárok száma is évről-évre növekedett, míg az első ciklusban csak 18%-uknak, a másodikban már 28%-uknak, a harmadikban 23%-uknak az utolsóban pedig 29%-uknak van a legmagasabb kategóriája. Amennyiben megfigyeljük a 2019-2023 közötti intervallumot a jelenleg is zajló oktatómunka minőségéről kapunk aktuális képet, ahol a tantestület 65%-a rendelkezik az alaptól magasabb, valamilyen rangi fokozattal.

A pedagógusok nemi hovatartozásának mutatóit vizsgálva beigazolódni látszik azon megállapítás, hogy a szakma, női foglalkozássá vált az évek során. Több kutatás, felmérés született hazánkban és a világ más országaiban is, melyben statisztikai adatokkal tudják alátámasztani, hogy a pedagógus szakma mára elnőiesedett. A régebbi korokban az oktatóról alkotott kép egy nagy tudású, tapasztalt férfit ábrázolt, aki tekintélyt sugároz és szívesen megosztja megszerzett tudását a fiatalabb generációkkal. Az idő múlásával, az oktatási intézetek a tanításon kívül gyermekellátási szerepet is kaptak, ennek folytán a témában felértékelődött a nők szerepe. A férfiak mára szinte

teljesen eltűntek az oktatásból, ami arra enged következtetni, hogy a folyamat egy természetes kiválasztódás következménye és nincs már szükség férfi oktatókra. Azonban e témában is számos közvéleménykutatás született, mely szerint mindenképp szükség van férfi pedagógusokra is, hisz a gyermekek szemében releváns, mint a férfi szerepmódelld képviselője. Kutatásom során tüzetesen megvizsgáltam az iskolában megforduló pedagógusok összlétszám adatai alapján a nemi hovatartozásuk rátáját (8. ábra), majd a négy előre elkülönített ciklusokon belül is tanulmányoztam.

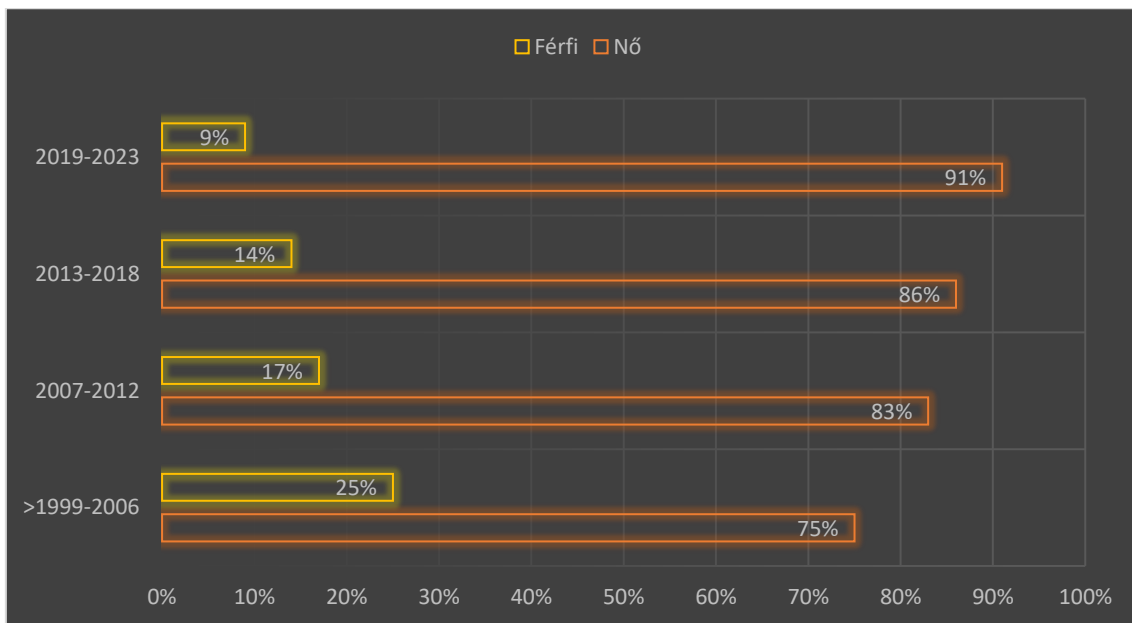

8.ábra. A pedagógusok nem szerinti megoszlása 1999-2023 között

Intézményünkben, az 1999 és 2023 közötti időszakban oktató 174 pedagógus közül 133 nő nemű, és mindössze 41 férfi nemű tanár dolgozott. Tehát a tanárok 24%-a volt csupán férfi. Jelentős többségben vannak, és voltak eddig is a nő nemű oktatóink. Ebből kifolyólag az intézmény helyzete tekintetében is helytállóak azok a korábban nyilvánosságra hozott statisztikai adatok, melyek a nők többségét támasztják alá a szakmában.

A problémának okára több tényező is felsorakoztatható, de véleményem szerint, a fő indok, hogy a tanári szakma alacsony bérezést tud csupán garantálni, a férfiaknak pedig, mint családfenntartó szerepet kell betölteni, így nem kifizetődő a szakmához való hűnek maradás. Úgy gondolom, hogy hiába szereti egy egyén a munkáját, ha az számára nem nyújt kielégítő életkörülményeket, akkor kénytelen egyéb megoldás kereséséhez folyamodni.

Kutatómunkámat nemi hovatartozás tekintetében szintén azokra az elkülönített időszakokra vetítem ki, melyeket a pedagógiai rang szerinti osztályozásnál alkalmaztam.

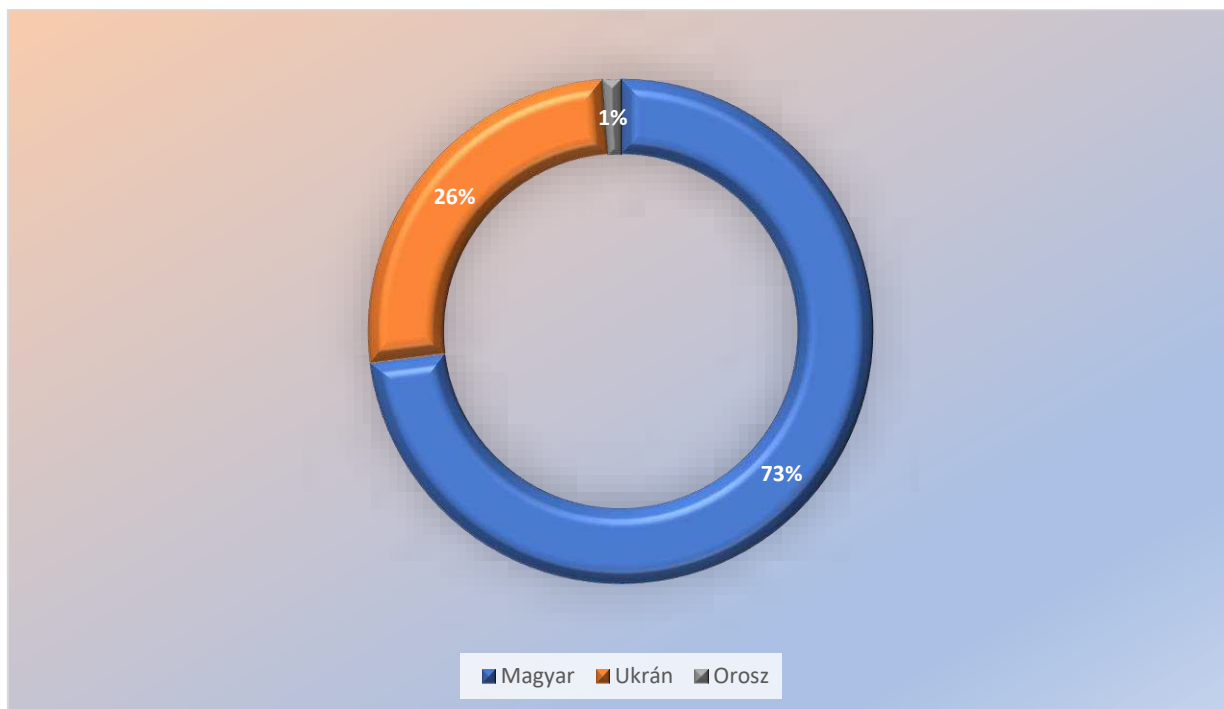

9.ábra. A pedagógusok nem szerinti megoszlása négy perióduson belül

A vizsgálat eredményei alapján jól látható, hogy mind a négy ciklusra igaz az állítás, miszerint a nők vannak túlnyomó többségben. A 9. ábrán a tanárok periódusos nem szerinti megoszlását láthatjuk. Az, hogy elenyésző számban fordulnak elő a férfiak az intézményi tanerő között, az bizonyos. Viszont, amennyiben összehasonlítjuk az időközönkénti százalékos adatokat, azt is megfigyelhetjük, hogy a férfiak létszáma folyamatosan csökkenő tendenciát mutat, hisz az első szakaszban még az oktatók 25%-a volt férfi, ezzel szemben mára már csupán 9%-uk tartozik az erősebb nem egyedeihez. A zuhanás természetesen nem egyik évről a másikra következett be, eleinte csak 17%-os az arány, majd 14%-ra szorult vissza, és 20 év kellett ahhoz, hogy a női nem képviselői közül kerüljön ki a tanintézetben dolgozó pedagógusok 91%-a. A pedagógusok munkaeszköze nemcsak az előzőleg elsajátított tudás, kifejlesztett kompetenciák összessége, vagy a szakmája iránti elköteleződésének kinyilatkoztatása, hanem minden megnyilvánulása, viselkedése és az egész személyisége is az, épp ezért van szükség az oktatásban kivételes, színes tanáregyenlőségekre, nőkre és nemkülönben férfiakra.

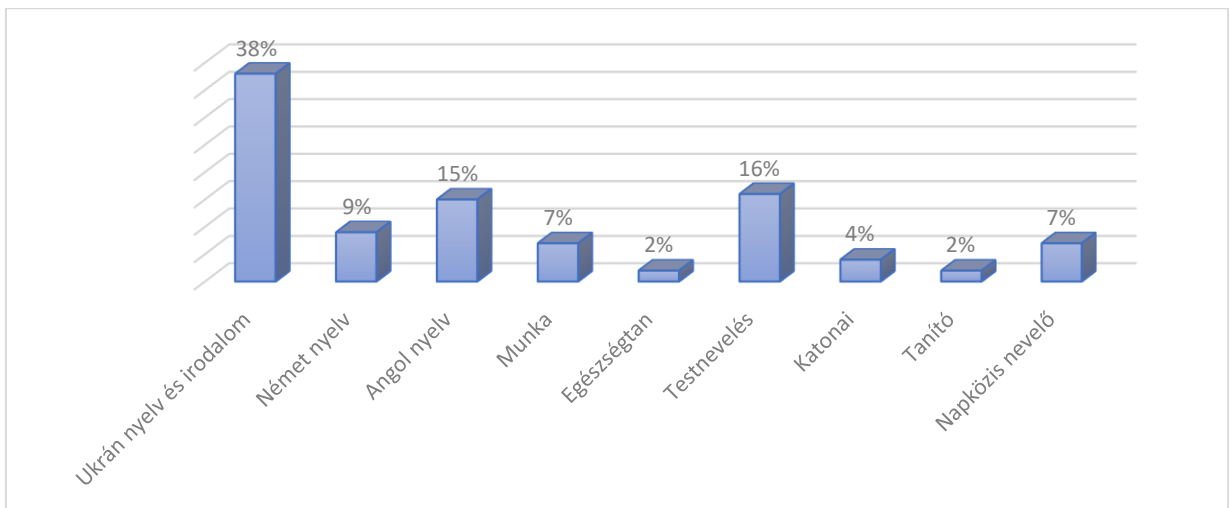
Kutatómunkám egyik alpontja a nyelvi kérdés problémája régiókon belül. A nyelvi együttélés sikerességének tudható be, ha egyazon intézmény munkavállalói nemzetiségüktől függetlenül képesek a közös, hatékony munkavégzésre, esetünkben a gyermekek oktatására. Mivel kutatásom során nemcsak magát az iskola történetét, az intézmény diákjait, hanem az itt korábban és jelenleg munkát vállaló pedagógusokat egyaránt vizsgálom, fontosnak tartottam a tanerő összetételének nemzeti identitását is tanulmányozni. A már korábban alkalmazott intervallumok segítségével és az összesített adatbázist felhasználva megállapítottam, hogy a középiskolában magyar, ukrán és orosz nemzetiségű oktatók is vállaltak munkát. Régiómban az oktatás kérdése előkelő helyen

szerepel, hisz Kárpátalja soknemzetiségű terület. Úgy gondolom, hogy egy olyan nyelv oktatása, mely a gyermeknek nem az anyanyelve, csak annak függvényében valósulhat meg sikeresen, ha a nyelvet tanító pedagógus az adott ismeret teljes tudatában van, az elsajátíttatani szándékozott nyelv anyanyelvi szintű beszélője, vagy az oktatónak magának az anyanyelve. Iskolánkban nagy figyelmet fordítanak arra, hogy az ukránt, mint államnyelvet, ukrán nemzetiségű tanítók tanítsák, erről tesznek tanúbizonyságot az oktatók nemzeti összetételének vizsgálati eredményei.

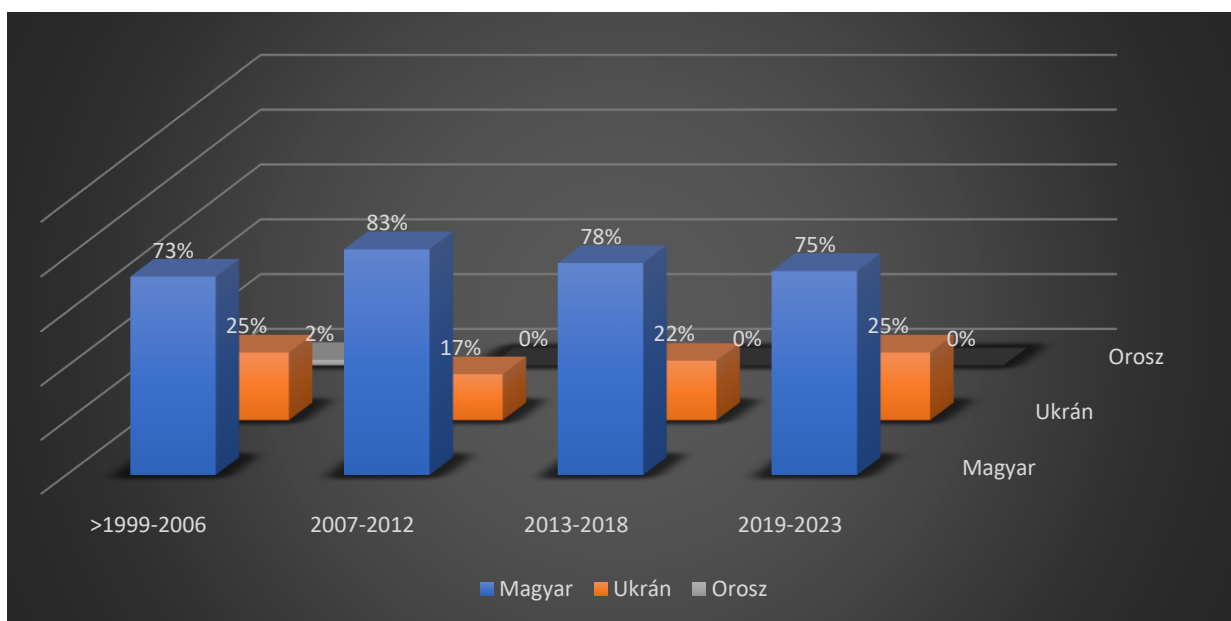
10.ábra. A pedagógusok nemzetiség szerinti megoszlása 1999-2023 között

A 24 éves periódus vizsgálatának eredményeit a 10. ábrán láthatjuk. Az oktatók többsége, szám szerint 73%-a évtizedeken keresztül magyar nemzetiségű volt. Úgy gondolom, hogy ez a magas eredmény nem meglepő egy magyar tanítási nyelvű oktatási intézmény tekintetében, hisz ki más, ha nem magyar anyanyelvű pedagógusok tanítsák a felnövekvő magyar nemzedéket. Ugyancsak figyelemre méltó az ukrán nemzetiségű oktatók száma, hisz a vizsgált 174 tanár közül 45-en vallották ukránnak magukat. Orosz nemzetiségű volt mindössze 2 tanár, az egykori igazgató Aljohin György és lánya. Véleményem szerint, ezek az eredmények azt bizonyítják, hogy az iskola tanulói többnyire magyar környezetben edukálódtak, megkapták az identitásformáló nevelést. Az itt dolgozó pedagógusok körében megszilárdult az összetartozás érzése, mindemellett megtanultak együttműködni más nemzetiségű kollégáikkal is egyaránt.

11.ábra. Az ukrán nemzetiségű pedagógusok oktatott tantárgy szerinti megoszlása

Oktatott tantárgyak alapján is tanulmányoztam az ukrán nemzetiségű oktatók arányát, mely alapján megállapítható, hogy a legtöbb ukrán pedagógus ukrán nyelvet és irodalmat tanított intézményünkben. A testnevelés tanárok 16%-a, az angol és német nyelv oktatók 15-, 9%-a volt nem magyar ajkú oktató, a többi tantárgy tekintetében (munka tanárok, napközis nevelők, katonai tanárok, egészség- és alsós tanítók) elenyésző százalékban fordult csupán elő. A 11. ábrán szereplő százalékos adatok alapján levonhatjuk a megfelelő következtetéseket, mely szerint a fő tantárgyakat magyar oktatók tanították az intézményben, de a hatékony államnyelv elsajátíttatása érdekében erre a tárgyra többnyire ukrán nemzetiségű tanítókat alkalmaztak.

12. ábra. A pedagógusok nemzetiség szerinti megoszlása négy perióduson belül

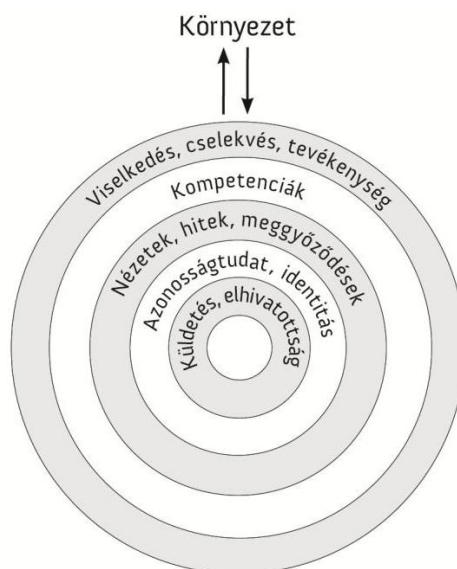
Az elkülönített négy korszakon belül is megvizsgáltam a nemzetiségi mutatókat (12. ábra), mely szintén alátámasztja az eddig megfogalmazott következtetéseket. A tanintézetben dolgozó pedagógusok háromnegyede minden időintervallumon belül magyar nemzetiségűek voltak.

Fontosnak tartom, hogy egy nemzeti kisebbség megfelelően elsajátítsa az állam hivatalos nyelvét, ám nem saját nyelvi örökségének elvesztése árán. Véleményem szerint helyénvaló, ha az ukrán nyelv és irodalom tantárgyakat ukrán nemzetiségű oktató tanítja, hisz eredményesebben, hibátlan akcentussal tudja a gyermek elsajátítani az államnyelvet. Mindezek mellett a többi, reál és humán tantárgyakat elengedhetetlen anyanyelven oktatni, hisz kizárólag így lehet zökkenőmentes a tananyag pontos megértése és memorizálása. Egy kisebbségi nemzet fennmaradását garantálja, amennyiben adott az anyanyelven való tanulásnak és munkavégzésnek a lehetősége.

2.6.1. Pedagógus életpályák

Számos olyan kutatás látott napvilágot olyan témában, mely vagy egy adott település iskoláinak pedagógusai körében végez felmérést, vagy épp a gyermeküket beiskolázni kívánó szülők körében. A szülők egy bizonyos része az iskola által foglalkoztatott pedagógusok munkájukhoz való hozzáállására alapozva választja meg gyermeke számára a legideálisabb tanintézményt. Több szakíró is megfogalmazta már kutatómunkája során, hogy a pedagógus személye és a munkájához hozzáadott értékei kulcsfontosságú szerepet töltenek be egy oktatási intézmény eredményessége szempontjából (Ferenc, 2015).

Korthagen felállította az úgy nevezett „*hagyma-modell*”-t, mely segítségével könnyebben definiálható a „*jó tanár*” kifejezés. Szerinte a szó meghatározása túlmutat egy olyan listán, melyben különböző kompetenciák vannak felsorakoztatva. A modell segítségével bemutatható a leendő tanár jó pedagógussá válásának menete. Korthagen a hagyma-modellen kívül eső területre helyezi azt a réteget, mely a pedagógust kívülről veszi körül, például ilyenek az őt érő ingerek, a körülötte lévő világgal végbemenő folyamatos impresszió. Az első, legfelső réteg maga a környezet felé való megnyilvánulás, a pedagógus viselkedése, cselekedetei, valamint tevékenysége, utána az elsajátított képességek, kompetenciák, majd a munkára vonatkozó meggyőződések, nézetek kapnak helyet. A következő rétegben az identitás, az önazonosságtudat, végül pedig a pályához való elhivatottság, a pedagógus missziója szerepel. A szintek nem külön álló rétegekre tagolódnak, egymás között állandó interakcióban működnek és minden szint éppúgy fontos. A szakíró kiemeli, hogy a főbb nézetek még a pedagógusok diákéveiben kialakulnak, de a pedagógusképzés hivatott arra, hogy minden réteg egyenként is fejlődjön és egymással kölcsönhatásban is megfelelően működjön, továbbá egyénileg gyakoroljon hatást minden személyre (Ferenc, 2015).

13.ábra. Korthagen: A változás „hagyma” modellje (2004) (Internetes forrás)

Szembrád Emil, az ungvári járási Gerény nevű faluban született 1933 augusztus 28-án. Szegény családi körülmények között nevelkedett, szülei: Szembrád Emil cseh nemzetiségű tanító, 1908-ban született Bécsben, Szembrádné Papp Erzsébet a magyarországi Nagymágocson született 1910-ben, 1932-ben kötöttek házasságot. Mindkét felmenője kitűnően beszélte a magyar és a cseh nyelvet. A II. világháború idején szülei elváltak, édesapja Csehszlovákiába települt át, *Szembrád Emil* édesanyjával maradt Ungváron. Diákja és később tanára is volt az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolának.

Az elemi iskolát Radváncon végezte. Az 1943 – 44-es tanévben az Ungvári Polgári Iskola első osztályába járt. Az 1944 – 1945 tanévben orosz és ukrán nyelvű tanfolyamot végezett. 1945 őszén az ungvári 22. Számú Középiskola 5. osztályába járt, a 6. osztályából 1946 őszén az újonnan megalakult Ungvári 10. Számú magyar tannyelvű iskolába írták át. A következő tanévben ebben az iskolában végezte el a kibocsájtó 7. osztályt. Az újra megnyílt magyar nyelvű iskola a felszabadulást jelentette számára és néhány hónap múlva az osztály legjobb tanulójának egyike lett. „Nagyszerű légkörben folyt a tanítás. Kitűnő tanáraink voltak: Harajda Mária (matematika), Sztegora Anna (magyar nyelv és irodalom, földrajz), Vladimir Olivér (orosz nyelv és irodalom), Begya György (történelem), Kormos Adél (történelem). Szakkörök (magyar irodalmi, matematikai), sportcsapatok (futball, kosárlabda, torna, futás) alakultak. A legnagyobb boldogság az volt, hogy mindent értettünk. A gondunk akkor kezdődött, amikor a következő tanév végén számunkra bezárultak az iskola kapui – ugyanis az iskola 7 osztályos volt.” (KISZÓ, é. n.)

A család nehéz anyagi körülményei miatt az iskola után munkába kellett állnia és az 1948-1951 években esti iskolában végezte el a középiskolát, az Ungvári 9. Számú Középiskolában.

1948 őszén az Ungvári 1. Számú Házgondnokság paszport-kezelője volt. 1949 októberétől 1951 szeptemberéig az Ungvári 3. Számú Népbiróság munkatársa, mint ügykezelő, később jegyzőkönyvet vezető titkár, majd a bíróság titkára.

1951-1956 között az Ungvári Állami Egyetem Vegyi Karának hallgatója. Az egyetemet kiváló eredménnyel végezte, okleveles kémikus és kémiatanári képesítést szerzett. Az egyetemi éve alatt is dolgozott, az 1952-1956 években műszaki önképzőkörök vezetője a Kárpátaljai Megyei Ifjú Technikusok Állomásán.

1956-ban az Ungvári 10. Számú Magyar Tannyelvű Középiskola matematika-, csillagászat-, fizika- és kémiatanára volt, 1961-ben pedig az Ungvári epidemiológiai, mikrobiológiai és higiéniai kutatóintézet tudományos munkatársa. A kutatóintézetben egy évet töltött, ahol napvilágot látott első tudományos cikke. Ezt követően az Ungvári Állami Egyetem munkatársa először a Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszék asszisztenseként, később előadó tanárként, majd főelőadóként. 1963-ban lett aspiráns. Nyugdíjazásáig a Félvezetők Kémiájának Tanszékén volt főelőadó tanár, majd docens. Később, 2003-2004 között az Ungvári Határmenti Állami Ellenőrző-toxikológiai Laboratóriumban volt fővegyész, majd tíz évig, 2004-től 2011-ig a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Természettudományok Tanszékének docense volt.

1960 július 16-án házasságot kötött Legeza Alizzal, aki 1938 február 4-én született Ungváron. Neje az Ungvári Állami Egyetem Biológiai Karát végezte. Okleveles biológus és biológiai-kémiatanári képesítéssel rendelkezett. Az 1962-1970 között a kereknyei nyolcosztályos iskolában tanított biológiát, majd 1970-től 2000-ig az Ungvári 6. Számú Középiskolában volt a biológia és gépírás tanárnője. Gyermeük nem született. Hiányát a tanítványaik pótolták, minden diákjukra sajátjukként tekintettek.

1993-tól tagja a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaságnak, 1994-től a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Tudományos Testületének, valamint 2000. december 6-tól a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének.

Három szabadalom köthető a nevéhez: egy háromkomponensű félvezető monokristály, egy bonyolult összetételű higanytartalmú vegyület és egy szupravezető anyag előállításának eljárás módjait dolgozta ki. Hozzávetőlegesen harminc vegyületet fedezett fel. A XX. század 60-as éveitől kezdve a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák számára a kémia tankönyvek zömét ő fordította magyarra. Publikációinak száma meghaladja a 300-at, ennek a tized része megjelent nemzetközi kiadványokban is.

A XX. század 80-as éveiben a Szovjetunió Állami Népoktatási Bizottsága „Kitünő eredményekért a munkában” éremmel, 2004-ben a Kárpátaljai Megyei Állami Adminisztráció „A régió fejlesztéséért” éremmel tüntette ki. 2019. december 13-án a Kárpátaljai Magyar Akadémiai

Tanács neki ítélte a 2019. évi díját „*A kiemelkedő tudományos, illetve tudományosvezetői munkásságáért*” természettudományok kategóriában.

„*Fő célom az volt, hogy megismerjem a természet titkait, s kutatásaimnak köszönhetően úgy gondolom, érdekes életet tudhatok magam mögött. Nyilvánvaló, hogy mindenki a boldogságra törekszik. Ám egy kínai mondás szerint a boldogsághoz jóság, a jósághoz bölcsesség, a bölcsességhez megértés és türelem kell. Ezt próbáltam szem előtt tartani.*” (KISZÓ, é. n.).

Néhány kiváló képességű tanulója: Schneidgen György – építészmérnök, Harajda András – gyermekorvos, Krón István – fizikus, Kontros Jenő – fizikus, Nagy József – nőgyógyász, Sütő Mihály – belgyógyász, Petky Mátyás – galvanizáló szakember és kitűnő fényképész, Dravetzky Éva – ideggyógyász, Cséke Tünde – ideggyógyász, Ordódy János – fizikus, Ortutay Péter – angol tanár, Kótyukné Kaluja Vera – tankönyvszerkesztő, Behun János – a Kárpáti Igaz Szó főszerkesztője.

Szemrád Emil jelenleg is Ungváron él, idén ünnepli 90. születésnapját. „*Rendkívül szerény, optimistán és bölcsen tekint a világ dolgaira, talán ez is a titka, hogy magas életkora ellenére fizikailag és szellemileg is friss, aktív. Egész életét a tudománynak és a diákjainak szentelte. Mindenkiben a szépet, a jót keresi.*” (KISZÓ, é. n.)

Árpa Péter, 1958. január 5-én született Ungváron pedagógus családban. Szülei és nagyszülei is tanárok voltak. Édesapja Árpa István, a zenetudományok doktora, megjelent több tudományos kiadványa, valamint alsó tagozatos gyermekek művészeti nevelésére, zene oktatásának programjára irányuló könyveket is írt. 1980-ban házasságot kötött Árpa Emesével, aki a 80-as évek végétől a mai napig kémiát oktat az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolában. Három gyermekük született, idősebb lányuk, Simon-Árpa Zsuzsanna vitte tovább a család tanári generációját, aki 2007 szeptemberétől szintén a középiskolában tanít magyar nyelvet és irodalmat, később igazgató helyettese lett. Másik lányuk Ponicz Noémi, a család énekzenesi vonalát vitte tovább, fiú gyermekük, Árpa Gergely, Magyarországon él, informatikus.

Iskolai éveit az Ungvári 1. Számú ukrán középiskolában töltötte, ahonnan gyakran ellátogatott a 10. Számú magyar iskolába, hisz rengeteg barátja és jövődöbéli felesége is ott tanult. 1974-től az Ungvári Állami Egyetemen biológiát hallgatott, majd 1976-ban bevonult a seregbe. Tanulmányait azonban csak később, a katonaságból hazatérve fejezte be, mondván: „*estiben nem elegendő szintű az oktatás*”. Az egyetem elvégzése után felvételt nyert doktoranduszi képzésre, de végül nem doktorált le, mert addigra, 1987-től az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola biológiatanára lett, néhány év múlva pedig igazgatóhelyettese. 1996 júniusától halála napjáig a középiskola igazgatója volt. A Kárpátaljai Magyar Iskolaigazgatók Fórumának alapítóelnöke, mely később beépült a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetségbe. Az

ő igazgatásának az éveiben kezdték meg az iskola falain belül méltatni a magyar nemzeti ünnepeket. Több tudományos cikke is megjelent, ukrán, orosz és magyar nyelven, az utóbbin a Kárpát-medencei kisebbségi értelmiségi fórumban. Az ő nevéhez köthető a tanintézetben a tesztek írásának bevezetése a diákok tudásának felmérése céljából.

„Vérbeli biológus volt! A diákok maguk között Péter'ba'-nak, Péterkének nevezték. Büszke volt fizikumára és előfordult, hogy torna órán a diákok kihívására megméretetett velük. Fontosnak tartotta a testmozgás népszerűsítését, sorra sporteseményeket rendezett az iskola falain belül és kívül is. Mindig volt ideje a gyerekekre, nagyon szerette őket, mindegyiküket személyesen ismerte, sokaknál haza is járt vendégségbe. Előfordult, hogy tévedésből a házigazda cipőjében tért haza. A gyermekekkel türelmes volt, a kollégáival kevésbé. Kifejezett szigorral ellenőrizte a pedagógusai oktatói tevékenységét és maga is munkamániás volt.” (Árpa Emese elmondásai alapján) *„A pedagógusnak annyira kell otthon lennie az általa tanított tárgyban, hogy bármikor bele tudja fűzni egyik diákja nevét, ha a tanóra során meg kell szólítania, majd ott folytatni a mondatot, ahol abbahagyta.”* – Árpa Péter (Árpa Emese elmondásai alapján)

Az iskola történetének bemutatás alapján tudjuk, hogy mennyi mindent köszönhet az iskola egykori igazgatójának, Árpa Péternek. Az iskola felépítése többek között áldozatos munkájának, kilincseléseinek, kitartásának köszönhető. Igazgatósága alatt létrehozott egy iskolai alapítványt, az Ungvári Magyarokért Alapítványt, mely a rászoruló tehetséges magyar diákoknak próbált kisebb adományokkal segítségére lennie. Az alapítvány sajnos az alapító halálával egyidőben megszűnt. Az igazgató 2012. szeptember 10-én, betegség következtében hunyt el (Árpa Emese elmondásai alapján).

Kárpáti Igaz Szó, 2012. szept. 18: *„Elment az igazgató. Sokan tudták, hogy súlyos beteg, de látva kimeríthetetlen életenergiáját, a második otthona, az Ungvári Dayka Gábor Középiskola érdekében végzett fáradhatatlan munkáját, nem akarták elhinni, hogy nagy a baj. Mert Árpa Pétert valóban kemény fából faragták. A szikár természetű, nyakas ungvári magyar akkor is kiállt iskolája érdekében, amikor a legtöbben már rég feladták volna. Épített, szervezett, oktatott. Elévülhetetlen érdeme van abban, hogy daykásnak lenni – ott oktatni, tanulni – nívót, elismerést jelent. Mindene volt az ungvári középiskola, de kiapadhatatlannak tűnő energiájából jutott a kárpátaljai magyar közösség istápolására is. Több tisztséget vállalt az Ukrajnai Demokrata Szövetségben. A Szolyvai Emlékparkbizottság tagjaként nem csupán a magyar zarándokhely építésében, megtartásában jeleskedett, hanem kollégáit, tanítványait is ösztönözve gondozta a megyeszékhely emlékhelyeit is. A mostani tanévnyitón is bizonyosságot tett, amikor súlyos betegen, utolsó erejét összeszedve elment, hogy emelt fővel elbúcsúzzon kollégáitól, növendékeitől, a szülőktől, s lelket, reményt, hitet sugározzon mindenki felé. A drámai jelenet könnyeket csalt a szemekbe, mert bár Ő ott lemondott*

az igazgatói teendőiről, de még tele volt tervekkel, még tanítani akart... Árpa Péter 54 éves volt...
(KISZó, 2012)

Aljohin György, Ungváron született 1950. augusztus 21-én. Édesanyja Aljohin Olga, aki 1953-tól a Dayka Gábor Középiskola kiemelkedő tehetségű alsó osztályos tanítónője, tantervek, tankönyvek összeállítója, 40 éven át az iskola tantestületének tagja. Tanulmányait korán kezdte az ungvári magyar középiskolában, mivel édesanyja dolgozott kénytelen volt magával vinnie munkahelyére, így be is iskolázták az 1. osztályba 1956 szeptemberében. Később, az ungvári 1. Számú iskola növendéke volt az érettségiig. 1965-ben még a 16. életévét be nem töltve, felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem mérnök szakára. Egy évvel később átjelentkezett orosz filológia szakra. 1968-70 között végezte el a kötelező katonai szolgálatot Dunaföldváron. A katonaságból hazatérve befejezte tanulmányait és az akkor még Zalka Máté nevét viselő ungvári középiskola orosz nyelv és irodalom tanára lett. Nem sokkal később, 1972-ben házasságot kötött Aljohin Máriával, akivel nem rég ünnepelték az aranylakodalmukat. Házasságukból két gyermekük született, lányuk, 2 évig tanított orosz nyelvet az ungvári magyar iskolában.

Aljohin Györgyöt 1987-ben választotta meg a tantestület a középiskola igazgatójának. A kollégái tudták, hogy jóindulatú, szorgalmas és határozott ember, aki sok jót fog tenni az iskoláért. *„Gyuri bácsi nem volt magyar nemzetiségű, ezért nem akart igazgató lenni. Szégyellte, hogy nem tudott tisztán magyarul, akkoriban pedig több alkalommal látogatott el vidékünkre, így iskolánkba is magyarországi delegáció, hisz akkoriban kezdődött a kapcsolatok kiépítése az anyaországgal. A tantestület viszont ragaszkodott ahhoz, hogy ő vezesse az iskolát. Az iskolák élére akkoriban mindig a városi tanács által kijelölt igazgató került, ez volt az első kivételes alkalom, amikor intézményen belül született meg a döntés. Vezetése alatt több alkalommal, amikor kérni mert valamit az iskolának, a helyhatalmi szervek az arcába vágták, hogy „magyar nacionalista”. Erre Gyuri bácsi csak annyit felelt: „nem vagyok sem nacionalista, sem magyar.”* (Mesko János elmondásai alapján)

Igazgatósága alatt több olyan dologban vállalt úttörő szerepet, mely jelentős szereppel bírt az iskola életében. Statisztikai kutatásokat végzett az intézményen belül, annak érdekében, hogy bebizonyítsa, szükség van átállni az öt napos munkahétre. Számításaival támasztotta alá, hogy szombatontként csak a tanulók fele jelenik meg a tanórákon, az otthonmaradott diákok a ház körüli munkákban segítkeztek szüleiknek. A városi közoktatási hivatalhoz benyújtott, statisztikai adatokkal alátámasztott kérelmet azonnal visszautasították, azonban két nappal később levélben értesítették az iskolát, hogy Ukrajna-szerte eltörölték a hat napos munkahetet, helyette az öt napos tanítási hetet vezetik be. Aljohin György volt az, aki kérelmezte, hogy az iskolában egy váltásban tanítsanak és kapjon az intézmény egy plusz szárnyat vagy épületet a diákok egyidejű oktatására.

Az ő igazgatósága alatt kapott a magyar iskola plusz két épületet, ahol a város három részén is egyidejűleg zajlott az oktatás, valamint indítványozására kezdték meg az új szárny építését. „*Nem azért kell nekünk egy váltásban dolgozni, mert magyar tanintézet vagyunk, hanem azért mert csak egy magyar iskola van Ungváron, a város másik feléről ide járó diákoknak pedig este, sötétben kell messzire hazamenniük.*” – Aljohin György.

Aljohin György nevéhez fűződik az iskola falait ma is díszítő festett üveg kompozíció, melyen a magyar nemzeti színekkel megfestett lobogó tudatja minden arra járóval, hogy az épület egy magyar oktatási intézmény. A vitrázs elkészítése az akkori igazgatóhelyettes, Mihalkó Márta és a szülők segítségével valósult meg.

Az akkori igazgató munkásságához fűződik a külföldi, főleg magyarországi kapcsolatok kiépítése, melynek köszönhetően anyagi támogatásban részesült a tanintézet, valamint számtalan külföldi, anyaországi, szlovákiai kirándulást biztosítottak az iskolás diákok számára.

Meles Katalin, Ungváron született, 1958. augusztus 12-én. Lakhelye ma is Ungvár. Házasságából két fia született, melyek egyike sem vitte tovább a család pedagógus generációját. Édesanyja Mihalkó Márta, aki 1971-től 1996-ig volt igazgatóhelyettese az intézménynek, mellette pedig fizikát tanított a középiskola növendékeinek.

Általános és középiskolai tanulmányait az Ungvári 1. Számú Iskolában végezte, majd 1980-ban fizikus diplomát szerzett az Ungvári Állami Egyetemen. Ezt követően, 1984-ben munkába állt az Ungvári „СКБ САТ” - Специальное Конструкторское Бюро (Speciális építkezési munkálatokat irányító iroda) – nál, ahol egy évig dolgozott, majd az Ungvári 15. Számú iskolában tanított. 1986-tól a mai napig az Ungvári Dayka Gábor Középiskola fizikatanárnője.

Munkája során ő is megszenvedte a tankönyvhiány okozta nehéz időszakot, melynek következtében kénytelen volt egyedül lefordítania azokat az ukrán és orosz könyveket, melyek alapján oktatott, fordításait sosem adta ki. Elmondásai alapján különböző kutatómunkákat is írt, de azokat sem jelentette meg. A 90-es évek elejétől fizika szakkörök vezetője volt, ahol a fényképezést és a fényképek előhívásának módszereit tanulhatták meg a felsős gyerekek. A KMPSZ egyik legrégebbi tagja és megemlítette néhány olyan kiemelkedő képességű diákját is, akikre mérhetetlenül büszke, ilyen például dr. Takács Viktor – a Debreceni Egyetem fizika professzora, valamint Csarnovics István – a fizika tudományok doktora, a paksi atomerőmű egyik munkatársa (Meles Katalin elmondásai alapján).

Meles Katalin tulajdonában még vannak olyan műszerek, melyek közel 70 évesek, de ma is inkább használja kísérleti munkák során a régi leningrádi lencsét, periszkópot, röntgensöveket, lámpákat, optikai kísérletekre alkalmas eszközöket, „őskori” vetítőt, mint az újonnan gyártott gyatra minőségű műanyag felszerelést.

Véleményét kérdeztem arról, hogyan tudná összehasonlítani a jelenleg elfogadott tanterv alapján és a szovjet idei oktatási anyag alapján zajló oktatási folyamat pozitívumait negatívumait: „*A régi időkben a pedagógusok nem tudtak kibontakozni, nem nyilváníthatták ki véleményüket, az alkalmazott oktatási módszerek terén nem volt semmilyen szabadság, mindent egy megszabott minta szerint kellett tanítani. Az oktatási program ragaszkodott a papír alaphoz, így sok munkát, előzetes felkészülést vett igénybe az óratervek kidolgozása. Viszont, akkoriban az egyetem támogatta a kísérleti munkákat, esteket, rendezvényeket. Egyik legemlékezetesebb élményem volt az 1990-ben rendezett fizikai est, mely során folyékony nitrogénnel egy élő békát hibernáltunk, lefagyasztottuk -190 C° -ra, majd lassan melegíteni kezdtük és néhány perc múlva a béka feléledt. Ma már sajnos nincs lehetőség hasonló kísérletek elvégzésére, mert nincs aki ezeket anyagilag finanszírozná*” (Meles Katalin elmondásai alapján).

A mélyinterjú során arról kérdeztem Meles Katalint, hogy mi az, amit a jelenlegi oktatási programmal, oktatási módszerekkel kapcsolatban változtatna: „*A modern világ rengetek új dolgot, érdekes kísérleti lehetőségeket kínál, amit sajnos az oktatási program által megszabott tananyag túlsúlyolt elméleti részeinek oktatása nem tesz lehetővé. Manapság nagyobb teret kap a pedagógus az oktatás terén, viszont az előírt elméleti és gyakorlati órák számán nem lehet módosítani, a tananyagot át kell adni. Több gyakorlati, kísérleti órára van szükség a fizika tantárgyán belül, annak érdekében, hogy a diákok ki tudjanak bontakozni és felfedezéseiket, kísérleteik alapján levont következtetéseiket hasznosítani tudják az életben.*

Kulin Judit, 1965. május 8-án született pedagógus családban, az ungvári járási Nagydobronyban. Szülőfalujában végezte el középiskolai tanulmányait, majd ezt követően, 1982-ben felvételt nyert az Ungvári Állami Egyetem matematika szakára. 1987-ben szerezte meg matematikus és matematika-tanári diplomáját. Friss diplomával az Oszvita Tankönyvkiadónál dolgozott, mint segédszerkesztő, ahol algebra tankönyveket fordított ukránról magyar nyelvre a 6. és 9. osztályosok számára. 1986-ban házasságot kötött Kulin Zoltánnal, a megyei TV szerkesztőriporterével, aki jelenleg a TV21 Ungvár csatorna igazgatója. Házasságukból két lánygyermekük született, Júlia és Ágnes. Lánya Kulin Ágnes, a Kárpátaljai Magyar Képző- és Iparművészek Révész Imre Társaság elnöke, pedagógus, festőművész és fotográfus.

Megalakulásától fogva a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek tagja (1989), 2017-től a KMKSZ ungvári alapszervezetének elnöke. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) elnökségi tagja, munkájukban aktívan részt vesz. 1999-től 2019-ig matematika szakos tanárok részére a KMPSZ pedagógustovábbképzéseit szervezte.

1992-től az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskola elemi osztályos pedagógusa, 1994-től ugyanitt matematika tanár, majd 2012-2018 között az iskola igazgatóhelyettese, 2018-tól pedig

a mai napig, az iskola igazgatói posztját tölti be. Hosszú évekig részt vett az érettségi vizsgafeladatok magyar nyelvre való fordításában, továbbá magyar nyelvű munkafüzetek szerkesztésében. Nővére, Orosz Ildikó, a beregszászi főiskola vezetőjének biztatására 2001-től munkát vállalt a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, ahol a Matematika és Informatika tanszék adjunktusa.

2002-től a KMPSZ jóvoltából megvalósuló ABACUS matematika tábor szervezője, továbbá egyéb versenyeket is rendez. A Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia, illetve a gyermektáborok lebonyolításában is aktív szerepet vállal. 2003-tól a Gordiusz Matematikaverseny kárpátaljai fordulójának a szervezését intézi, ami a későbbiekben a Zrínyi Ilona Matematikaverseny programjának része lett, valamint mióta Ukrajna csatlakozott a Kenguru Nemzetközi Matematikaverseny projekthez, azóta részt vesz a verseny Kárpátaljai szervezésében. 2011-től a Terebesi Viktor Emlékverseny feladatsorainak összeállítója és a „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány által szervezett matematika tehetséggondozó- és versenyfelkészítő programok ötletgazdája, és irányítója, az Ungvári Tehetségpont koordinátora. Aktív tagja a Kárpátaljai Tehetségszolgáltató Tanácsnak (Kulin Judit elmondásai alapján).

30 éve dolgozik a kárpátaljai közoktatásban. Célja a matematika tantárgy megszerettetése és a tanulásban rejlő szépségek felismertetése. Fontos feladatának tartja a kárpátaljai magyarság fejlődését, felzárkóztatását és megmaradását célzó tevékenységi formák támogatását.

Munkásságát oklevelekkel, kitüntetésekkel is elismerték. 2016 szeptemberében megkapta a Magyar Arany Érdemkeresztet, 2022-ben pedig kiemelkedő tehetséggondozó munkájával Bonis Bona díjas lett.

Összefoglalás

Diplomamunkám célja a lehető legtöbb adat összegyűjtése Kárpátalja, azon belül Ungvár oktatástörténetéről, valamint az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskoláról, annak megalakulási körülményeiről. Munkám célja az ungvári magyar tannyelvű iskola múltjának megismerése, az elmúlt időszak fontosabb eseményeinek összegyűjtése, a diáklétszám vizsgálata, valamint a pedagógusok rangi, nemi, nemzeti besorolásának tanulmányozása, továbbá egykori és rangidős oktatók életpályájának részletesebb bemutatása.

A dolgozat megoldási módja a szakirodalom részletes tanulmányozása, az iskoláról korábban megjelenő újságcikkek, folyóiratok, az intézmény saját dokumentáció gyűjteménye, illetve oral history feldolgozása volt.

Kutatómunkám során a választott iskola megalakulásának körülményeit, az iskola épületének változásait, a szervezett oktató-nevelő munka minőségét tanulmányoztam az intézmény múltjában és jelenében oktató pedagógusok véleményére, végzettségi, nemi, nemzeti hovatartozásukra támaszkodva.

Munkám eredményeit tekintve sikeresnek bizonyult, hisz le tudtam vonni a kellő következtetéseket. A több, mint 75 éve működő ungvári magyar tanintézmény élete megalakulásától számítva, folytonos megpróbáltatásokon ment keresztül. A fiatal ország gazdasági nehézségei következtében számtalan akadálnak volt kitéve az iskola vezetősége és tantestülete, melyet sikeresen átvészelt. Az évek során igazgatói posztot betöltő alkalmazottak áldozatos munkájának gyümölcse az intézmény épületének felújítása, korszerűsítése, felszereltsége, valamint a megfelelő körülmények megteremtése, hisz kizárólag ezek függvényében lehet az oktatás folyamata zökkenőmentes és eredményes. Az intézmény megállta helyét a múltban és jelenleg is fontos bástyája a településen élő magyar és ukrán ajkú diákoknak. A város közelében élő gyermekek identitásának fejlődésében, a nemzeti és a helyi értékek, a történelmi hagyományok átörökítése tekintetében előkelő helyen szerepel a Dayka Gábor Középiskola.

Hipotéziseim beigazolódtak annak tekintetében, miszerint az intézmény diákjainak létszámi összetétele az országunkban végbemenő politikai tevékenységek, törvényi rendelkezések hatására folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A diáklétszám alakulásának vizsgálatával bebizonyítottam, hogy a jobb élet reményében történő kivándorlás az utóbbi években egyre inkább fokozódott.

A vizsgált iskolában színvonalas oktató-nevelő munka zajlik, melyet arra alkalmas, munkájukra hivatásként tekintő pedagógusok végeztek a történelem során. Kutatómunkám során megállapíthatom, hogy a tanintézetben szakképzett pedagógusok tartják kézben az oktatás-nevelés folyamatát, amit a pedagógusok rangi mutatójának vizsgálati eredményei támasztanak alá. Az

intézményben 1999-2023 között dolgozó pedagógusok nemi, nemzeti, rangi besorolásuk analízise alapján kijelenthetem, hogy a felnövekvő generáció napjainkban is épp oly jó kezekben van, ahogy a korábbi időkben.

Kutatásom eredményei rávilágítottak továbbá arra, hogy a pedagógus szakma egyre inkább elnőiesedett foglalkozás. A férfi tanárok tekintetében tanintézetünkben is megfigyelhető a drasztikus létszámcsökkenés, mely véleményem szerint főleg az utóbbi tíz évben, rohamos iramban zuhan. Úgy vélem, negatív vonzata lehet annak, amennyiben ez így folytatódik, hisz elengedhetetlen a férfi oktatók jelenléte a gyermekek egyéniségének kialakulása, az ideális férfi mintakép felállítása tekintetében.

Vizsgálatom eredményeként kijelenthetem, hogy az iskola életében résztvevő pedagógusok etnikum szerinti vonatkozásában, túlnyomó többségben voltak magyar nemzetiségűek, melynek aránya jelenleg is szinte változatlan. Úgy gondolom, hogy az eredményesebb államnyelv elsajátítása érdekében helytálló, hogy az ukrán nyelv és irodalom tantárgyakat ukrán nemzetiségű pedagógus oktatja. Emellett az oktatás nyelve mindenekelőtt az anyanyelv kell legyen, hiszen kizárólag így lehet zökkenőmentes a tananyag megértése és memorizálása. Egy kisebbségi nemzet fennmaradását garantálja, az anyanyelven való tanulásnak és munkavégzésnek biztosítása.

Резюме

Метою моєї дипломної роботи є зібрати якомога більше даних про історію освіти на Закарпатті, звертаючи найбільшу увагу на стан викладання та навчального процесу у місті Ужгороді, а також охопити найбільшу історію виникнення та заснування навчального закладу № 10 ім. Дойки Габора в Ужгороді.

Мета роботи дізнатися якомога більше про минуле угорськомовної школи, зібрання найважливіших подій минулого періоду, звертаючи увагу та досліджуючи кількість відвідувань навчального закладу учнями, вивчаючи ранги та кваліфікацію вчителів, а також більш детально пізнати кар'єрні сходинки колишніх і старших вчителів.

Ціль дипломної роботи детально вивчити літературу раніше опубліковану в газетних і журнальних статтях про школу та зібрати найбільше цікавих історій про виникнення та діяльність навчального закладу, опрацювання історії в усній формі.

Під час дослідницької роботи я вивчала обставини створення та виникнення даної школи, як змінювалася побудова будівлі навчального закладу, якість організованої навчально-виховної роботи, спираючись та беручи до уваги розповіді педагогів, які працювали до у минулому, а також враховуючи думки працівників закладу станом на сьогодні.

Результат даної роботи для мене є дуже корисним та вдалим, адже я змогла зробити необхідні висновки для створення повної та гарної роботи. Угорський навчальний заклад знаходиться в Ужгороді, заснований понад 75 років тому, з моменту заснування навчальний заклад пройшов багато випробувань. Це все через економічні труднощі, слід зауважити, що саме керівництво школи та викладачі зіткнулися з незліченними перешкодами, але спільній співпраці та зусиллями вони успішно подолали всі труднощі та негаразди. До перерахунку плідної роботи працівників та керівника закладу відносяться: ремонтні роботи, модернізація, обладнання будівлі закладу, а також створення належних умов для навчання. Заклад зарекомендував себе в минулому і наразі є сильним навчальним закладом для угорсько- та україномовних учнів, які проживають на даній території.

Середня загальноосвітня школа ім. Дойки Габора займає високе місце у розвитку самосвідомості дітей, які проживають поблизу міста, щодо передачі національних і місцевих цінностей та історичних традицій.

Мої гіпотези підтвердилися з точки зору того, що склад учнів закладу має постійну тенденцію до зниження внаслідок політичної діяльності та правових норм, які відбуваються в нашій країні. Досліджуючи розвиток числа учнів вдалося дослідити, що останніми роками еміграція в надії на краще життя зростає все більше і більше.

В досліджуваній школі ведеться якісна навчально-виховна робота, яка започаткована від її створення, яку здійснювали кваліфіковані педагоги, для яких робота це саме покликання. У ході наукової роботи я можу довести, що всі кваліфіковані педагоги в навчальному закладі контролюють процес навчання, підтвердженням цього є здобуття найвищих досягнень педагогів. Виходячи з аналізу класифікації педагогів, які працювали в закладі у період з 1999 по 2023 роках, можу стверджувати, що підростаюче покоління навчального закладу сьогодні в таких же надійних руках, як і в минулому.

Професія вчителя дедалі більше фемінізується. Що стосується викладачів-чоловіків, то в нашому навчальному закладі також спостерігається різке зменшення кількості викладачів чоловічої статі, яка, на мою думку, скорочується дуже швидкими темпами, особливо за останні десять років. На мою думку, це може негативно вплинути, якщо так триватиме й надалі, тому що присутність викладачів-чоловіків необхідна для розвитку індивідуальності дітей та формування ідеального чоловічого зразка.

У результаті вищезгаданого дослідження можу зауважити, що переважна більшість учителів, які брали участь у житті школи, були етнічними угорцями, частка яких на сьогодні майже не змінилася, але для більш ефективного вивчення державної мови доцільно, щоб предмети української мови та літератури викладав вчитель української національності. Крім того, мовою навчання має бути насамперед рідна мова, оскільки тільки так можна забезпечити безперербійне розуміння та запам'ятовування матеріалу поданого на уроці. Забезпечення навчання та праці рідною мовою гарантує виживання нації меншин.

Felhasznált irodalom

- Balogh Livia (2008): *Az államnyelv elsajátításának ára a nemzeti identitás feladása?* In: *Вісник прикарпатського університету. Івано-Франківськ, Педагогіка, випуск XVII-XVIII.* 10-18.
- Bartha Csilla (1999): *A kétnyelvűség alapkérdései.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bújdosó István (2011): *Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskola története* In: *Közoktatás*, 2011/3-4. szám. 29-34. <http://kmpsz.uz.ua/images/files/kozoktatas/kozoktatatas20113-4.pdf> Letöltés dátuma: 2023. február 23.
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Orosz Ildikó (2001): *Nyelv, oktatás, politika*, Beregszász, Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Botlik József – Dupka György (1991): *Ez hát a hon...*, Budapest-Szeged, Mandátum – Universum.
- Botlik József – Dupka György (1993): *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján, Ungvár-* Budapest, Intermix Kiadó.
- Botlik József (2000): *Egestas Subcarpathica*, Budapest, Hatodik Síp alapítvány. 284.
- Burány Hajnalka – Juhász Lassú Kornélia (2016): *Nyelvhasználat a kétnyelvű családokban.* <https://docplayer.hu/68124892-Burany-hajnalka-es-juhasz-lassu-kornelia-nyelvhasznalat-a-ketnyelvu-csaladokban-szeminariumi-dolgozat-szociolingvisztikai-terepmunka-cimuantargybol.html> Letöltés dátuma: 2022 november 5.
- Csenicskó István – Melnyk Svitlana (2007): *Az ukrajnai kisebbségek és a nyelvi oktatás.* In: Orosz Ildikó (é.n.): *Magyarok a Tisza-forrás környékén. A felső-Tisza-vidéki magyarok anyanyelvi-oktatási helyzete egy kutatás tükrében.* Ungvár, PoliPrint.
- Csernicskó István (2016): *Nyelvpolitika a háborús Ukrajnában*, Ungvár, Autdor – Shark.
- Fedinec Csilla (1996): *Kárpátalja közigazgatása és tanügyigazgatása 1938–1944 között* In: *Magyar Pedagógia*
- Fedinec Csilla (1998): *Az ungvári gimnázium vázlatos története.* Ungvár. <http://real.mtak.hu/123073/1/AH96-97.pdf> Letöltés dátuma: 2023. március 23.
- Fedinec Csilla (1999): *Fejezetek a kárpátaljai magyar közoktatás történetéből (1938-1991)*, Budapest, Nemzeti Hungarológiai Központ.
- Fedinec Csilla (2001): *Nemzetiségi iskolahálózat és magyaroktatás Kárpátalján.* In: *Társadalomtudományi Szemle*, III. évfolyam, 2001/1. szám. <https://epa.oszk.hu/00000/00033/00006/fedinec.htm> Letöltés dátuma: 2022. december 3.
- Fedinec Csilla (2002): *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944.* Galánta–Dunaszerdahely, Fórum Intézet, Lilium Aurum Könyvkiadó.

- Ferenc Viktória (2015): *Kik lesznek a jövő pedagógusai? – egyéni tényezők és intézményi hatás a kárpátaljai magyar nyelvű pedagógusképzésben*. In: *Kisebbségkutatás*. Budapest, Lucidus Kiadó, 89-123. Letöltés dátuma: 2023.március 13.
- Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont (2019): *Magukra bizonyították az éveken át tartó diszkriminációt*.
<http://hodinkaintezet.uz.ua/magukra-bizonyitottak-az-eveken-at-tarto-diszkriminaciot/>
Letöltés dátuma: 2022. december 4.
- Imre Angéla (2005): Kétnyelvű gyermekek beszédreceptiós teljesítménye. *Beszédkutatás* 2005. 123–133. https://epa.oszk.hu/04100/04178/00013/pdf/EPA04178_beszedkutatasa_2005_123-133.pdf Letöltés dátuma: 2022. december 12.
- Karmacs Zoltán (2007): *Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás*. Ungvár, Poli Print.
- Kárpátalja története örökség és kihívások* (2021), *Monográfia*, Szerk.: dr. Brenzovics László, dr. Csatáry György, Dobos Sándor, Orbán Melinda, dr. Braun László, dr. Szakál Imre, Szamborovszkyné dr. Nagy Ibolya.
- Kisfaludy Katalin (1987): *Hogyan írjam meg iskolám történetét?* Budapest, Pest Megyei Levéltár.
- Kovács András (2020): *Szijjártó Péter elárulta, meddig blokkoljuk Ukrajna euroatlanti integrációját*.
<https://www.origo.hu/itthon/20200310-szijas-peter-elarulta-meddig-blokkoljuk-ukrajna-euroatlanti-integraciojat.html> Letöltés dátuma: 2022. december 9.
- MTI (2017): *Petro Porosenko aláírta a gyalázatos ukrán oktatási törvényt*.
<https://pestisracok.hu/peporosenko-alairta-az-ukran-oktatasi-torvenyt/>
Letöltés dátuma: 2022. november 18.
- MTI (2020): *Zelenszkij aláírta a közép fokú oktatásról szóló vitatott törvényt*. In: Kárpátalja ú., 2020-03-14. <https://kmksz.com.ua/2020/03/14/zelenszkij-alairta-a-kozepfoku-oktatasrol-szolo-vitatott-torvenyt/> Letöltés dátuma: 2022. november 18.
- Medvegy Gábor (2014): *Az ukrán tüntetések legkeményebb napja*.
<https://web.archive.org/web/20140910195906/http://atlatszooztatasa.cink.hu/nem-tartott-sokaig-a-kijevi-tuzszunet-frissitjuk-1526720110#> Letöltés dátuma: 2022. november 12.
- Mészáros Károly (1861): *Ungvár története*. Pesten.
- Mezei Gyula (2003): *A közoktatás rendszere*. Budapest, Műszaki Pedagógiai Tanszék.
- Navracsics Judit (2010): *Egyéni kétnyelvűség*. Szeged, Szegedi Egyetemi Kiadó.
- Nemes Magdolna – Révész Nagy Orsolya (2017): *A mesterséges kétnyelvűségről - angolul nevelő magyar családok*. In: *Konferencia-előadások és háttér tanulmányok*
https://www.academia.edu/37674692/A_mesterseges_ketnyelvusegről_-_angolul_nevelő_magyar_családok Letöltés dátuma: 2023. április 7.

- Németh Adél (1991): *Kárpátalja*. Budapest, Panoráma.
- Orosz Ildikó (1992): *Non scholae, sed vitae. A kárpátaljai magyar anyanyelvű oktatás helyzete 1944 után (Extra Hungariam)*. Budapest-Ungvár.
<http://mek.niif.hu/01900/01946/html/index.htm> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 18.
- Orosz Ildikó (2005): *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján (az ukrán államiság kialakulásának I. évtizedeiben (1981-1999))*. Ungvár, Poli Print.
- Orosz Ildikó – Beregszászi Anikó – Cserniczkó István – Bátyi Szilvia (2011): *A magyar oktatás Kárpátalján*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- Orosz Ildikó (2012a): *Két évtized távlatából*. Ungvár, PoliPrint.
- Orosz Ildikó (2012b): *Az ukrán nemzeti és nemzetiségi oktatás elmélete és gyakorlata a függetlenség első két évtizedében (1991–2011)*. In: Társadalmi Együttélés 2012/1. szám.
- Pallay Katalin (2014): *Változások a külső független tesztelésen*. In: *Kárpátalja ma*
<https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/valtozasok-a-kulso-fuggetlen-tesztelesen/>
Letöltés dátuma: 2022. november 28.
- Pallay Katalin (2019): *Az ukrán oktatáspolitikája hatása a kárpátaljai magyar tantervű felsőoktatásra*.
http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2019/nevelestudomany_2019_2_56-71.pdf Letöltés dátuma: 2023. január 5.
- Tátrai Patrik – Molnár József – Molnár D. István – Kovály Katalin – Eröss Ágnes – Ferenc Viktória – Rákóczi Katalin (2018): *A migrációs folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására*.
<http://metszetek.unideb.hu/cikk/migracios-folyamatok-hatas-a-karpataljai-magyarok-szamanak-alakulasara> Letöltés dátuma: 2023. február 12.

Felhasznált dokumentumok:

- Az oktatási törvény 7. cikkelye* (2017). In: *Kárpátalja* ú.
<https://karpataljalap.net/2017/09/14/az-oktatasi-torveny-7-cikkelye> Letöltés dátuma: 2022. szeptember 14.
- Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”* 23.05.1991.- Закон України про освіту від 23.05.1991р.
https://zakononline.com.ua/documents/show/155510_599910 Letöltés dátuma: 2022. november 4.
- Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”* 1996: 15, 16, 22
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100/96-вр#Text> Letöltés dátuma: 2022.11.15.
- Zakon Ukrajini „Pro Osvitu”* 2022 р. Закону України “Про освіту”2022р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2019-п> Letöltés dátuma: 2022. november 15.

Концепція Нової Української Школи, МОН-2016: Концепція Нової Української Школи, МОН-2016

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> Letöltés dátuma: 2022. november 15.

Zakon Ukrajini „Pro Oszvitu” Міністерство Освіти і Науки України, НАКАЗ N930, від 06.10.2010. *Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників*

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10#Text> Letöltés dátuma: 2023. április 25.

<https://zosh29ck.ukr.school/atestatsiya-pedagogichnyh-pratsivnykiv/>

Letöltés dátuma: 2023. április 25.

Zakon Ukrajini „Pro внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів формування мережі ліцеїв для запровадження якісної профільної середньої освіти (БВР), 2021, № 45, ст.363) Letöltés dátuma: 2023. január 7.

Наказ МОН від 22 серпня 2018 р. "Деякі питання проведення в 2019 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти" (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 вересня 2018 р. № 1030/32482)

<https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-provedennya-v-2019-roci-zovnishnogo-nezalezhnogo-ocinyuvannya> Letöltés dátuma: 2022. november 28.

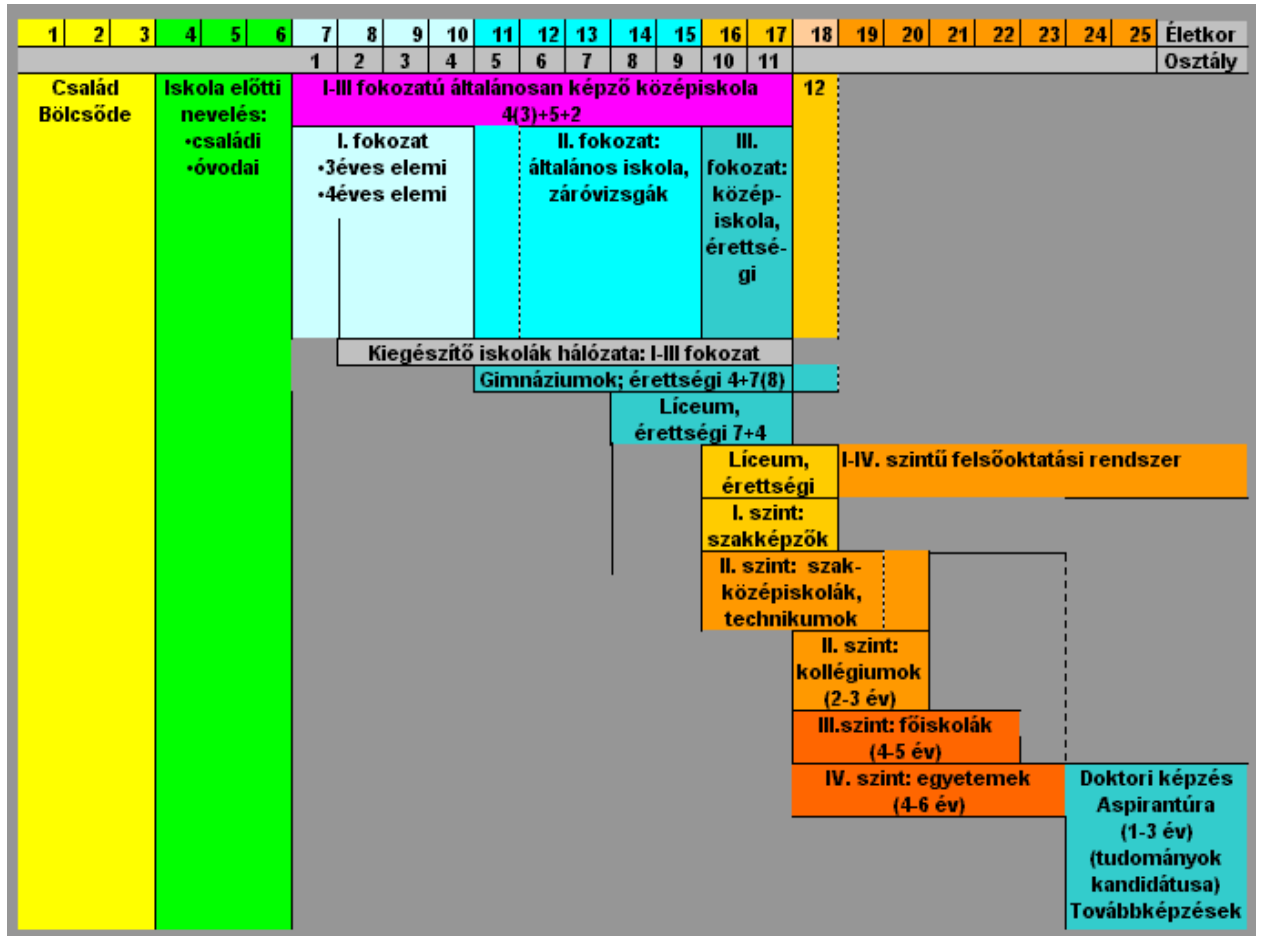
Освітня реформа Результати та перспективи інформаційно-аналітичний збірник- Київ, 2019

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacii/Institut-zbirnik.pdf> Letöltés dátuma: 2023. január 5.

Нариси історії Закарпаття, Том III (1946-1991), Ужгород, Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2003. <http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/170528/173986> Letöltés dátuma: 2023. január 20.

Melléklet

1.melléklet. Az oktatási rendszer szerkezete Ukrajnában

2.melléklet. Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolában 1999-2023 között dolgozó pedagógusok listája.

Sorszám	Név	Születési év	Nem	Nemzetiség	Származási hely	Végzettség	Munkakör	Pedagógiai kvalifikáció	Az intézményben
1.	Ringer Klára	1966	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	>1999- 2012
2.	Jártim Margaréta	1971	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	F.	2000- től máig
3.	Boriszova Éva	1974	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	>1999- 2006
4.	Pahmurna Valentina	1954	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	2000- 2004
5.	Fazekas Éva	1974	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	2001- 2004
6.	Bulina Nagyija	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2001- 2004
7.	Liszacsenkó Szvitlána	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Orosz filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	II	>1999- 2001
8.	Láver Katalin	1954	Nő	magyar	Ungvár	Orosz filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	F.	>1999- 2006
9.	Koljádzsin Natália	1977	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2000- 2003
10.	Penzova Olga	1956	Nő	ukrán	Ungvár	Orosz filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	>1999- 2015
11.	Koscsák Olga	1958	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	>1999- 2019
12.	Kevesligeti Olga	1973	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	F.	2019- 2021
13.	Kontos Szvitlána	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	I.	2019- 2020

14.	Kormos Krisztina	1994	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2019- 2021
15.	Dorogovics (Keszler) Sztella	1977	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	F.	>1999- től máig
16.	Talajló Marianna	1963	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	F.	2014- től máig
17.	Vaszilenkó Erika	1992	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	II.	2015- től máig
18.	Kovács Erika	1967	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	II.	>1999- 2007
19.	Csengeri Éva	1948	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	II.	>1999- 2015
20.	Kontros Szvitlána	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	II.	2003- 2019
21.	Szatmári- Kótyuk Mária	1982	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	I.	2018- től máig
22.	Barta Judit	1969	Nő	magyar	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár, igazgató- helyettes	F.	2017- től máig
23.	Bank Alexandra	1995	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2017- től máig
24.	Szkázova Okszána	1989	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2021- től máig
25.	Sztarinec Olga	1988	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2021- től máig

26.	Héder Katalin	1973	Nő	magyar	Ungvár	Pszichológi a	Pszichológus, etika tanár	I.	2012- től máig
27.	Varga András	1980	Férfi	magyar	Ungvár	Matematika	Informatika tanár	spec	2004- 2006
28.	Tárci Tímea	1976	Nő	ukrán	Ungvár	Ukrán filológia	Ukrán nyelv és irodalom tanár	spec	2003- 2012
29.	Karcub (Kövy) Márta	1964	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	II.	>1999- 2004
30.	Zékány Erzsébet	1949	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	I.	>1999- 2013
31.	Kovács Péter	1970	Férfi	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	II.	>1999- 2004
32.	Rezes Katalin	1960	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	I.	>1999- 2012
33.	Ciganyin Mária	1959	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	II.	2000- től máig
34.	Simon-Árpa Zsuzsanna	1981	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár, igazgató- helyettes	I.	2013- től máig
35.	Lejtereg Mária	1945	Nő	ukrán	Ungvár	Német filológia	Német nyelv tanár	F.	>1999- 2004
36.	Kovács Margaréta	1940	Nő	magyar	Ungvár	Német filológia	Német nyelv tanár	F.	>1999- 2012
37.	Marcsák Gergely	1990	Férfi	magyar	Homok	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom	spec	2012- 2013

38.	Végső Emese	1985	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	II.	2012- től máig
39.	Popovics (Román) Nóra	1986	Nő	magyar	Sislóc	Angol filológia	Napközis nevelő	F.	2012- től máig
40.	Szűcs Szvitlána	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Német filológia	Német nyelv tanár	F.	2012- től máig
41.	Tárci Viktória	1979	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2003- 2004
42.	Pelcsánszky Beatrix	1977	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	F.	2003- től máig
43.	Szligán Attila	1978	Férfi	magyar	Ungvár	Német filológia	Német nyelv tanár	spec	2001- 2007
44.	Morhun Irén	1964	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	I.	2000- 2003
45.	Volkova- Hordijcsuk Viktória	1984	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2016- 2018
46.	Bánik Ljuba	1959	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	II.	2000- 2003
47.	Rada Beáta		Nő	ukrán	Ungvár	Tanulói	Német nyelv tanár	spec	>1999- 2000
48.	Alekszijenkó Szilvia	1976	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	>1999- 2000
49.	Januta Sztella	1965	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	II.	>1999- 2006
50.	Kovács István	1978	Férfi	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2000- 2004
51.	Pipta Valéria	1963	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	II.	>1999- 2001

52.	Biró Ferenc	1981	Férfi	magyar	Homok	Fizika	Fizika tanár	spec	2003-2006
53.	Kiss István	1980	Férfi	magyar	Homok	Informatika	Informatika tanár	spec	2003-2004
54.	Szemere Gábor	1966	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Informatika tanár	I.	>1999-2003
55.	Kulin Judit	1965	Nő	magyar	Nagyd obrony	Matematika	Matematika tanár	F.	>1999-től máig
56.	Foltin Olga	1966	Nő	magyar	Minaj	Matematika	Matematika tanár	II.	>199-2006
57.	Bodnár Viola	1983	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2006-2007
58.	Siskova Viktória	1976	Nő	ukrán	Ungvár	Német filológia	Német nyelv tanár	spec	2006-2012
59.	Turjanica Attila	1982	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Fizika tanár	spec	2003-2004
60.	Beszeda Margaréta	1965	Nő	magyar	Ungvár	Fizika	Matematika tanár	F.	>1999-máig
61.	Szuhomlin Marianna	1996	Nő	magyar	Ungvár	Matematika	Matematika tanár	spec	2019-től máig
62.	Fábián Miklós	1992	Férfi	magyar	Dobro ny	Történész	Történelem tanár	spec	2020-től máig
63.	Dendesi Tibor	1997	Férfi	magyar	Dobro ny	Földrajz	Földrajz tanár	spec	2020-től máig
64.	Csizmár Dianna	1989	Nő	magyar	Szürte	Matematika	Matematika tanár, igazgató-helyettes	II.	2017-től máig

65.	Evrij Anita	1989	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2014- 2016
66.	Csala Róbert	1991	Férfi	magyar	Kisgej őc	Történész	Történelem tanár	spec	2016- 2019
67.	Kovály Ilona	1964	Nő	magyar	Ungvár	Történész	Történelem tanár	spec	2017- 2020
68.	Szopko Margaréta	1974	Nő	magyar	Ungvár	Művészet pedagógus	Munka tanár, szervező pedagógus	spec	2019- től máig
69.	Úr Adrienn	1999	Nő	magyar	Dobro ny	Matematika informatika	Informatika tanár	spec	2021- 2023
70.	Necze Anita	1990	Nő	magyar	Téglás	Társadalom -tudomány	Jog tanár, napközis nevelő	spec	2021- 2023
71.	Csákány Roland	1991	Férfi	magyar	Kisgej őc	Történész	Történelem tanár	spec	2016- 2017
72.	Homoki József	1978	Férfi	magyar	Ungvár	Matematika	Matematika tanár	spec	>1999- 2003
73.	Szligán József	1955	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Matematika tanár	spec	>1999- 2003
74.	Volosko Lolita	1974	Nő	ukrán	Ungvár	Kémika	Munka tanár	spec	2001- 2003
75.	Sterr Attila	1961	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Fizika tanár	I.	>1999- 2001
76.	Reho Viktor	1939	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Fizika tanár	F.	2001- 2012
77.	Kontros Ferenc	1974	Férfi	magyar	Ungvár	Fizika	Munka tanár	II.	>1999- 2000
78.	Pcsolinszky Tamás	1975	Férfi	magyar	Ungvár	Történész	Történelem tanár	spec	>1999- 2001

79.	Pók Ilona	1956	Nő	magyar	Ungvár	Történész	Történelem tanár	F.	>1999-től máig
80.	Kereskényi Katalin	1961	Nő	magyar	Ungvár	Történész	Történelem tanár	II.	>1999-2012
81.	Kocsis István	1978	Férfi	magyar	Ungvár	Történész	Földrajz tanár	spec	2000-2006
82.	Dalekorej Ildikó	1965	Nő	magyar	Ungvár	Történész	Földrajz tanár	II.	>1999-2006
83.	Szabó László	1930	Férfi	ukrán	Ungvár	Medikus	Egészségtan tanár	Prof	>1999-2001
84.	Barát Éva	1954	Nő	magyar	Ungvár	Biológia	Biológia tanár	II.	>1999-2012
85.	Pricsinyi Sebastian	1977	Férfi	magyar	Ungvár	Biológia	Biológia tanár	spec	>1999-2004
86.	Árpa Péter	1958	Férfi	magyar	Ungvár	Biológia	Biológia tanár	F.	>1999-2012
87.	Gajdos Brigitta	1987	Nő	magyar	Szürte	Földrajz, biológia	Biológia tanár	I.	2012-től máig
88.	Meles Katalin	1958	Nő	magyar	Ungvár	Fizika	Fizika tanár	F.	>1999-től máig
89.	Árpa Emese	1958	Nő	magyar	Ungvár	Kémika	Kémia tanár	F.	>1999-től máig
90.	Kornyijcsuk Lili	1962	Nő	magyar	Ungvár	Zene-pedagógia	Ének-zene tanár	F.	>1999-től máig
91.	Bacsinszky Miklós	1942	Férfi	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	I.	>1999-2003
92.	Vojnárovics Valéria	1967	Nő	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	spec	>1999-2001

93.	Csucska Eduárd	1967	Férfi	magyar	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	I.	2001- 2015
94.	Szabó József	1973	Férfi	magyar	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	II.	2012- 2015
95.	Kopincu Nikolett	1989	Nő	magyar	Ungvár	Matematika	Matematika tanár	I.	2014- től máig
96.	Herceg Anita	1991	Nő	magyar	Dobro ny	Történész	Történelem tanár	spec	2015- 2016
97.	Platonova Olena	1980	Nő	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	II.	2015- 2016
98.	Kovács Lídia	1971	Nő	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	I.	2015- től máig
99.	Kukta Gergely	1980	Férfi	magyar	Nagy ejőc	Testnevelés	Testnevelés tanár	II.	2016- től máig
100.	Honcsárova Erika	1976	Nő	ukrán	Ungvár	Tanuló	Testnevelés tanár	spec	>1999- 2000
101.	Sterr Katalin	1961	Nő	magyar	Ungvár	Testnevelés	Munka tanár	spec	>1999- 2003
102.	Aljohin György	1950	Férfi	orosz	Ungvár	Orosz filológia	Orosz nyelv és irodalom, később munka tanár.	F.	>1999- 2003
103.	Aljohin Olena	1974	Nő	orosz	Ungvár	Orosz filológia	Orosz nyelv és irodalom, később munka tanár.	spec	>1999- 2001
104.	Balogh Beáta	1974	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2001- 2003
105.	Hladonik István	1962	Férfi	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Munka tanár	I.	>1999- 2012

106.	Baki Marianna	1983	Nő	magyar	Ungvár	Matematika	Matematika tanár	spec	2006- 2007
107.	Fazekas (Varga) Irén	1986	Nő	magyar	Dobro ny	Matematika , tanítói	Alsós tanító	II.	2012- től máig
108.	Kate Zsuzsanna	1987	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Informatika tanár alsó osztályokban	spec	2013- 2015
109.	Joó Orsolya	1991	Nő	magyar	Ungvár	Történész	Történelem tanár	spec	2014- 2015
110.	Szimkovics Tamás	1990	Férfi	magyar	Ungvár	Matematika informatika	Informatika tanár	spec	2014- 2018
111.	Timeckij Alexander	1966	Férfi	ukrán	Ungvár	Fizika	Katonai tanár	spec	2015- 2017
112.	Juhász Beatrix	1990	Nő	magyar	Ungvár	Biológia	Biológia tanár	spec	2014- 2016
113.	Kirik Volodimir	1980	Férfi	ukrán	Ungvár	Fizika	Katona tanár	spec	2013- 2015
114.	Szuhanyij Szilárd	1980	Férfi	magyar	Ungvár	Biológia	Biológia tanár	I.	2006- 2007
115.	Szamari Antónia	1980	Nő	magyar	Ungvár	Fizika	Fizika tanár	spec	2006- 2007
116.	Bara Ibolya	1945	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	F.	>1999- 2003
117.	Molnár (Földházi) Andrea	1977	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói, Zenepedagó gus	Alsós tanító	F.	>1999- től máig
118.	Sebestyén Judit	1958	Nő	magyar	Ungvár	Kémia	Alsós tanító	I.	>1999- 2016
119.	Viskole Margit	1957	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Alsós tanító	II.	>1999- 2013

120.	Molnár Éva	1980	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2004-2012
121.	Dorogovics Angéla	1957	Nő	magyar	Ungvár	Matematika	Alsós tanító	I.	>1999-2000
122.	Oláh Katalin	1944	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	>1999-2012
123.	Kucserjávka Erzsébet	1963	Nő	magyar	Ór	Tanítói	Alsós tanító	F.	>1999-től máig
124.	Literáti Zsuzsanna	1956	Nő	magyar	Baranya	Kémia, tanítói	Alsós tanító, napközis nevelő	I.	>1999-től máig
125.	Tomori Marianna	1956	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Alsós tanító	I.	>1999-2003
126.	Fekesházi Jolán	1947	Nő	magyar	Ungvár	Kémia	Kémia tanár	F.	2003-2007
127.	Dankulinec József	1981	Férfi	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	spec	2003-2012
128.	Tomcsics Konstantin	1953	Férfi	ukrán	Ungvár	Testnevelés	Testnevelés tanár	spec	2003-2006
129.	Szécsi Andrea	1976	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2003-2015
130.	Kiss Katalin	1960	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2003-2020
131.	Molnár Mária	1956	Nő	magyar	Ungvár	Biológia	Alsós tanító	I.	>1999-2004
132.	Putnoki Valéria	1949	Nő	magyar	Ungvár	Matematika	Alsós tanító	I.	>1999-2006
133.	Slinszky Katalin	1960	Nő	magyar	Ungvár	Fizika	Alsós tanító	I.	>1999-2012
134.	Erdelyi Irén	1950	Nő	magyar	Ungvár	Óvodapedagógia	Napközis nevelő	spec	>1999-2012

135.	Müller (Selesztáj) Ljuba	1973	Nő	ukrán	Ungvár	Biológia	Napközis nevelő	II.	>1999- 2012
136.	Szvorin Edina	1981	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Napközis nevelő	spec	>1999- 2001
137.	Pataki Elvira	1945	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Napközis nevelő	spec	>199- 2003
138.	Zán Magdaléna	1951	Nő	magyar	Ungvár	Zene- pedagógia	Napközis nevelő	spec	2000- 2003
139.	Rega Katalin	1959	Nő	ukrán	Ungvár	Francia filológia	Napközis nevelő	spec	>1999- 2001
140.	Szurán Nelli	1952	Nő	ukrán	Ungvár	Matematika	Napközis nevelő	II.	>1999- 2004
141.	Uhrjumova Mária	1932	Nő	magyar	Ungvár	Biológia	Napközis nevelő	spec	>1999- 2000
142.	Reho Viktória	1972	Nő	magyar	Homok	Orosz filológia	Igazgató helyettes	II.	>1999- 2000
143.	Maharita Katalin	1955	Nő	ukrán	Ungvár	Történész	Alsós tanító	I.	>199- 2016
144.	Varga Viktória	1987	Nő	magyar	Ungvár	Magyar filológia	Napközis nevelő	spec	2000- 2001
145.	Györke Géza	1968	Férfi	magyar	Ungvár	Kémia	Egészségtan tanár	spec	2000- től máig
146.	Ádám Borbála	1976	Nő	magyar	Ungvár	Művészeti pedagógia	Szervező pedagógus	spec	2001- 2003
147.	Bartos Mária	1966	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Napközis nevelő	spec	2003- 2012
148.	Kohán Éva	1984	Nő	magyar	Ungvár	Informatika	Informatika tanár	spec	2006- 2012
149.	Hegedűs Géza	1964	Férfi	magyar	Ungvár	Földrajz	Földrajz tanár	spec	2007- 2012

150.	Csatári Anett	1983	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2006-2007
151.	Lator-Perduk Ilona	1962	Nő	magyar	Kisgejőc	Magyar filológia	Magyar nyelv és irodalom tanár	F.	2006-től máig
152.	Literáti (Klatic) Eleonóra	1982	Nő	magyar	Ungvár	Matematika, tanítói	Alsós tanító	I.	2003-től máig
153.	Ráti Erika	1979	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Napközis nevelő	spec	2001-2014
154.	Katona Tímea	1986	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2013-2015
155.	Papp Renáta	1986	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2013-2014
156.	Necze Andrea	1982	Nő	magyar	Szürte	Tanítói	Alsós tanító	I.	2014-től máig
157.	Sólyom Éva	1970	Nő	magyar	Szürte	Magyar filológia	Alsós tanító	II.	2016-től máig
158.	Kuzma Katalin	1995	Nő	magyar	Rákos	Tanítói	Alsós tanító	spec	2016-től máig
159.	Csizmadia-Mondok Tímea	1985	Nő	magyar	Dobrony	Tanítói	Alsós tanító	II.	2018-től máig
160.	Sztupnyicki Bettina	1995	Nő	magyar	Szürte	Magyar filológia	Alsós tanító	spec	2021-től máig
161.	Hasznyuk Karolina	1991	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2018-2019
162.	Molnár Andrea	1970	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2018-2020

163.	Fabricij Natália	1986	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	II.	2019- től máig
164.	Pécsi Katalin	1992	Nő	magyar	Szürte	Tanítói	Alsós tanító	spec	2019- től máig
165.	Mikaladze Cintia	1994	Nő	magyar	Jánosi	Tanítói	Alsós tanító	spec	2020- 2021
166.	Fizel Emese	1983	Nő	magyar	Ungvár	Tanítói	Alsós tanító	spec	2014- 2015
167.	Ploha Okszána	1980	Nő	ukrán	Ungvár	Angol filológia	Angol nyelv tanár	spec	2001- 2004
168.	Bogáthy (Varga) Eszter	1980	Nő	magyar	Kis- gejóc	Magyar filológia	Magyar nyelv és ir. tanár	spec	2004- 2013
169.	Koszej Sándor	1982	Férfi	magyar	Ungvár	Jog	Jog tanár	spec	2004- 2006
170.	Lemák Sándor	1966	Férfi	magyar	Ungvár	Jog	Jog tanár	spec	2004- 2006
171.	Musz Anatolij	1981	Férfi	ukrán	Ungvár	Munka tanár	Munka tanár	spec	2004- 2006
172.	Imre Gyula	1983	Férfi	magyar	Téglás	Matematika	Matematika tanár	spec	2004- 2006
173.	Timko Tímea	1981	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol tanár	spec	2004- 2006
174.	Hudák Ildikó	1979	Nő	magyar	Ungvár	Angol filológia	Angol tanár	spec	2004- 2006

3.melléklet. Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola

Forrás: Karpat.in.ua

4.melléklet. Az iskola 75. születésnapja

Forrás: Kárpátalja.ma

5.melléklet. Az intézmény egykori tanárainak tablója

6.melléklet. Iskolánk első érettségizettjeinek tablója

Ім'я користувача:
Ілдіко Гребя

Дата перевірки:
23.05.2023 16:17:59 CEST

Дата звіту:
24.05.2023 22:34:03 CEST

ID перевірки:
1015211264

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011752

Назва документа: Sztupnyicki Bettina

Кількість сторінок: 102 Кількість слів: 35281 Кількість символів: 254391 Розмір файлу: 2.84 MB ID файлу: 1014889078

3.49% Схожість

Найбільша схожість: 1.49% з Інтернет-джерелом (https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/491/1/Palfi_Kovac).

3.43% Джерела з Інтернету 601 Сторінка 104

0.92% Джерела з Бібліотеки 66 Сторінка 108

4.5% Цитат

Цитати 57 Сторінка 109

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету 18 Сторінка 110

0% Вилученого тексту з Бібліотеки 2 Сторінка 110

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 4